

Sisekaitseakadeemia
Sisejulgeoleku instituut

Jaana Palusaar

**ÜLIÕPILASE JA JUHENDAJA KOOSTÖÖ
SISEKAITSEAKADEEMIA RAKENDUSKÕRGHARIDUSE
ÕPPEPRAKTIKAL**

Magistritöö

Juhendaja:
Shvea Järvet, MA

Kaasjuhendaja:
Merle Tammela, MA

Tallinn 2018

SISEKAITSEAKADEEMIA LÖPU- VÕI MAGISTRITÖÖ ANNOTATSIOON

Sisejulgeoleku instituut	Kaitsmise kuu ja aasta: juuni 2018
Töö pealkiri eesti keeles: „Üliõpilase ja juhendaja koostöö Sisekaitseakadeemia rakenduskõrghariduse õppepraktikal“ Töö pealkiri võõrkeeles: „Student and supervisor co-operation in professional higher education practical training“	
Lühikokkuvõte: Magistritöö on kirjutatud eesti keeles, selle maht on 128 lehekülge, millest 88 lk on töö põhiosa. Töös on kasutatud 100 kirjandusallikat. Töö sisaldab 8 lisa. Magistritöö eesmärgiks on välja selgitada SKA õppepraktika korralduses üliõpilase ja juhendaja vahelise koostöö põhilised probleemid ning õppimist pidurdavad tegurid ja töötada välja ettepanekud koostöö parendamiseks SKA õppepraktikas, et toetada paremini praktika käigus toimuvat õppimist. Magistritöö teoreetilises osas analüüsiti kaasaegseid õppimisteooriaid, õppepraktikat kui õppimise vormi ning praktika raames toimuvat koostööd. Empiirilise uuringu uurimisstrateegiaks on juhtumuring, andmekogumismeetoditeks dokumendianalüüs ning poolstruktureeritud intervjuud. Uuringuga leiti vastuseid viiele uurimisküsimustele: 1) Kuidas on juhendaja ja üliõpilase vaheline koostöö määratletud SKA praktikakorralduse dokumentides? 2) Millise hinnangu annavad juhendajad ja kadetid omavahelisele koostööle praktika ajal? 3) Millised on koostöö põhilised probleemid üliõpilaste tööpraktika toetamisel? 4) Kuidas üliõpilase ja juhendaja vaheline koostöö toetab praktika käigus toimuvat õppimist? 5) Kuidas on võimalik üliõpilase ja juhendaja vahelist koostööd parendada, et see toetaks paremini praktika käigus toimuvat õppimist? Töö tulemustes selgus, et SKA praktikadokumentides on üliõpilase ja juhendaja vahelist koostööd määratletud vähe. Erialade vahel esinevad suured erinevused praktikakorralduse reguleerimises ja koostöö määratlemises. Juhendajaga seotud olulisemateks koostöö probleemideks on juhendaja ajapuudus, juhendaja kättesaadavus ning vähene motiveeritus. Praktikantide osas on probleemiks nende vähene motiveeritus. Töö tulemused viitavad ka probleemidele praktikadokumentidega. Töö tulemuste põhjal esitati rakendatavad ettepanekud Sisekaitseakadeemiale ja praktikabaasidele.	
Võtmesõnad: õppepraktika, juhendamine, koostöö, rakenduskõrgharidus	
Võõrkeelsed võtmesõnad: <i>practical training, supervision, co-operation</i>	
Töö autor: Jaana Palusaar	
Olen koostanud lõputöö iseseisvalt. Kõik lõputöö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, seisukohad, kirjalikest allikatest ja mujal allikates saadud info on nõuetekohaselt viidatud. Olen nõus oma lõputöö avaldamisega elektroonilises keskkonnas.	
Allkiri:	Kommentaari (soovi korral)
Vastab lõputöö nõuetele	
Juhendaja: Shvea Järvet	Allkiri:
Kaasjuhendaja: Merle Tammela	Allkiri:
Kaitsmisele lubatud	
Rektor:	Allkiri:

SISUKORD

SISSEJUHATUS	4
1. ÜLIÕPILASTE ÕPPEPRAKTIKA KÄIGUS TOIMUVA KOOSTÖÖ TEOREETILINE RAAMISTIK	9
1.1. Kaasaegsed õppimisteooriad.....	9
1.2. Õppepraktika kui õppimise vorm ja õppepraktika juhendamine	19
1.3. Sidusrühmade koostöö ja sisejulgeoleku valdkonna eripära praktikakorralduses.....	28
2. ÜLIÕPILASTE ÕPPEPRAKTIKA KÄIGUS TOIMUVA KOOSTÖÖ UURINGU TULEMUSED	37
2.1. Uuringu meetodika ja valim	37
2.2. Sisekaitseakadeemia õppepraktikad ning praktikakorralduse dokumentide analüüsi tulemused.....	43
2.3. Intervjuude analüüsi tulemused	54
2.4. Järeldused ja ettepanekud	77
KOKKUVÕTE	84
SUMMARY	87
VIIDATUD ALLIKATE LOETELU	89
Lisa 1. Uuringu plaan.....	97
Lisa 2. Üliõpilaste intervjuu küsimused.....	100
Lisa 3. Praktikajuhendaja intervjuu küsimused	102
Lisa 4. Dokumendianalüüsis uuritud dokumendid	104
Lisa 5. Dokumendianalüüsi kodeerimise tulemused	106
Lisa 6. Politsei- ja Piirivalveametis uurimistöo läbiviimise kooskõlastus.....	122
Lisa 7. Intervjueeritavad magistritöös.....	123
Lisa 8. NVivo kodeerimise järgselt valminud koodipuu näited	126

SISSEJUHATUS

Nüüdisaegse julgeoleku ja riigikaitse iseloom nõuab valitsuselt ja valitsusvälistelt sidusgruppidele koordineeritud kavandamisi ja tegevusi. Sidusgruppide koostöök on vajalikud soodustavad tingimused ja meetmed kõikidel tasanditel. Selleks, et tekiks nende jõupingutuste sünergia, peab olema üksmeelel julgeoleku ja riigikaitse eesmärkides ning nende täitmise viisides (Jermalavičius, *et al.*, 2014)

Eesti riigi turvalisuspoliitika tähtsaimas dokumendis “Eesti julgeolekupoliitika alused” (2010) nimetatakse julgeoleku kindlustamise ühe osana riigi ja ühiskonna ressursside paremat kasutamist. Oluliseks peetakse ühtse planeerimise täiustamist olukordadeks, mille lahendamine eeldab paljude riigiasutuste ja teiste osaliste tõhusat koostööd. (Välisministeerium, 2010)

Riigi üheks tähtsamaks julgeolekurekursiks on inimesed: julgeolekuspetsialistid, eksperdid, ametite töötajad. Eestis valmistatakse julgeolekuspetsialiste ette Sisekaitseakadeemias (SKA). Siseturvalisuse arengukavas 2015-2020 tuuakse ühe väljakutsena välja hea väljaõppega motiveeritud spetsialistide olemasolu tagamine. Sealsamas rõhutatakse personali suurt tähtsust siseturvalisuse tagamisel ning märgitakse, et tehnika ei saa inimesi asendada. (Siseministeerium, 2015)

Magistritöö teemaks on üliõpilaste ja juhendajate vaheline koostöö SKA läbiviidava õppepraktika ajal, koostöös esinevad probleemid ja nende parendusvõimalused. Sisekaitseakadeemia kirjeldab praktikat kui praktilises töös õppimist, mis toimub töökeskkonnas juhendaja juhendamisel (Sisekaitseakadeemia, 2017).

Teema on **aktuaalne**, kuna praktilal on suur tähtsus sisejulgeolekuametnike ettevalmistamisel. Praktilal tutvub õppija erialase tööga, omandab praktilisi erialateadmisi ja kogemusi, kinnistab ja süvendab omandatud teadmisi ning nende praktilise rakendamise oskusi. (Sisekaitseakadeemia, 2017) Kõrgkoolid arendavad oma õppekavasid lähtuvalt Eesti elukestva õppe strateegiast (2014), milles rõhutatakse praktikakorralduse tõhustamise vajadust ning töömaailma vajadustele vastavate õppimisvõimaluste loomist. Elukestva õppe strateegias tuuakse välja ka muutunud õpikäsitlus, mis tähtsustab õppija individuaalset arengut ning tema õpioskuste ja loovuse arengu toetamist. (Haridus- ja Teadusministeerium, 2014) Ka siseturvalisuse arengukavas 2015-2020 rõhutatakse sisejulgeolekuvaldkonna

personali oskuste tähtsust, seda eriti uute tehnoloogiliste lahenduste kasutuselevõtu laienemisel (Siseministeerium, 2015). Praktika suurt tähtsust sisejulgeolekuvaldkonnas on näha SKA vilistlaste ja tööandjate rahulolu-uuringu tulemustes, kus tööandjad peavad praktilises töös õppimist ametialaste teadmiste omandamise parimaks meetodiks ning näevad praktikandi juhendamist õpikogemusena nii enda kui organisatsiooni seisukohast (Vabamäe, *et al.*, 2017).

Teema on **uudne**, sest praktika juhendamist on traditsiooniliselt määratletud kui praktikajuhendaja tegevust, kuid kaasaegsem lähenemine näeb selles üliõpilase ja juhendaja koostööl põhinevat protsessi (Halse & Bense, 2012). Tänapäeval soovitatakse praktika juhendamisel lähtuda õppijakesksest paradigmat, kus üliõpilane ja juhendaja on võrdsed partnerid ning üliõpilasel on rohkem otsustusvabadust (Sela & Laron, 2011). Sellest lähtuvalt on aktuaalne uurida SKA õppepraktika raames toimuvat juhendaja ja üliõpilase koostööd nii juhendaja kui praktikandi vaatenurgast.

Uurimisprobleem tugineb mitmetele varasematele uuringutele. SKA tasemehariduse vastavust tööandjate (Politsei- ja Piirivalveamet, Päästeamet, Maksu- ja tolliamet, Häirekeskus) arenduseesmärkidele ning nende täitmisele on uurinud poliitikauuringute keskus PRAXIS (2015). Uuringu raportis mainitakse, et siseturvalisuse valdkonnas ilmnes viiteid Sisekaitseakadeemia pakutava tasemehariduse ning tööandjate vajaduste lahknevusele. Tööandjatel esines rahulolematust lõpetajate teadmiste ja oskustega, mõnes valdkonnas jäi üliõpilaste ettevalmistus kohati liialt ühekülgselt. Uuringu tulemuste analüüsis osutatakse õpiteede ja ametikohtade omavahelisele mittevastavusele ning mõndakse, et siit tuleneb selgelt vajadus lahendada vastuolu ametite ja SKA koostöös. (Haaristo, *et al.*, 2015) Arvestades seda, et SKA õppekavades on praktika suure tähtsusega, siis on võimalik, et lõpetajate teadmiste ja oskuste puudujäägid on seotud praktikaaegse juhendaja ja üliõpilase koostöö olemusega. Konstruktivistliku õppimisteooria kohaselt põhineb õppimine koostööl (Killen, 2006) ning praktikandi õppimist ja praktika eesmärkide saavutamist toetab juhendaja ja praktikandi vaheline koostöö (Milne, 2017).

PRAXISE poolt läbiviidud uuringu tulemused näitavad, et praktikakorraldust peetakse SKA õppetegevuse tugevuseks, samas on üliõpilased rahul rohkem praktikajuhendate tööga ning rahulolematud praktikakorraldusega. Probleeme on esinenud ka praktikajuhendate ja SKA vahelise suhtluse ja koostöö osas. (Haaristo *et al.*, 2015) Ka SKA vilistlaste ja tööandjate rahulolu-uuringu tulemustes on mõlemad osapooled juhtinud tähelepanu

praktikaprobleemidele. Vilistlased hindavad omandatud teoreetilisi teadmisi kõrgemalt kui praktilisi oskusi ning on kogenud märkimisväärset erinevust õpitu ja praktika vahel. Tööandjad märgivad, et praktika maht võiks olla suurem, soovitakse muuta praktika kestust ning parandada infovahetust SKAga. Tööandjate jaoks on oluline, et nende organisatsioonid kaasataks õppekavade arendustöösse, kuid kolmandik vastanutest ei ole sellist koostööd seni teinud. (Vabamäe, *et al.*, 2017)

Aas (2015) uuris SKA Päästekolledži praktikakorraldust ning tõi välja vajaduse tihendada praktikate osas koostööd, et saavutada paremini läbimõeldud õpiväljundid. Praktikate aitaks parendada, kui rohkem arvestada üliõpilaste tagasisidet ning kaasata neid praktika õppekava ja õpiväljundite koostamisse.

Eeltoodud uuringute tulemustega seondub siinse töö **uurimisprobleem**: kuidas on SKA üliõpilaste ja praktikajuhendajate hinnangul võimalik parendada õppepraktika korraldust ning omavahelist koostööd?

Töö **uurimisküsimused** on:

1. Kuidas on juhendaja ja üliõpilase vaheline koostöö määratletud SKA praktikakorralduse dokumentides?
2. Millise hinnangu annavad juhendajad ja üliõpilased omavahelisele koostööle praktika ajal?
3. Millised on koostöö põhilised probleemid üliõpilaste tööpraktika toetamisel?
4. Kuidas üliõpilase ja juhendaja vaheline koostöö toetab praktika käigus toimuvat õppimist?
5. Kuidas on võimalik üliõpilase ja juhendaja vahelist koostööd parendada, et see toetaks paremini praktika käigus toimuvat õppimist?

Magistritöö **eesmärk** on selgitada välja SKA õppepraktika korralduses üliõpilase ja juhendaja vahelise koostöö põhilised probleemid ja õppimist takistavad tegurid ning töötada koostöö parendamiseks välja ettepanekud, et toetada paremini praktikas õppimist.

Eesmärgi saavutamiseks on püstitatud järgmised **uurimisülesanded**:

1. Analüüsida teoreetilisi käsitlusi õppimise, õppepraktika ja selle raames toimuva koostöö kohta;
2. Analüüsida SKA õppepraktikat puudutavaid dokumente üliõpilase ja juhendaja vahelise koostöö aspektist;

3. Viia läbi poolstruktureeritud intervjuud SKA kolledžite praktikajuhendajate ning juhendatavate üliõpilastega nende praktilist väljaõpet toetava koostöö määratlemiseks ning koostööd soodustavate ja takistavate tegurite väljaselgitamiseks;
4. Töötada välja üliõpilase ja juhendaja vahelise koostöö parendusettepanekud.

Metodoloogiliselt on kavandatud magistritöö empiiriline uuring ning uurimisstrateegiaks on valitud kvalitatiivne juhtumiuuring (ingl k *case study*) (Yin, 1981, p. 103). Käesoleva töö uuritavaks üksikjuhtumiks on üliõpilase - praktikajuhendaja koostöö SKA üliõpilaste tööpraktika vältel, mida analüüsitakse erinevatest aspektidest.

Magistritöös kombineeritakse kaht andmekogumise meetodit: dokumentide analüüsi ning poolstruktureeritud intervjuud. Dokumendianalüüs selgitab välja Sisekaitseakadeemia praktikakorralduse ning üliõpilase ja praktikajuhendaja koostöö regulatsiooni. Poolstruktureeritud intervjuude valimiks on SKA kolledžite rakenduskõrghariduse õppekavade praktikajuhendajad ning nende juhendatavad üliõpilased.

Magistritöö valimi moodustavad kõik SKA rakenduskõrghariduse õppekavade praktikakorraldust reguleerivad dokumendid ning kaheksa praktikajuhendajat ja üliõpilast. Läbi viidi 16 intervjuud, kusjuures intervjuueeritavad valiti eesmärgipärase valimi põhimõtete kohaselt (Tongco, 2007, p. 147). Valimisse kaasati igast SKA kolledžist kaks praktikajuhendajat, kellest üks oli pikaajalise ja teine lühema praktikajuhendamise kogemusega. Intervjuueeritavad üliõpilased valiti selliselt, et iga praktikajuhendaja kohta oleks üks õppija, kes on tema juures praktiliselt viibinud.

Andmeanalüüsi meetodina rakendatakse induktiivset kvalitatiivset sisuanalüüsi (Thomas, 2006, p. 240). Analüüsitavaks materjaliks on SKA praktikakorraldust reguleerivad dokumendid ja intervjuude transkriptsioonid. Analüüsi käigus kasutatakse avatud kodeerimist (Elo & Kyngäs, 2008, p. 208)

Töö koosneb kahest peatükist. Esimeses peatükis antakse teemakohane teoreetiline ülevaade ja analüüsitakse teoreetilisi seisukohti ning see jaguneb omakorda kolmeks alapeatükiks. Esimene alapeatükk käsitleb kaasaegseid õppimisteooriaid, teine õppepraktikat ja selle raames toimuvat koostööd ning kolmas õppepraktikaga seotud koostööd sisejulgeoleku valdkonna kontekstis. Teises peatükis tutvustatakse töös kasutatavat uurimisstrateegiat, kirjeldatakse kasutatavaid andmeallikaid ja andmekogumise protseduuri, valimi koostamise

ja andmeanalüüsi meetodikat. Samas peatükis esitatakse uurimistulemused, tulemuste arutelu ja ettepanekud. Esimesena esitatakse dokumentide analüüsi ja seejärel intervjuude analüüsi tulemused. Tulemuste teooriaga seostamine esitatakse koos tulemustega samades alapeatükkides. Vastused uurimisküsimustele antakse järelduste ja ettepanekute alapeatükis.

1. ÜLIÕPILASTE ÕPPEPRAKTIKA KÄIGUS TOIMUVA KOOSTÖÖ TEOREETILINE RAAMISTIK

1.1. Kaasaegsed õppimisteooriad

Viimase kahe aastakümne jooksul on õppimise eesmärgid ja meetodid teinud koos tööturu ja ühiskonna arenguga läbi suuri muutusi. Scott (2015) on kokkuvõtlikult toonud välja kõige olulisemad oskused, mida 21. sajandi inimesel on tööalaselt vaja. Need on kriitiline mõtlemine, probleemilahendamine, kommunikatsioon ja koostöö, meeskonnatöö, loovus ja innovatsioon, infotehnoloogiline kirjaoskus, sotsiaalsed ja kultuuridevahelised oskused, kultuuriline ja globaalne kompetentsus, vastutustunne, eneseregulatsioon, metakognitiivsed oskused, ettevõtliku mõtlemise oskused, oskus õppida ning orienteeritus elukestvate õppele. Sealjuures on vajalikud ka mitmesugused baasteadmised ja -oskused nagu matemaatilised ja keeleoskus, teadmised ühiskonnakorraldusest jne. (Scott, 2015, pp. 1-14)

Varasemalt on hariduses domineerinud traditsiooniline ehk õpetajakeskne õpe, mis tugineb peamiselt biheivioristlikule õpiteooriale. Biheivioristliku lähenemise kohaselt on kesksel kohal muutuste saavutamine õppija käitumises ning selle protsessi kestel toimuv teadmiste ülekandmine, (Tynjälä, 1999, lk 425) kus on õpetaja teadmiste allikas ja edasiandja ning õppijad teadmiste vastuvõtjad. Traditsioonilise õppe korral on õpetajal aktiivne ja õppijatel passiivne vorm. Õppimine toimub peamiselt tavapärasel klassiruumis toimuva loengu vormis, mille käigus õpetaja edastab õppijatele teadmisi. (Kim, 2005, p. 8) Traditsiooniline õpe põhineb objektivistlikul käsitlusel, mille järgi teadmised eksisteerivad väljaspool õppijat ja on õppijast sõltumatud. Õppimise käigus toimub teadmiste edasiandmine ühelt inimeselt teisele, sealjuures ei pöörata tähelepanu õppija varasematele teadmistele. (Llewellyn, 2005, p. 28) Traditsioonilise käsitluse kohaselt on õppimine peamiselt õppija individuaalne tegevus, õppimine toimub õpetajat kuulates, õppekirjandust lugedes või õpetaja juhendamisel harjutusi sooritades (Killen, 2006, p. 73).

Konstruktivistliku õppimisteooria järgi konstrueerivad õppijad ise õppimise ajal enda teadmisi. Teadmiste konstrueerimine on aktiivne protsess ning sellega vastandub konstruktivistlik õppimisteooria traditsioonilisele lähenemisele, mille puhul on õppija passiivne teadmiste vastuvõtja. Vastupidi traditsioonilisele on konstruktivistlikus teoorias kesksel kohal õppija, mistõttu nimetakse konstruktivistlikku õpet ka õppijakeskseks õppeks. (Kim, 2005, p. 9) Konstruktivistlik õppimisteooria peab oluliseks, et õpetajad oleksid

õppijatele suunanäitajad ja aitaksid neil kujuneda eneseorienteeritud õppijateks, kes oleksid motiveeritud pidevalt ja vastavalt vajadustele oskusi ja teadmisi arendama (Huq & Gilbert, 2013, p. 552). Konstruktivistlik õpiteooria rõhutab varasemate teadmiste kasutamist uute teadmiste loomisel ning uue ja seniomandatu vaheliste seoste loomist (Llewellyn, 2005, p. 28), kusjuures õppimine toimub sotsiaalse protsessina. Uusi teadmisi ei looda mitte üksi, vaid teiste inimestega nende üle mõtteid vahetades (Perkins, 2006, p. 34), õppimise käigus rakendatakse aktiivseid ja koostööl põhinevaid õppemeetodeid, mis võimaldavad teadmiste vahetamist ja diskussiooni (Killen, 2006, p. 9).

Traditsioonilist ja konstruktivistlikku õpet võrreldakse tabelis 1. Traditsiooniline ja konstruktivistlik õpe on mitmes mõttes vastandlikud, seda eriti õpetaja ja õppija rollide osas. Samuti on põhimõtteliseks erinevuseks see, kas õppimine on individuaalne teadmiste omandamine või hoopis kollektiivne teadmiste loomine.

Tabel 1. Traditsioonilise ja konstruktivistliku õppe võrdlus autori koostatud (Kim, 2005; Llewellyn, 2005; Killen, 2006; Perkins, 2006; Huq & Gilbert, 2013) käsitluste põhjal

Traditsiooniline õpe	Konstruktivistlik õpe
Õpetajakeskne lähenemine	Õppijakeskne lähenemine
Õppija passiivne teadmiste vastuvõtja	Õppija aktiivne teadmiste looja
Õppe käigus toimub teadmiste edasiandmine	Õppe käigus toimub teadmiste loomine
Varasematele teadmistele ei pöörata tähelepanu	Varasemate teadmiste ärakasutamine, seoste loomine uue ja vana vahel
Õppimine on individuaalne	Õppimine on sotsiaalne
Peamiselt traditsiooniline klassiruumis toimuv õpe	Mitmekesised ja aktiivsed õppemeetodid

Traditsioonilise ja konstruktivistliku õppe põhimõtteline erinevus tingib konstruktivistlikus õppes teistsuguste õppemeetodite kasutamise. Kui klassikalise õppe juures on tavapärase klassiruumis toimuv loeng (Llewellyn, 2005, p. 28), siis konstruktivistliku õppe iseloom on õppijakeskne ning sobib enam täiskasvanute õppimiseks ja õpetamiseks, kuna suur roll on kanda õppijal endal. Konstruktivistliku õppimise teooriale tuginevad mitmed tänapäevased õppimiskäsitlused nagu kogemuslik, transformatiivne, kollaboratiivne, sotsiaalne, situatiivne, probleemipõhine, tööpõhine ja töökohapõhine õpe, mida käsitletakse alljärgnevalt üksikasjalikumalt.

Kogemuslik õppimiskäsitlus rõhutab isikliku kogemuse tähtsust uute teadmiste konstrueerimisel. Kogemuse põhjal toimub refleksioon, millega antakse kogemusele tähendus ja tehakse selle põhjal üldistusi ja järeldusi. Neid järeldusi omakorda testitakse uute kogemuste kaudu. Õppimist nähakse kui pidevat protsessi, sest toimub pidevalt kogemuse

saamine, refleksioon ja nende põhjal teadmiste loomine. (Kolb 1984, pp. 21-29) Kogemusliku õppimiskäsitluse kohaselt toimub õppimine kogemuste saamise ja kogemuse kaudu teadmiste loomisel. Õppimise aluseks on vahetute ja konkreetsete kogemuste saamine. Õppimine toimub siis, kui õppija jaoks tekivad konfliktid kogemuse ja varasemate teadmiste vahel. (Kolb & Kolb, 2005, p. 194) Kogemuslik õppimiskäsitlus on leidnud palju rakendust täiskasvanuhariduses, sest täiskasvanud õppijatel on märkimisväärsed varasemad kogemused, mida on võimalik õppimises ära kasutada. Seetõttu kasutatakse õppemeetodeid, mille abil on õppijatel võimalik kogemusi jagada ja nende üle arutleda. (Birzer, 2003, p. 33)

Kollaboratiivne õppimine on õppijate koostööl põhinev õppimine, kusjuures õppijad on oma tegevuse, varasemate teadmise ja staatuse poolest enam-vähem võrdsel positsioonil. Seega ei tähenda kollaboratiivne õppimine mitte õpetaja ja õppija vahelisel, vaid õpilaste endi vahelisel koostööl põhinevat õppimist. (Sangin, *et al.*, 2008, p. 385) Kollaboratiivse õppimise käigus lahendavad õppijad ühiselt sama ülesannet või probleemi. Oluline on grupi liikmete vaheline kommunikatsioon ja ühise eesmärgi nimel tegutsemine. Kollaboratiivne õppimine võimaldab kasutada uute teadmiste loomisel kõikide grupi liikmete varasemaid teadmisi, mistõttu võib see anda võrreldes individuaalse õppimisega eelise. (Kirschner, *et al.*, 2009, p. 34)

Sotsiaalse õppimise teooria kohaselt õpivad inimesed üksteiselt saadava informatsiooni kaudu. Õppimise juures on oluline üksteise tegevuse, käitumise ja suhtumise vaatlemine ja jälgimine. (Bahn, 2001, p. 111) Õppija jälgib teise inimese käitumist ja teeb selle põhjal järeldusi. Seeläbi kujuneb õppijal arusaam, milline tegevus viib soovitud tulemuseni ja sellest tulenevalt üritab õppija teiste inimeste õnnestunud sooritusi jäljendada. (Aaker, 2011, p. 39) Jälgimise põhjal õppimine on selle käsitluse kohaselt efektiivsem kui ise katse ja eksituse meetodil õppimine, samuti võib see olla õppija jaoks ohutum (Bahn, 2001, p. 111). Sotsiaalse õppimise teooria vastandub kogemuslikule õppimisele, mis keskendub isiklikust kogemusest õppimisele, sotsiaalne õppimine põhineb teiste inimeste kogemusest õppimisel.

Sotsiaalset õppimist peetakse oluliseks praktiliste oskuste omandamisel, mistõttu on see oluline tegevusvaldkondades, kus praktilistel oskustel on suur tähtsus, näiteks meditsiinis, kunstis või muusikas. Kogenud praktikutelt õppimisega koos omandatakse ka erialale omased väärtused ja hoiakud. Seda protsessi nimetatakse praktiliseks sotsialiseerumiseks. (Lapidaki, 2014, p. 151) Praktilise sotsialiseerumise käigus ei omanda õppija mitte üksnes

positiivset, vaid sellega võib kaasneda ka negatiivne külg: praktikute ebaõiged töövõtted, ebaprofessionaalne suhtumine ja halvad harjumused (Akers, 2011, p. 161).

Seega sarnaneb sotsiaalne õppimine kollaboratiivsele õppimisele, sest mõlemad põhinevad inimeste vahelisel interaktsioonil. Sotsiaalse õppimise käigus on oluline interaktsioon õppija ja temast kogenuma teise inimese vahel, kollaboratiivse õppimise käigus toimub interaktsioon õppijate endi vahel, kuigi ka õppijate hulgas võib olla suuremate kogemustega inimesi, kellest kujunevad õppijatele eeskujud.

Transformatiivse õppimise teooria kohaselt toimub õppimise käigus inimese ümberkujunemine ehk transformeerumine. Teooria kirjeldab inimese õppimist isikliku kogemuse põhjal, kusjuures oma kogemustele omistatakse tähendusi. Õppimise aluseks on oma kogemuste reflekteerimine ja senistes arusaamades kahtlemine. Õppimine toimub siis, kui inimene analüüsib oma kogemusi ja jõuab arusaamisele, et need on vastuolus tema seniste arusaamadega. Selle tulemusena toimub inimese seisukohtade muutumine. (Taylor, 2008, pp. 7-8) Transformatiivse õppimise eelduseks on inimese varasemad teadmised ja seisukohad õpitavas valdkonnas. Sellel põhjusel peetakse transformatiivset õppimist oluliseks täiskasvanud õppijate juures, sest see võimaldab ära kasutada inimese varasemaid teadmisi, samas välditakse nii mõtlemisjäikust ja vanadesse seisukohtadesse kinnistumist (Merriam, 2001, p. 9)

Transformatiivse õppimise teooria kohaselt on olemas kolme liiki õppimist: instrumentaalne, dialoogiline ja ennastreflekteriv õppimine. Instrumentaalse õppimise käigus toimuvad inimeses muutused stiimuli ja tagajärje vaheliste seose kaudu. Inimene muudab oma käitumist, sest teatud teguviisid annavad tema jaoks soodsama lõpptulemuse. Dialoogiline õppimine tuleb mõttevahetustest teiste inimestega, mille käigus võivad inimese seisukohad muutuda. Ennastreflekteriva õppimise käigus muutuvad inimesed oma seisukohti eneserefleksioonist lähtuvalt. (Kitchenham, 2008, pp. 111-112)

Probleemipõhine õpe on meetod, mille juures on kesksel kohal õppimine probleemide lahendamise kaudu. Selle käigus õppijad omandavad teadmisi ja oskusi ning rakendavad neid probleemidele lahenduse leidmiseks. Probleemipõhine õpe põhineb õppijakesksel lähenemisel õppeprotsessile, sest see eeldab õppijalt iseseisvust ja omal käel tegutsemist, iseseisvat andmekogumist ja sobivate lahendusmeetodite valikut. (Savery, 2015, p. 5) McCaughan (2015, p. 60) peab probleemipõhise õppejuures õppijat ennast õppeesmärkide

seadjaks, õpetaja roll on selle juures vaid juhendada õppijat iseseisvalt püsitatud eesmärkide suunas tegutsema. Seega on õppijal endal suur valikuvabadus selles osas, mida ta õpib.

Probleemipõhise õppe eesmärkideks on ulatusliku ja paindliku teadmusbassi loomine, efektiivsete probleemilahendusoskuste arendamine, enesele orienteeritud elukestvate õpioskuste arendamine, efektiivsete koostööoskuste arendamine ja sisemise motivatsiooni tekitamine õppimise suhtes (Hmelo-Silver, 2004, p. 240). Seega probleemipõhine õpe on suunatud tulevikku, et õppijal oleks oskust ja motivatsiooni oma oskuseid tulevikus edasi arendada.

Probleemipõhine õpe eeldab õpilaste jaoks lahendamiseks sobivate probleemide valikut, kuid valitud probleemid ei pea olema alati sellised, milleks on õppijatel juba teadmised ja oskused olemas. Selle asemel on oluline, et õppijad omandaksid uusi teadmisi ja oskusi, mis võimaldavad neil lahendusi leida. Õppijad peavad võtma ise vastutuse enda õppimise eest ja langetama otsuseid, milliseid teadmisi on vaja omandada. (Savery, 2015, p. 8) Õppe käigus uuritavatel probleemidel ei ole tavaliselt ühte konkreetset õiget vastust. Õppijad võivad jõuda mitmete lahendusvõimalusteni, kuid lõpplahendusest olulisemgi võib olla protsess, mille käigus selleni jõutakse. (Hmelo-Silver, 2004, p. 235)

Probleemipõhine õpe võib viia inimese arusaamade muutumiseni, kui õppija puutub kokku probleemidega, mille käigus ilmneb, et probleemi olemus või lahendusvõimalused on vastuolus õppija varasemate seisukohtadega. Sellisel juhul jõuab õppija probleemi lahendamise käigus enda muutusteni uue kogemuse teel. (Kitchenham, 2008, p. 112) Seega võib probleemipõhise õppe käigus samaaegselt toimuda transformatiivne õppimine, õigemini probleemidega kokkupuutumine ning vajadus neid lahendada võib transformatiivset õppimist esile kutsuda.

Probleemipõhise õppe käigus omandatakse uusi teadmisi mitmetest erinevatest valdkondadest, õppijatel tuleb rakendada mitmete valdkondade teadmisi. Siin erineb probleemipõhine õpe traditsioonilisest õppest, mille juures on õppeainete teemad kindlalt piiritletud. (Savery, 2015, p. 8) Scott'i (2015, p. 8) väitel valmistab selline õpe õppijad paremini ette reaalseks eluks, kus inimestel tuleb lahendada mitmeid valdkondi hõlmavaid kompleksseid probleeme.

Probleemipõhine õpe toimub sageli grupiviisiliselt, mis tähendab, et õppijad tegelevad probleemide lahendamisega ühiselt. See võimaldab omandada koostöö ja meeskonnatöö

oskusi. Tavaliselt toimub õpe väikestes gruppides. (Hmelo-Silver, 2004, p. 243) Õppe läbiviimine grupiviisiliselt on oluline, sest tänapäeva töökohtades peavad inimesed sageli probleeme lahendama meeskondades (Scott, 2015, p. 8). Seega võib probleemipõhine õpe olla samaaegselt nii õppijakeskne kui grupiviisiline. Igal õppijal võivad olla omad õppimiseeesmärgid, kuid nende saavutamine võib põhineda koostööl teiste õppijatega.

Situatiivse õppimise juures on oluline õppimise kontekst. Teooria kohaselt on kontekst teadmiste allikaks, teadmised asuvad kontekstiga seotud inimestes ja keskkonnas. Õppimine toimub tähendusliku kontekstis osalemise kaudu. (Johri & Olds, 2011, pp. 155-156) Teooria rõhutab, et teadmised ei ole individuaalsed, vaid kollektiivsed, asudes kogukondlikes praktikates. (Kolb & Kolb, 2009, p. 47). Situatiivne õppimisteooria peab samuti oluliseks õppijate vahelist koostööd ja infovahetust, sest õppijad on üksteisele infoallikateks (Korthagen, 2010, p. 104) Oluline on, et õppija saaks kogukonna liikmeks, et ta nii-öelda elaks kogukonda sisse ja osaleks selles aktiivselt, et teadmisi ja oskusi omandada.. Seetõttu eeldab situatiivne õppimine sidemete loomist kogukonnas olevate inimestega, kes on õppijale infoallikateks. (Kolb & Kolb, 2009, p. 48). Selles osas on situatiivne õppimisteooria sarnane sotsiaalsele õppimisele, sest mõlemal juhul toimub teadmiste omandamine suuremate kogemustega inimestelt. Situatiivse õppimise juures lisandub siia veel teadmistega seotud kontekst, et teadmisi ei omandata lihtsalt teistelt inimestel, vaid teistelt inimestel teatud kindlas kontekstis.

Situatiivse õppimise korral omandatakse uusi oskusi ja teadmisi kontekstiga seonduvalt, mis tähendab, et teadmistel on kindel seos keskkonna ja seal esinevate olukordadega. See omab suurt tähtsust praktiliste oskuste omandamisel, mille juures on oluline, et õppija oskaks neid hiljem reaalses keskkonnas rakendada. (Cope, *et al.*, 2000, p. 852) Situatiivse õppimise korral ei toimu õppimine üksnes klassiruumi keskkonnas, vaid laiemas kogukonnas. Samas ei pea situatsioonid, milles õppimine toimub, olema seotud kindlate füüsiliste asukohtadega, vaid need võivad olla seotud ka kogukondlike praktikatega, mis võivad aset leida asukohast sõltumatult. (Kolb & Kolb, 2009, p. 48).

Käesolevas töös käsitletakse SKA õppepraktikat kui tööpõhist ja töökohapõhist õpet, see on vältimatu, kuna nimetatud õpikäsitlelustele iseloomulikud aspektid on praktika toimumise eelduseks.

Tööpõhise õppe (ingl k *work-based learning*) juures toimub teadmiste ja oskuste omandamine tööga seondult. Tööpõhine õpe hõlmab õppimist töö kaudu, sooritades tööülesandeid. (Dwerryhouse 2001, p. 153) Brenneri (2005, p. 16) järgi hõlmab tööpõhine õpe järgmisi tahke:

- Tööl õppimine (ingl k *learning at work*) – töökohas toimuvad õppetegevused;
- Töö kaudu õppimine (ingl k *learning through work*) – tööülesannete sooritamise käigus toimuv õppimine;
- Töö jaoks õppimine (ingl k *learning for work*) – uute meetodite omandamine, et neid töös rakendada;
- Tööst õppimine (ingl k *learning from work*) – töökogemuse rakendamine.

Tööpõhine õppimine on tõenäoliselt vanimaks õppimise vormiks ja see võib toimuda erinevates vormides. Kõige üldisemalt võttes toimub töötamise käigus alati õppimine, sest iga tööülesanne annab töötajale kogemusi. Sellise iseenesliku õppimise kõrval toimub tööpõhine õpe formaalsete koolituste jm programmide kaudu. Tööpõhise õppe tavapäraseks vormiks on töötajatele korraldatavad koolitused, seda nii uute töötajate esmase väljaõppe kui olemasolevate täiendusõppe vormis. Tööpõhise õppe alla kuuluvad veel ka organisatsioonides rakendatavad arengu- ja mentorlusprogrammid, töötajate rotatsioon, praktikad, projektitööd, töö vaatlemine. (Neacsu, 2015, p. 1186)

Töökohapõhine õppimine (ingl k *workplace learning*) on piiritletud toimumise kohaga. Kui algselt käsitleti selle raames töökohta väga kitsalt, näiteks ühe masinaoperaatori töökoht, siis nüüd nähakse seda laiemalt ning töökohapõhist õpet määratletakse kui organisatsioonides toimuvat õpet. Sealjuures ei pruugi õpe alati toimuda organisatsiooni ruumides, vaid see võib toimuda kõikvõimalikes kohtades, kuhu organisatsiooni tegevus ulatub. (Cairns & Malloch, 2010, p. 11) Tööpõhine õppimine toimub sageli töökohas, mis tähendab, et tööpõhine ja töökohapõhine õpe on paljudel juhtudel kattuvad mõisted. Samas kuuluvad tööpõhise õppe alla ka õppeasutustes toimuvad simulatsiooniharjutused, ärimängud, kohtumised praktikutega (Dwerryhouse, 2001, pp. 153-154). Kui haridusasutused pakuvad tööpõhist õpet, siis neil võivad olla selle jaoks loodud simuleeritud töökeskkonnad, näiteks praktilaborid, õppetöökogad või -köögid. Haridusasutuste juures võivad tegutseda ka õppefirmad. (European Commission, 2013, p. 6)

Seega võib tööpõhine õpe toimuda nii töökohas kui ka simuleeritud õppekeskkonnas. Polidano ja Tabasso (2014, p. 140) uurimistulemused näitavad, et õppijate tulevast tööalast

karjääri silmas pidades on eelistatud töökohas toimuv tööpõhine õpe. Uuringus võrreldi erinevaid kutsehariduse praktikavorme Austraalias ning jõuti tulemusele, et õpilastel, kelle praktika toimus töökohas, on tulevikus suurem tõenäosus olla täisajaga hõivatud, võrreldes õpilastega, kelle praktika toimus simuleeritud töökeskkonnas.

Tööpõhine õpe võimaldab õppijal kokku puutuda kõige uuemate meetodite ja tehnoloogiatega, mida töökohtades kasutatakse. Tööpõhise õppe oluliseks tunnuseks on meeskonnatöö ja kollektiivne õppimine. Kuna töö käigus lahendatakse probleeme ja ülesandeid sageli ühiselt, siis toimub ka õppimine ühisel tegevuse vormis. (Brenner, 2005, p. 16) Tööpõhisele õppele on iseloomulik paindlikkus ja kohandumine tööandjate vajadustega, tööpõhine õpe võib ajas kiiresti muutuda, õppe sisu võib varieeruda vastavalt tööandja vajadustele. (Gallacher & Reeve, 2002, p. 5)

Tööpõhine õpe aitab õpilaste siirdumist õppeasutusest töökeskkonda muuta sujuvamaks ja lihtsamaks, sest õppijad saavad ettekujutuse sellest, mis neid töökeskkonnas ees ootab. Samuti tekib tööpõhise õppe kaudu õppijatel ettekujutus tööandja ootustest töötajatele. (Dwerryhouse, 2001, p. 154) Kui noor inimene hakkab töötama töökohtadel, avarduvad tema teadmised ametikohtade iseloomust ja tööandjate nõudmisest (Raelin, 2008, p. 12). Haridusasutuse õppekavasse planeeritud tööpõhine õpe võimaldab seega õppijal hakata varasemalt töökohtadega tutvuma, mistõttu on kooli lõpetamisel juba parem ülevaade sellest, millisel töökohal ta sooviks töötada ja ei ole enam vajadust töökohti „proovida“.

Tööpõhise õppe eeliseks peetakse seda, et see võimaldab õppijatel paigutada teadmisi laiemasse konteksti. Seeläbi aitab tööpõhine õpe kaasa õppijate teadlikkuse kasvule erinevates valdkondades. (Huq & Gilbert, 2013, pp. 560-561) Tööpõhine õpe võimaldab saada mitmekesiseid ja seostatud teadmisi. Erinevalt klassiruumis toimuvast õppest, mis toimub kindlalt piiritletud õppeainete järgi, kujunevad tööpõhise õppe käigus terviklikud teadmised. (Polidano & Tabasso, 2014, p. 141)

Tööpõhist õpet peetakse heaks viisiks valmistamiseks ette tööandja vajadustele vastavaid töötajaid, sest tööpõhise õppe käigus on võimalik arendada mitmeid oskusi, mida tööandjad väärtustavad. Tööpõhine õppimine arendab kriitilise mõtlemise võimet, probleemide lahendamise oskust, planeerimist, infootsingu oskusi. (Falconer & Pettigrew, 2003, p. 56) Kuna tööpõhine õppimine toimub sageli meeskondades, siis arenevad sellega meeskonnatöö oskused, kommunikatsioon ja empaatiavõime kaastöötajate suhtes (Raelin, 2008, p. 263).

Tööpõhine õppimine võib arendada õppijate iseseisva töötamise oskust ning suurendada õppijate tööga seotud enesekindlust. Tööpõhine õpe võimaldab keskenduda tööandjate vajadustele, muudab õppijate oskused tööandjate vajadusele sobivamaks ja parandab õpilaste konkurentsivõimet tööturul. (Nicholls & Walsh, 2007, p. 204) Tööpõhist õppimist peetakse õppija eneseteadlikkust arendavaks. Õppijal tekkib parem ettekujutus oma huvidest ja võimetest, tugevustest ja nõrkustest, mis võib suurendada tema enesekindlust. (Raelin, 2008, p. 263) Kui võrrelda neid oskusi Scott'i (2015) esitatud kõige olulisemate oskustega, siis võib märgata kokkulangevust tööpõhise õppe käigus omandatavate oskustega. Seisukohta, et tööpõhine õpe toetab tööandjate nõudmistele vastavate töötajate ettevalmistamist, toetavad ka Brodie ja Irving (2007, p. 11), kelle väitel suurendab tööpõhine õpe töötajate hõivatavust ja sobivust töökohtadele.

Tööpõhine õpe on muutunud olulisemaks, sest töökeskkonnas toimuvad kiired muutused. Sellega seoses on hägustunud piirid õppimise ja töötamise vahel. (Dwerryhouse, 2001, p. 159) Tööpõhist õpet saab rakendada eelkõige tasemeõppe juures, aga seoses töötajatele esitatavate nõudmiste kiirete muutustega, on see väga oluline elukestva õppe kontekstis (Sobiechowska & Maisch, 2007, p. 183).

Kui võrrelda eelnevalt käsitletud konstruktivistlikule õppimisteooriale tuginevaid õppimiskäsitlusi (vt tabel 2), siis võib ühiste tunnustena välja tuua, et need põhinevad praktilisel tegevusel ja/või teadmiste ülekandumisel ühelt inimeselt teisele. Mõnes käsitluses on kesksel kohal refleksioon (kogemuslik õpe, sotsiaalne õpe, transformatiivne õpe), mis võib põhineda enda või kellegi teise kogemusel. Mitmetel juhtudel kaasneb õppimisega õppijate vaheline koostöö (kollaboratiivne õpe, sotsiaalne õpe, probleemipõhine õpe, situatiivne õpe, tööpõhine õpe).

Tööpõhine õpe vastab konstruktiivse õppe põhimõtetele, sest töö käigus saadud kogemused võimaldavad õpilastele ise enda teadmisi konstrueerida. Tööpõhine õpe eeldab ka õppijate iseseisvust, eneseorienteeritust ning kõrget motiveeritust ning võib mõjuda õppija motivatsioonile positiivselt. (Sobiechowska & Maisch, 2007, p. 184)

Tabel 2. Konstruktiivsele õppimisteooriale tuginevate õppimiskäsitluste võrdlus autori koostatud (Kolb, 1984; Bahn, 2001; Fenwick, 2001; Brenner, 2005; Carter ja Francis, 2001; Collin ja Valleala, 2005; Engeström ja Kerosuo, 2007; Sangin, *et al.*, 2008; Taylor, 2008; Kirschner, *et al.*, 2009; Korthagen, 2010; Cairns ja Malloch, 2010; Johri ja Olds, 2011; Huq ja Gilbert, 2013; Savery, 2015) põhjal

Õpikäsitlus	Põhiseisukohad	Seos tööpõhise õppega
Kogemuslik õpe	Refleksioon isikliku kogemuste põhjal, nende tähenduse andmine, järelduste tegemine	Praktiliste kogemuste saamine töö käigus, teooria ja praktika ühendamine
Kollaboratiivne õpe	Koostöö õppijate vahel, ühiste ülesannete lahendamine, õppijad on üksteise teadmiste allikad	Koostöö töötajate vahel, ühine tööülesannete lahendamine
Sotsiaalne õpe	Vaatlus ja tegevuse jäljendamine, teadmiste edasikandumine inimeste vahel	Teadmiste edasikandumine ühelt töötajalt teisele, õppimine kogenumatelt töötajatelt
Transformativne õpe	Ümberkujunemine õppimise käigus, refleksioon kogemuste või diskussiooni põhjal	Refleksioon ja ümberkujunemine töökogemuse põhjal
Probleemipõhine õpe	Probleemide lahendamine, teadmiste ja oskuste omandamine, et leida probleemile lahendus	Probleemide lahendamine töö käigus, tööülesanded kui lahendamist vajavad probleemid
Situatiivne õpe	Konteksti põhine õppimine, teadmised peituvad inimestes ja nendega seotud keskkondades, teadmiste edasikandumine inimeste vahel	Töökeskkond on teadmiste kontekstiks
Tööpõhine õpe	Õppimine tööga seonduvalt, reaalne või simuleeritud töökeskkond, tööülesanded	
Töökohapõhine õpe	Töökohas toimuv õppimine	Töökohapõhine õppimine on ka tööpõhine õppimine

Tööpõhine õpe on seotud kogemusliku õppega, kuna see annab võimaluse ühendada teooria ja praktika. Tööpõhine õpe on paindlik, kuna see pakub teooria ja praktika omandamise vahekorra ja ajalise järgnevuse osas valikuvõimalusi. Teoreetiline õpe ei pea alati eelnema praktikale, vaid selle asemel võivad õppijad mõne teemaga kokku puutuda esmalt praktilise tegevuse käigus ja alles seejärel käsitletakse neid teemasid teoreetiliselt. (Huq & Gilbert, 2013, p. 552) Tööpõhises õppes rakendatakse probleemipõhise õppe meetodeid, sest õpe on suuresti seotud konkreetsete tööülesannete lahendamisega. Mõnikord lahendatakse õppe käigus kompleksseid probleeme või ülesandeid. (Brenner, 2005, p. 16) Tööpõhine õppimine võib sisaldada kollaboratiivset õppimist, kui õppija töötab meeskonnas ning toimub ühine

töölalaste ülesannete lahendamine. Tööpõhise õppimise käigus võib toimuda ka koostöö erinevate meeskondade vahel, mis võivad kuuluda ka erinevate organisatsioonide juurde. (Engeström, & Kerosuo, 2007, p. 339) Tööpõhise õppega võib kaasneda sotsiaalne õppimine, sest toimub teadmiste edasiandmine ühelt töötajalt teisele. Sotsiaalne õpe on oluline õppepraktika juures, sest pakub võimalusi õppida kogenumatelt töötajatelt. (Collin & Valleala, 2005, p. 417) Transformatiivset õppimist peetakse efektiivse tööpõhise õppimise tunnuseks, sest sellisel juhul õppija reflekteerib tööalaseid kogemusi ning temas toimuvad selle mõjul muutused (Carter & Francis, 2001, p. 259) Tööpõhine õppimine on oma olemuselt situatiivne õppimine, sest selle juures on töö teadmiste kontekstiks ja õppimine toimub tööga seotud olukordades (Fenwick, 2001, p. 6).

Seega on tööpõhine õppimine seotud ühel või teisel viisil kõigi käesolevas alapeatükis käsitletud õppimiskäsitlustega. Need seosed iseloomustavad tööpõhise õppe mitmekesiseid võimalusi, mis tähendab, et töö käigus toimuv õpe võib arendada õppija teadmisi ja oskusi erineval viisil. Seda asjaolu võib autori arvates pidada tööpõhise õppe tugevuseks ning see on oluliseks argumendiks, miks haridusasutuste õppekavades on oluline roll tööpõhisel õppel praktika vormis.

1.2. Õppepraktika kui õppimise vorm ja õppepraktika juhendamine

Vahtramäe *et al* (2011, lk 5) järgi on praktika „õppekava osa, mis annab võimaluse rakendada teoreetilise õppe käigus omandatud teadmisi, oskusi ja hoiakuid reaalses töökeskkonnas.“ Eestis kehtiva kõrgharidusstandardi kohaselt on praktika „õpiväljundite saavutamiseks korraldatav sihipärane tegevus, mis on suunatud õpitud teadmiste ja oskuste rakendamisele töökeskkonnas õppeasutuse määratud vormis ning juhendaja juhendamisel“ (Kõrgharidusstandard 2008). Praktika toimumine töökeskkonnas tähendab, et selle käigus õppija (praktikant) tegutseb kõrgkoolivälises asutuses või organisatsioonis, mõnedel juhtudel võib praktika toimuda siiski ka kõrgkooli töökeskkonnas (Rutiku, *et al.*, 2013, lk 10).

Eeltoodud praktika määratlused on kasutusel Eestis, kuid kui neid kõrvutada erialateadlaste käsitlusega õppepraktika olemusest, võib neid pidada liiga kitsaks. Tähelepanuta on jäetud võimalus, et praktika käigus võib toimuda ka täiesti uute teadmiste omandamine, mida peetakse osaliselt isegi soovitavaks (Billett, 2002, p. 461). Praktikas õppimise eesmärgiks ei pea olema üksnes varasemalt omandatud teadmiste ja oskuste rakendamine.

Tavaliselt peetakse praktikat koolis toimuva teoreetilise õppe täienduseks, mille käigus on õppijatel võimalik rakendada varasemaid teadmisi ja omandada uusi oskusi. Praktikad võib käsitleda ka kui testi varasemalt õpitu kohta: kas õppija suudab omandatud teadmisi praktikas kasutada. Praktika rikastab õpikogemust ja muudab selle mitmekesisemaks. (Thompson, 2006, p. 10) Praktika omab kõige suuremat tähtsust kutsehariduses ja rakenduskõrghariduses, millel on tugev orientatsioon tööturule ja mis on seotud kitsamate erialaste teadmiste ja oskuste andmisega võrreldes akadeemilise haridusega (Khairullina, *et al.*, 2015, p. 215)

Kõrgkoolide õppepraktika toimub kindlate õppekavade järgi, kuid samas on praktika juures võimalus arvestada õppija individuaalse eripära ja huvidega. Tavaliselt fikseeritakse praktika alguses kirjalikult praktika eesmärgid, mis õppijatel võivad olla erinevad. Samuti on võimalik praktikantidele anda nende eripära arvestavaid ülesandeid. (Lester & Costley, 2010, p. 594)

Praktika käigus toimuvat õpet võib pidada töökohapõhiseks ja tööpõhiseks õppeks, sest praktika toimub töökeskkonnas ja selle käigus sooritatakse tööülesandeid. Polidano & Tabasso (2014, p. 141) uurimistulemuste järgi võib õppijate tulevikku silmas pidades eelistada praktikad, mis toimub väljaspool haridusasutust reaalses töökeskkonnas. Praktika eesmärgid on võimalik saavutada ka õppeasutuste loodud simuleeritud õppekeskkondades, kuid nende puhul langevad ära praktika positiivsed aspektid nagu kontaktide loomine tööandjaga või tutvumine reaalse organisatsioonide töökorraldusega.

Praktika käigus toimuv õppimine on kontekstipõhine, mis tähendab, et see toimub reaalses töökeskkonnas ning on seotud keskkonna ülesannete ja olemusega. Praktika võimaldab kogemuse kasutamist ja oskuste ülekandmist. Enne praktikad on õppija juba omandanud teadmisi ja oskusi, praktika annab võimaluse seostada uusi kogemusi olemasolevate teadmistega, samuti on võimalik varem omandatud oskusi kanda üle uude olukorda ehk reaalsesse töökeskkonda. (Pohjonen, 2009, lk 47) Seega võib praktika käigus toimuvat õppimist pidada lisaks tööpõhisele õppele ka situatiivseks õppimiseks.

Õppepraktika võimaldab õppijal kinnistada varasemaid oskuseid ja omandada uusi. Juba omandatud oskuste kinnistamiseks on oluline oskuste korduv rakendamine. Seega kui praktika käigus on võimalik õppijal töökeskkonnas sooritada samu tegevusi, mida ta on juba eelnevalt selgeks õppinud, siis need oskused kinnistuvad, õppija omandab nendes vilumuse,

kuni lõpuks muutuvad oskused automaatseks. See tähendab, et inimene ei pea tegevuse sooritusele enam teadlikku tähelepanu pöörama. (Billett, 2002, p. 461)

Õppepraktika käigus avanevad õppijal võimalused omandada uusi oskusi, sooritades varem tundmatuid ülesandeid ja puutudes kokku uute olukordadega. Võrreldes seni õpitu kinnistamisega, peetakse uudsetes olukordades tegutsemist õppija jaoks arendavamaks. Kõiki töös esinevaid olukordi ja probleeme ei olegi võimalik klassiruumis toimuva õppe vormis käsitleda. Samuti on uudsete olukordadega kokkupuutumine oluline, sest töökeskkonnas puututakse rohkem või vähem kokku ootamatute situatsioonide ja probleemidega. (Billett, 2002, pp. 461-462)

Õppepraktika juures on õppija jaoks arendavaks kogemuseks ka võimalus jälgida kogunud spetsialistide töötamist. Seetõttu võivad praktikandi ülesanded seisneda tööprotsesside ja töötajate käitumise jälgimises, fikseerimises ja analüüsimises. (Collin & Valleala, 2005, p. 417) Praktika pakub võimalusi koostööks kogenumate töötajatega. Praktika käigus on võimalik õppida mitte ainult juhendajalt, vaid ka teistelt organisatsiooni liikmetelt. Teadmiste omandamise kõrval õpitakse ka koostöö ja meeskonnatöö oskusi. (Collin & Valleala, 2005, p. 417) Samuti saavad praktikandid ise omavahel teadmisi jagada ning neid ka luua. Ühiste ülesannetega töötamine võimaldab praktikantidel ühiselt teadmust luua. (Vaughan, *et al.*, 2011, p. 22) Seega toimub õppepraktika käigus sotsiaalne õppimine, kus praktikaorganisatsiooni töötajatelt kanduvad teadmised praktikandile edasi mitte ainult praktikajuhendajalt ning toimub kollaboratiivne õppimine praktikantide koostöö vormis.

Õppepraktika juures on vajalik meeles pidada, et kui praktika toimub reaalses keskkonnas, siis õppija tegevus praktilal avaldab mõju praktikaorganisatsiooni tegevuse tulemustele. Praktika käigus võivad õppijal olla kokkupuuted organisatsiooni klientidega ning õppija tegevus võib mõjutada organisatsiooni poolt pakutavate teenuste kvaliteeti. (Lefevre, 2005, p. 579) Praktikandi eksimused ja ebakvaliteetne töösooritus võivad põhjustada kahju organisatsioonile ja selle klientidele. Praktikandi tegevusega kaasnevad riskid sõltuvad tema tegevusalast ja tööülesannetest, näiteks meditsiinivaldkonnas võivad praktikandi eksimused ohustada patsientide elu ja tervist. (O'Donovan, 2011, p. 102)

Praktika võimaldab õpilastel omandada väga erinevaid oskusi. Helsingi linna ametialaste õppeasutuste uuringu tulemused näitavad, et praktika käigus omandavad õppijad eesmärgipäraselt nii erialaseid kui üldisi oskusi ja teadmisi. Õppijate arvates omandasid nad

kõige rohkem iseseisvusega seotud oskuseid nagu algatusvõime, enesekindlus ja iseseisev töötamine. Nendele järgnesid erialased oskused ja õppimisoskused ning rühmatöö- enesehindamis- ja mõtlemisoskused. Selle kõrval omandasid õppijad praktika käigus ka negatiivset, nagu eriala pahupooli, halbu tegevusmaneere, samuti kogeti närvilisust. (Tynjälä & Virtanen, 2009, lk 57) On märkimisväärne, et praktika tulemusena arendatavad oskused langevad suures ulatuses kokku Scott'i (2015) poolt väljatoodud 21. sajandil tööandjate poolt kõige enam väärtustatud oskustega.

Praktika võimaldab õppijal tööandjate ja ametitega põhjalikumalt tutvuda. Kui praktika käigus on võimalik proovida erinevate ametite tööülesandeid, siis aitab praktika jõuda paremini arusaamale, millisel ametikohal soovitakse tulevikus töötada. (European Commission, 2013, p. 8)

Õppepraktika eeliseks võib pidada veel seda, et see tasakaalustab õppeasutuses pakutavat teoreetilist õpet ning aitab korvata puudujääke praktikantide teadmistes ja oskustes. Praktikandi vaatenurgast lähtuvalt võib praktika väärtus seisneda just nendes teadmistes ja oskustes, mida klassiruumis toimuva õppe käigus ei omandata. Siia võivad kuuluda näiteks teadmised iseendast, eneserefleksiooni võime või sotsiaalsed oskused. (Kenny, *et al.*, 2016) Seega võib väita, et praktika lisab õppekavale olulist väärtust, täiendades seda ja arendades just neid oskusi, mis on tööturuga kõige otsesemalt seotud.

Praktika valmistab õppijat ette töötamiseks ning on seeläbi suunatud õppijas iseseisva töötamise oskuse kujundamisele. Siiski ei ole praktika mitte üksnes praktikandi iseseisev tegevus, vaid praktika ajal pakutakse praktikandile juhendamist, et ta saaks oma teadmisi ja oskusi võimalikult hästi arendada. (O'Donovan, 2011, p. 102) Praktika käigus toimuvat juhendamist võib näha kui praktikandi ja juhendaja vahelist koostööd. Juhendamise käigus toimuvad kahe osapoolse vahelised kokkupuuted, mille eesmärgiks on aidata kaasa praktika eesmärkide saavutamisele. (Halse & Bensen, 2012, p. 384)

Eesti kõrgkoolides toimuva praktika protsessis osalevad tavaliselt kolm osapoolt, kelleks on õppija (praktikant) ning kaks juhendajat, neist üks on kõrgkoolipoolne juhendaja (koolijuhendaja) ja teine organisatsioonipoolne juhendaja (praktikajuhendaja). Koolijuhendaja on kõrgkooli töötaja, kes teavitab õppijat praktika korraldusest ja eesmärkidest, kontakteerub praktikasutusega sobivate tööülesannete leidmiseks. Praktikajuhendaja on tavaliselt erialaspetsialistist praktikaasutuse töötaja, kes on kõige

otsemaks õppija juhendajaks ja abistajaks praktika käigus, tema rolliks on konkreetsete tööülesannete andmine. Õppijal on võimalik praktika jooksul saada nõustamist mõlemalt juhendajalt ning nadosalevad praktika lõpphinnangu andmisel. (Vahtramäe, *et al.*, 2011, lk 8-11)

Kuna õppepraktika erineb märgatavalt traditsioonilisest klassiruumis toimuvast õppest, siis on selle juures juhendaja roll ka erinev. Juhendamine on juhendaja ja juhendatava (õppija) koostööl põhinev õppevorm, mille käigus on juhendaja rolliks õppija tegevuse korraldamine, toetamine ja sellele tagasiside andmine. (Milne, 2017, p. 17) Tagasiside puhul on tegemist interaktiivse protsessiga, mille käigus juhendatavad saavad infot oma soorituse kohta (Clynes & Raftery, 2008, p. 406), tagasiside võib olla formaalne või informaalne ning seda on võimalik anda nii kirjalikult kui suuliselt (Yorke, 2003, p. 476).

Tagasiside toetab üliõpilase õppimist, sest see võimaldab tal korrigeerida oma sooritust. Üliõpilane saab teada, mida ta tegi hästi ja milliste tegevuste juures peab ta oma tegevust muutma (Clynes & Raftery, 2008, p. 406). Tagasiside andmine põhineb õppija soorituste võrdlusel seatud eesmärkidega või ka teiste õppijatega ning aitab õppijat suunata seatud eesmärkide saavutamise poole (Nicol & Macfarlane-Dick, 2006, p. 202). Selleks, et tagasisidest oleks õppija jaoks kasu, peab õppija seda mõistma ja tõlgendama ning tegema selle põhjal korrektiive oma sooritusel (Smither *et al.*, 2005, p. 39).

Tagasiside aitab õppijal arendada ka eneseanalüüsioskust, sest juhendaja kommentaaride põhjal oskab ta hiljem enda tegevust hinnata ja reflekteerida. Sellega seonduvalt on üliõpilase enesehinnangut käsitletud kui sisemist tagasisidet ja juhendaja poolset kui välist tagasisidet, kus välise tagasiside oluliseks eesmärgiks on aidata õppijal saada sisemist tagasisidet. (Nicol & Macfarlane-Dick, 2006, p. 202) Yorke' (2003, p. 480) väitel peaks juhendajate tagasiside olema suunatud rohkem sellele, et õppijad oskaksid oma tegevust jälgida ja hinnata ning selle põhjal oma sooritust muuta. Selline lähenemine võimaldab õppija suuremat iseseisvust ning võimaldab tal edaspidi areneda ka ilma juhendajata.

Tagasisidel on oluline tähtsus õppija motiveerimise ja julgustamise seisukohast lähtudes. Positiivse tagasiside kaudu saab õppija kinnitust oma soorituse korrektsusele ja tegevussuuna õigsusele, see võib suurendada tema enesekindlust ja motivatsiooni õppimiseks. (Hattie & Timperley, 2007, p. 93) Õppija tunnustamine ja tema tugevuste välja toomine mõjub reeglina enesekindlust ja motivatsiooni suurendavalt (Yorke 2003, p. 481).

Samas negatiivse tagasiside puhul on võimalus, et juhendaja kriitika tõttu võib õppija motivatsioon väheneda (Hattie & Timperley, 2007, p. 93).

Tagasiside ei ole arendav mitte ainult õppija jaoks, vaid see võib toetada ka juhendaja professionaalset arengut. Õppija tegevuse jälgimine ja selle kohta tagasiside andmine võib arendada juhendajat juhendatavas valdkonnas. (Clynes & Raftery, 2008, p. 406) Tagasiside andmise juures on olulised juhendaja kommunikatiivsed oskused, mis tagasiside korduva andmise käigus arenevad (Nicol & Macfarlane-Dick, 2006, p. 205).

Kõrgkoolide õppekavapõhine juhendamine on formaalne, see on õppekorralduse järgi kohustuslik ning sellega kaasneb üliõpilase hindamine. Nende kahe tunnuse poolest erineb juhendamine mentorlusest ja teraapiast. (Milne, 2017, p. 17) Hindamine on praktika juures oluline, sest praktika edukas läbimine loob eelduse kõrghariduse omandamiseks. Seeläbi täidab praktika käigus toimuv hindamine üliõpilase poolt omandatud teadmiste ja oskuste kvaliteedikontrolli rolli. Sellega hinnatakse, kas üliõpilane on omandanud peale teoreetiliste teadmiste ka piisavad praktilised oskused, et tulevikus iseseisvalt õpitud erialal töötada. (O'Donovan, 2011, p. 102)

Thompson'i (2006, p. 10) järgi on juhendaja roll olla haridusliku kogemuse juhiks. Selleks on vaja saavutada õppija ja juhendaja vaheline tihe koostöö, mille käigus juhendaja õpib tundma, kuidas õppija õpib ning hakkab mõistma, milliseid takistused õppimises esinevad. Juhendaja ülesandeks on aidata õppijal neid takistusi ületada. Pohjonen (2009, p. 49) järgi peaks juhendaja, sõltumata sellest, kas tegemist on kooli- või praktikakeskkonna juhendajaga, olema ise tihedas kontaktis tööeluga, et osata olla praktilistes küsimustes juhendajaks.

Õppija ja juhendaja vaheline koostöö peab algama enne, kui õppija siseneb töökeskkonda. Sageli ei ole tööandjad huvitatud erialaste oskusteta praktikantidest. On soovitatav, et õppijal oleksid juba teatud oskused olemas ning juhendaja peaks veenduma nende oskuste olemasolus. Enne praktika algust on oluline praktikandile tutvustada praktika korraldust ning abistamis- ja nõustamisvõimalusi. (European Commission, 2013, p. 17)

Õppepraktika juhendamisel on võimalik lähtuda erinevatest paradigmatelt (vt tabel 3). Õpipoisi paradigma kohaselt asub juhendaja praktikandist kõrgemal positsioonil ja juhendamine põhineb võimusuhtel. Juhendaja on domineerival positsioonil ning eeldatakse, et ta annab korraldusi ja ülesandeid, mida praktikant peab täitma. Praktikandi

valikuvabadused oma ülesannete osas on tagasihoidlikud. (Halse & Bensel, 2012, p. 379) Õpipoisi paradigma väljendab traditsioonilist lähenemist praktikale ning see eeldab, et juhendaja teab õppijast paremini, mis õppijale praktika juures kasulik on (Kobulnicky & Dale, 2016, p. 17). Õpipoisi paradigma korral on juhendamine võrdlemisi detailine, õppijale antakse täpseid soovitusi, mida ja kuidas ta peab tegema (Sela & Laron, 2011, p. 10).

Õppijakeskse paradigma kohaselt on juhendamise keskmes õppija huvid. Praktikandil on suur valikuvabadus oma tegevuse ja ülesannete osas. Juhendaja on praktikandile nõuandjaks, kusjuures praktikandi huvidest sõltub, millist nõu juhendaja talle annab. (Halse & Bensel, 2012, p. 380) Õppijakeskse paradigma kohaselt on juhendaja antavad soovitused üldisemad ja need jätvavad praktikandile mitmeid alternatiivseid valikuid. (Sela & Laron, 2011, p. 10). Carroll (2009, p. 217) on õpipoisi ja õppijakeskse paradigma asemel kasutanud selliseid mõisteid nagu juhendaja juhitud ja juhendatava juhitud juhendamine. Ta märgib, et juhendatava juhitud juhendamine (õppijakeskne) on nii juhendajatele kui temale endale suureks väljakutseks, sest see eeldab õppija usaldamist. Samas on vajalik õppijat suunata, et ta oskaks teha teadlikumaid valikuid ja kasutada juhendaja pakutavat abi kõige paremal viisil.

Tabel 3. Õpipoisi ja õppijakeskse paradigma võrdlus praktikajuhendamises autori koostatud (Sela ja Laron, 2011; Halse ja Bensel, 2012; Kobulnicky ja Dale, 2016) põhjal

Õpipoisi paradigma	Õppijakeskne paradigma
Juhendaja asub õppijast kõrgemal positsioonil	Juhendaja on õppija võrdväärne partner
Esikohal on juhendaja huvid	Esikohal on õppija huvid
Õppijal vähe otsustusõigust ja valikuvabadust	Õppijal palju otsustusõigust ja valikuvabadust
Juhendaja annab detailseid soovitusi	Juhendaja annab üldisemaid soovitusi

Õppepraktika üheks eesmärgiks on õppijate suurema iseseisvuse saavutamine. Seetõttu peab juhendaja roll õppija toetamisel olema aktiivsem praktika alguses, mil on vaja anda detailsemaid juhiseid. Järk-järgult on vajalik hakata andma õppijale rohkem otsustusvabadust ja vähendada sekkumist tema tegevusse. (De Bruijn & Leeman, 2011, p. 699) Seega võib järeldada, et õpipoisi paradigmat lähtumine on rohkem õigustatud praktika alguses ja hiljem tuleks üle minna õppijakesksele paradigmale.

Kuna praktikal toimub õppimine reaalses töökeskkonnas toimuvate ülesannete lahendamise kaudu, siis on juhendamise juures oluline sobivate ülesannete leidmine. Tasakaal tuleb leida ka praktikandi oskuste, võimete, huvide ja praktika eesmärkide vahel. Praktikandile on vaja anda ülesandeid, mis teda arendavad, mistõttu ei tohi need olla liialt lihtsad ega üle jõu

käivad. Selle kõrval on vaja praktikandi tegevuse korraldamisel arvestada ka organisatsiooni huvide ja võimalustega. (Billett, 2002, p. 461) Kuna kõiki töös ettetulevaid olukordi ei ole võimalik ette prognoosida, siis ei ole alati võimalik ka juhendajal eelnevalt väga detailselt määratleda, milliseid ülesandeid praktikant ühel või teisel praktikapäeval täidab. See tähendab, et praktikandile ülesannete jagamisel tuleb sageli teha jooksvalt muudatusi. (Collin & Valleala, 2005, p. 417) On soovitav, et praktika käigus oleks võimalik lahendada mitmeid erinevaid ülesandeid, sest niimoodi arendab praktikant mitmekesisemaid oskusi. Erinevate ülesannetega kokkupuutumine võimaldab praktikandil paremini jõuda selgusele enda tugevustes ja huvides, mis tuleb kasuks tulevase karjäärivaliku osas. (European Commission, 2013, p. 16)

Situatiivse õppimisteooria kohaselt on vajalik, et praktika asetaks õppijat situatsioonidesse, mis ühelt poolt mõjutaksid õppijatele arendavalt ja teiselt poolt annaksid õppijatele selliseid teadmisi ja oskusi, mida on õppijal kõige rohkem vaja. Et õppija omandaks reaalses elus vajaminevaid oskusi, peaks õppimine toimuma reaalse eluga võimalikult sarnastes situatsioonides. (Johri & Olds, 2011, pp. 155-156) Sellega ületatakse õppijatel sageli esinev probleem, et õppijad ei oska omandatud teadmisi praktikas rakendada. Näiteks meditsiinivaldkonnas õppijatel esineb sageli olukordi, kus nad küll tunnevad haiguste sümptomeid ja teavad, milliseid ravivõtteid nende puhul tuleb rakendada, kuid reaalse patsiendi juures ei suuda nad sümptomeid ära tunda. Põhjuseks on see, et sümptomeid ei ole õpitud reaalses situatsioonides. (Cope, *et al.*, 2000, p. 851)

Savery (2015, p. 7) väitel on probleemipõhise õppe puhul juhendaja roll suunav. Juhendaja peab suunama õpilast refleksioonile, tema ülesanneteks on kokkuvõtte tegemine probleemide lahendamise ja õppeprotsessi etappide lõpus. Ka Pohjonen (2009, lk 47) rõhutab refleksiooni tähtsust praktika juures. On oluline, et õppija annaks hinnangu praktika käigus õpitule ning uuriks õppimisprotsessis ettetulevaid küsimusi. De Bruijn & Leeman (2011, p. 699) peavad õppija eneserefleksiooni oluliseks ja leiavad sealjuures, et praktikant peaks refleksiooni tulemusi jagama ka juhendajaga ning juhendaja peaks andma õppijale tagasisidet. Carroll (2009, p. 218) leiab, et juhendaja peab õpetama õppijat ennast reflekteerima, ei saa eeldada, et õppija seda oskab. Õppija refleksioonile tagasiside andmine ja diskussioon õppijaga aitavad õppijal tulevikus ennast paremini reflekteerida.

McCaughan'i (2015, p. 60) väitel ei tohiks juhendaja olla õppija jaoks eksperdiks, kes on tema primaarne infoallikas ja kellelt on õppijal lihtne konkreetseid vastuseid või lahendusi

saada. Selle asemel peab juhendaja välja pakkuma võimalusi ja allikaid, kust on õppijal võimalik talle vajalikku infot saada. Carroll (2009, p. 218) on sarnasel seisukohal, väites, et juhendamise eesmärgiks ei peaks olema teadmiste edasiandmine juhendajalt juhendatavale. Tuginedes transformatiivse õppimise teooriale, väidab Carroll (2009, p. 218), et juhendamise tulemusena peavad toimuma õppijas muutused, kuid nende muutusteni viiva infoni peab õppija ise jõudma.

McCaughan (2015, p. 64) on seisukohal, et juhendaja peab probleemipõhise õppe juures suunama õppijat enesearengule ja positiivsetele muutustele. Oluline ei ole keskenduda mitte ainult erialaste teadmiste omandamisele, vaid ka õppe emotsionaalsele ja psühholoogilisele poolele. Ka Lefevre (2005, p. 579) jagab sama arvamust, märkides, et juhendaja peab pakkuma õppijale toetust, sest praktika võib olla õppija jaoks suureks väljakutseks, mis võib tekitada temas tugevaid emotsionaalseid reaktsioone. Õppijal võivad esineda praktikaga seotud hirmud, mis takistavad tal praktika sooritamist. Emotsionaalse toe, usalduse ja turvatunde pakkumine võivad aidata avada õppija potentsiaali.

Bahn (2001, p. 110) väidab tuginedes sotsiaalse õppimise teooriale, et juhendaja peab pidevalt ärgitama õppijat diskussioonile. Sealjuures on vaja õppijat suunata nii, et õppija seaks tajutud teiste inimeste praktikaid kahtluse alla, et õppija hiljem mitte ainult ei jäljendaks teisi, vaid otsiks võimalusi teiste inimeste soorituste täiustamiseks.

Praktika juures on oluline praktikandi ja juhendaja vaheline suhtlus. Juhendajal ei ole võimalik pidevalt jälgida praktikandi tegevust. Kõikidest praktikandi probleemidest ei olegi võimalik väliselt aru saada. Sellepärast on oluline, et juhendaja ja praktikandi vahel tekiks usaldus ja praktikant sooviks talle oma mõtteid avada. See tagab juhendaja informeerituse ning loob eeldused praktikandi parimal viisil nõustamiseks. (Carroll 2009, p. 218)

Kui praktika käigus töötavad õppijad meeskondadena, siis on juhendajal oluline soodustada meeskonnatööd ja ühist õppimist. Juhendaja peab julgustama praktikanti avaldama oma seisukohti ja jagama neid teiste praktikantidega. (Vaughan, *et al.*, 2011, p. 22) De Bruijn & Leeman'i (2011, p. 699) järgi on oluline, et praktikajuhendaja jälgiks meeskondade toimimist ja pööraks tähelepanu ühisele tegevusele ja üksteiselt õppimisele. Kollaboratiivse õppimise teooria kontekstis peab praktikajuhendaja esmalt suunama praktikante omavahel tekkinud probleeme arutama ja neile lahendusi leidma ning suhtuma meeskonnaliikmetesse kui teadmiste allikatesse.

Praktika juures on oluline, et toimuks oskuste ja teadmiste edasiandmine kogenumatelt töötajatelt praktikantidele. Selle juures on oluline praktikaasutuse töötajate motivatsioon oma teadmisi jagada. (Neascu, 2015, p. 1187) Carroll (2009, p. 218) märgib, et praktikajuhendamise juures ei ole vajalik mitte ainult koostöö praktikandiga, vaid ka organisatsioonis, kus praktika toimub. Praktika on tulemuslikum, kui organisatsiooni liikmed on praktikast ja selle eesmärkidest teadlikud ning kaasatud praktikandi toetamisse.

Tabel 4. Praktikandi ja juhendaja koostöö õppimiskäsitluste kontekstis autori koostatud (Carroll, 2009; Pohjonen, 2009; De Bruijn ja Leeman, 2011; Johri ja Olds, 2011; McCaughan, 2015; Savery, 2015) põhjal

Õppimiskäsitlus	Õppija	Juhendaja
Kogemuslik õpe	Omandab praktika käigus kogemusi ja reflekteerib neid	Suunab õppijat refleksioonile
Kollaboratiivne õpe	Tegutseb meeskonnas, lahendab praktikaülesandeid koos teiste praktikantidega	Suunab õppijaid koostööle, jälgib meeskonnatöö toimimist
Sotsiaalne õpe	Jäljendab kogenumaid töötajaid, õpib nendelt	Ärgitab diskussioonile ja kutsub seadma kahtluse alla teiste töötajate praktikaid
Transformatiivne õpe	Omandab kogemusi ja reflekteerib neid, osaleb diskussioonides ja on avatud muutustele	Suunab õppijat refleksioonile, ärgitab diskussioonile ja ärgitab seadma kahtluse alla seniseid tõekspidamisi
Probleemipõhine õpe	Leiab probleemidele lahendusi	Annab õppijale sobivaid probleeme, suunab refleksioonile
Situatiivne õpe	Tegutseb reaalses situatsioonides	Asetab õppijat reaalsusele vastavatesse ja teda arendavatesse olukordadesse

Seega põhineb praktikajuhendamine praktikandi ja juhendaja koostööl, mida on võimalik kirjeldada erinevate õppimiskäsitluste kaudu (vt tabel 4). Õppija roll on ka meeskondades tegutsedes kogemuste omandamine ning reflekteerimine. Oluline on, et õppija osaleb diskussioonides ning jagab oma refleksioone juhendajaga. Juhendaja peab võimaldama õppija arengut soodustavaid situatsioone ja ülesandeid, suunama õppijat refleksioonile ning soodustama õppijate koostööd.

1.3. Sidusrühmade koostöö ja sisejulgeoleku valdkonna eripära praktikakorralduses

Eelmises alapeatükis käsitleti õppija ja juhendaja vahelist koostööd õppepraktika kontekstis. Samas on õppepraktikasse kaasatud ka tööandjad kui praktikakohtade esindajad. Tööandjate ja kõrgkoolide vaheline koostöö ei piirdu üksnes praktikakorraldusega.

Reiska (2014, lk 182) on käsitlenud erinevaid motiive, mis ajendavad tööandjaid ja kõrgkooli koostööle. Kõrgkoolid on huvitatud, et nende lõpetajad on tööturul konkurentsivõimelised, mistõttu koolide pakutav õpe peab vastama tööturu vajadustele. Samuti aitab koostöö tööandjatega arendada õppekavasid ning võib mõjuda positiivselt kõrgkooli mainele. Nicholls'i ja Walsh'i (2007, p. 205) uuringust ilmneb, et koostöö tööandjatega võib anda koolidele eeliseid sisseastujate pärast konkureerimisel, sest sisseastujate jaoks on oluline, millised on pärast kooli lõpetamist nende töövõimalused.

Tööandjate huviks on värvata enda vajadustele vastavaid töötajaid, mistõttu on neile oluline, et kõrgkoolid selliseid töötajaid ette valmistaksid. Koostöö juures võib tööandjate huviks olla ka soov panustada hariduse kvaliteeti, mainekujundus või uute ideede saamine. Kõige olulisemaks võib aga pidada koolide ja tööandjate ühist soovi anda koolilõpetajatele parem ettevalmistus tööturule sisenemiseks. (Reiska, 2014, lk 182) Tööandjate ja koolide vaheline koostöö on muutunud seoses tööturu ja ühiskonna kiirete muutustega aktuaalsemaks. Hariduses on koostööta järjest keerulisem ajaga kaasas käia ning pakkuda kvaliteetset ja erinevate osapoolte ootustele vastavat õpet (Brennan, 2005, p. 6)

Koolide ja tööandjate koostöö on oluline tööpõhist ja töökohapõhist õpet rakendades. Tööpõhine õpe eeldab koolide ja tööandjate vahelist koostööd, et luua õppijatele võimalusi sooritada tegevusi, mis on tihedalt seotud reaalse töökeskkonnaga. Mõlemad osapooled peavad selle juures olema võrdsed partnerid ning arvestama oma huvide, vajaduste ja võimalustega (Gallacher & Reeve, 2002, p. 9) Töö- ja töökohapõhine õpe võivad toimuda koolis praktika vormis ning selle juures toimuv koostöö on ideaalis kõikidele osapooltele kasulik. Kõrgkoolide jaoks võimaldab praktika muuta õpet atraktiivsemaks ja kvaliteetsemaks. Selle tulemusena paraneb kooli poolt antava hariduse kvaliteet ning haridus muutub tööturu vajadustega rohkem kooskõlas olevaks. Praktika raames toimuv koostöö võib olla arendav ka koolis töötavatele õppejõududele ja praktikakorraldusega seotud töötajatele. (European Commission, 2013, p. 8)

Ettevõtetele annab praktika võimaluse saada endale kvalifitseeritud tööjõudu, sealjuures võimaldab praktika tõsta värbamise kvaliteeti. Praktika käigus on võimalik praktikandiga pikema aja jooksul tutvuda ja veenduda tema sobivuses organisatsiooni jaoks. Pikemas perspektiivis võib praktikaalane koostöö kõrgkoolidega parandada organisatsiooni tööjõu kvaliteeti, mis viib parema töösoorituse, kõrgema tööjõutootlikkuse ning organisatsiooni paremate majandustulemusteni. (European Commission, 2013, p. 8) Siilaki ja Unti (2011, lk

16-19) uuringu tulemused näitavad, et Eestis on mõnede ettevõtete motivatsioon praktikakohtade pakkumisel seotud ajutise ja odava tööjõu saamisega, kuid samas peetakse oluliseks ka praktika kaudu värbamisel saadavaid eeliseid. Praktikavõimaluste pakkumine võib ettevõtte jaoks olla ka mainekujunduse ja tuntuse suurendamise vahend.

Kooli ja töökoha vaheline koostöö võib õppeprotsessi juures toimuda mitmes vormis, mille kohta on kokkuvõtliku võrdluse koostanud Puolokainen ja teised (2016, lk 18), kes eristavad viit koostöövormi (vt tabel 5).

Tabel 5. Töökohapõhise õppe korraldusmudelid (Puolokainen, *et al.* 2016, lk 18)

Mudel	Õppe/koostöö algataja	Õppekava koostaja	Õppijate värbamine
Koolipõhine koostöömudel	Õppasutus	Õppeasutus (mõnikord koos ettevõttega)	Kõik variandid
Praktikandi mudel	Õppeasutus	Õppeasutus	Tavapärane vastuvõtt
Ettevõttepõhine mudel	Ettevõtte	Õppasutus koos ettevõttega	Ühe ettevõtte töötajad või kombineeritud vastuvõtt
Täienduskoolituse mudel	Ettevõtte	Ettevõtte selgitab koolile oma vajadusi, kuid õpe toimub kooli olemasoleva õppekava järgi	Ühe ettevõtte töötajad
Tsunfti mudel	Erialaühendus või -liit	Ettevõtete ühendus koostöös õppeasutusega; lähtutakse kutse omandamiseks vajalikest teadmistest	Ühe või mitme ettevõtte töötajad, tavapärane vastuvõtt

Koolipõhise koostöömudeli kui praktikandi mudeli puhul on koostöö algatajaks õppeasutus, koolipõhise koostöömudeli puhul on kooli ja õppeasutuse vaheline koostöö tihedam. Praktikandi mudeli puhul toimub õpe koolipoolse praktikakorralduse põhimõtete järgi ning koolil on õppe korraldamisel juhtiv roll. Praktikandi mudelit kasutatakse väheste kogemustega õpilaste puhul. Koolipõhise koostöömudeli puhul võetakse õppekava koostamisel arvesse ettevõtte vajadusi, kuigi enamasti on siin tegemist olemasoleva õppekava kohandamisega. (Puolokainen, *et al.* 2016, lk 19) Koostöö algatamine õppeasutuse poolt võimaldab õppeasutusel võtta juhtiv rolli ja õppekorraldust rohkem kontrollida. Autori hinnangul võib kõrgkoolides toimuva õppepraktika paigutada nende kahe mudeli alla, sest koolidel on vaja üliõpilaste jaoks praktikakohti, juhul kui tahetakse korraldada praktikat reaalses töökeskkonnas. Koostöö praktikaorganisatsioonidega on väga oluline sisejulgeoleku valdkonnas, sest võimalike praktikaorganisatsioonide valik on piiratud.

Näiteks kui turismiettevõtlust õpetavas kõrgkoolis võivad praktikaorganisatsioonideks sobida paljud hotellid või reisibürood, siis politsei erialal piirdub praktikaorganisatsioonide valik Politsei- ja Piirivalveametiga.

Ettevõttepõhise ja täienduskoolituse mudeli puhul tuleb algatus koolituseks ettevõttelt või organisatsioonilt. Mõlemal juhul kujundavad õppekava ettevõtte vajadused, kuigi ettevõttepõhise mudeli korral on ettevõtte roll õppekava kujundamises suurem. Täienduskoolituse mudeli puhul koolitatakse ainult ühe ettevõtte töötajaid, ettevõttepõhise mudeli puhul võivad õppijad olla ka mitmest ettevõttest. Tsunfti mudel on sarnane ettevõttepõhisele mudelile, kuid algatus koostööks tuleb ettevõtete ühenduselt. Selle mudeli raames on õppeasutuse ja erialaliidu vaheline koostöö tihe ning koostöösse võidakse kaasata mitu õppeasutust. (Puolokainen, *et al.* 2016, lk 19) Mudelist, kus koostööalgatus tuleb tööandjate poolt, võib autori hinnangul pidada õppepraktika jaoks kõige sobivamaks tsunfti mudelit. Sellisel juhul korraldatakse praktika koostöös erialaliidu vm ettevõtetega. Puolokainen ja teiste (2016, lk 50) uurimistulemuste kohaselt ei rakendata seda mudelit Eestis kutsehariduse valdkonnas, kuigi seda soovitatakse tööandjate ja kõrgkoolide vahelise koostöö tihendamiseks.

Euroopa Komisjoni raporti kohaselt jaotatakse Euroopa riikides rakendatavad õppepraktika mudelid kolmeks (European Commission, 2013, pp. 5-7):

- Vahelduv õpe ja praktika (ingl k *alternance schemes or apprenticeships*);
- Töökohal toimuv koolitus (ingl k *on-the job training periods in companies*);
- Integreeritud koolipõhine õpe (ingl k *integrated in a school-based programme*).

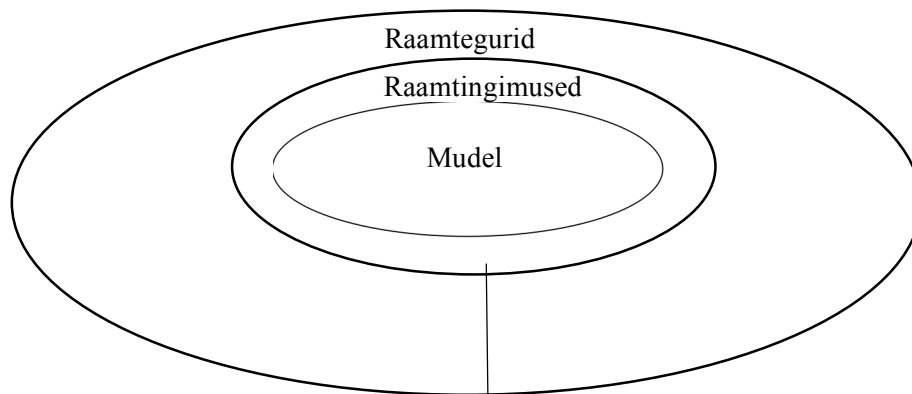
Vahelduva õppe ja praktikaga skeemid on sarnased Puolokaineni ja teiste (2016) määratletud koolipõhise koostöömudeliga. Selliste skeemide puhul toimub õpe vaheldumisi haridusasutuses ja praktikaorganisatsioonis. Kogu õppeprotsessi käigus veedavad õppijad suure osa ajast organisatsioonides. Õppijad on praktikaasutusega pika aja jooksul seotud, kuid nad ei viibi vahetpidamata praktilisel ning praktikate vahelisel ajal toimuvad õppetegevused koolis. Selle mudeli korral toimub õppe- ja praktikaasutuste vahel tihe pikaajaline koostöö. Sellist skeemi kasutatakse laialdaselt Saksamaal ja Austrias. (European Commission, 2013, pp. 5-6)

Töökohal toimuva koolituse skeemid on sarnased Puolokaineni ja teiste (2016) liigituse praktikandi mudeliga. Selle skeemi puhul on õppepraktika ajaline kestus väiksem kui

esimesel juhul (vähem kui 50%, sageli 20-30% õppeajast). Praktika perioodide arv on väiksem ning praktika ei vaheldu õppeasutuses toimuva õppega. Sageli toimub praktika õppe lõpus, eesmärgiga anda õppijale praktilist kogemust ja soodustada tema siirdumist tööturule. Õppeasutuse ja praktikakoha vaheline koostöö on selle mudeli puhul nõrgem kui esimese mudeli juures (European Commission, 2013, p. 6)

Integreeritud koolipõhise õppe korral ei toimu praktika mitte praktikaettevõttes, vaid kooli juures töökeskkonnas. Üritatakse võimalikult palju simuleerida reaalses töökeskkonnas, mis tähendab, et seal võib toimuda reaalses klientide teenindamine, koostöö organisatsioonidega jne. (European Commission, 2013, p. 6)

Pohjonen (2009, lk 49) on koostanud tööpraktika ideaalmudeli, mille kohaselt toimub praktika käigus koostöö kolme osapoole: õppeasutuse, õppija ja praktikasutuse (töökeskkonna) vahel. Mudeli kohaselt on praktika raamteguriteks õppijate suunamine ettevõttesse ning partnerlus kooli ja ettevõtte vahel. Praktika toimumiseks on vajalik õpingutega sobivad praktika ajagraafikud ja ressursside ühiskasutus (vt joonis 1).

Õppeasutus	Õppija/õppimine	Tööelu
Osapooltele selged õpiväljundid	Praktika ja teooria vahelduvad	Koostöö tööelu ja koolituse organiseerimisel
Õppeasutus koordineerib tervikut	Tööelu kliendile suunatus	Töökohtadel sünnib professionaalne oskusteave
Õppija ja töökoht tegutseb ühtse plaani järgi	Õpipäeviku pidamine	Töökohta kaasamine õppeprotsessi
Õpetajate ja muu personali motivatsiooni tõstmine	Enesehindamine	Juhataja ja personali motiveerimine
Vastutus tervikhindamise eest	Koostegevus	Tööpraktika hindamine
Võrgustikutöö	Interaktsioonilisus	
	Näidistestides osalemine	

Joonis 1. Tööpraktika mudel (Pohjonen, 2009, lk 49)

Praktika raamtingimusteks on kohustuste võtmine kõikide osapoolte poolt ja selle kohta sõlmitud kirjalikud kokkulepped. Vajalik on kõigi kolme osapoole vaheline pidev koostöö, mis võimaldab õpingute jälgimist reaalajas. Õppeasutuse kohustuseks on eelkõige õpiväljundite määratlemine, üldine praktika koordineerimine ja praktika hindamine. Oluliseks peetakse ka õppeasutuste poolt tehtavat võrgustikutööd. Praktikaasutus peab kaasama töökoha õppeprotsessi ning tagama selle, et õppija omandaks seal professionaalse oskusteabe. Ideaalis on praktika korraldatud selliselt, et see vaheldub teooriaga. Õppija peab praktika käigus õpipäevikut ja tegeleb enesehindamisega. (Pohjonen, 2009, lk 49)

Sisejulgeoleku valdkonna kõrghariduse õppepraktika korralduse juures tuleb arvestada valdkonna eripäradega. Sisejulgeoleku töötajatel tuleb oma töö käigus kokku puutuda väga erinevate sündmustega. Sealjuures on need sündmused paljudel juhtudel ootamatud, enneolematud ja kiiret tegutsemist nõudvad. (Sommer & Nja, 2011, p. 435) Mitmed sündmused eeldavad erinevate asutuste koostööd, näiteks politsei, päästeteenistus, kiirabi (Anderson, 2016, p. 245). Sellest tulenevalt võib pidada oluliseks, et ka praktilisel tööpõhise ja situatiivse õppe käigus oleks üliõpilastel võimalik kokku puutuda sündmustega, mis neid hilisemas karjääris ees ootavad. Tulenevalt sellest, et sisejulgeoleku valdkonna tegevus on seotud asutuste vahelise koostööga, on ka praktika juures vaja sisejulgeolekuasutustel teha koostööd, et praktilise õppe käigus puutuksid õppijad kokku asutuste vahelise koostööga. Siinkohal märgib Anderson (2016, p. 246), et üliõpilastele võib olla keeruline mõista, milliseid tegevusi peavad sündmuste käigus sooritama ühe või teise asutuse töötajad ning kuidas nende tegevust koordineeritakse.

Sisejulgeoleku asutuste töös on palju praktilisi tegevusi, mida iseloomustavad Norra päästeteenistujate seas tehtud uurigu tulemused. Uuritud päästeteenistujad määrasid endid kui praktikuid ja nad rõhutasid, et teooria ja praktika vahel võivad esineda suured erinevused. Päästeteenistujad avaldasid uuringus seisukohti, et teoreetilised ja akadeemilised teadmised ei ole töös olulised, selle asemel rõhutati vajadust saavutada tunnetus erinevate tööoperatsioonide üle. (Sommer & Nja, 2011, p. 445) Õppeasutustes toimuva õppe käigus on võimalik praktilisi tegevusi harjutada, kuid see ei võimalda rakendada neid tegevusi reaalsetel sündmustel. Praktiline õpe võimaldab kogemust saada reaalsetel sündmustel reaalsete inimestega. Praktika aitab politseitöös vähendada noortel politseiametnikel sageli esinevat teadmiste rakendamise probleemi, kui koolis ollakse küll vastavad teadmised omandanud, kuid ei suudeta neid reaalsetes töösituatsioonides kasutada. On ka sündmusi,

kus noortel politseiametnikel tuleb puutuda kokku olukordadega, mida kooliõppes ei käsitletud. (Ford & Schmidt, 2000, p. 200) Seega eelnimetatud autorite järgi võib pidada soovitatavaks, et praktika võimaldab üliõpilaste osalemist reaalses sündmustes ja pakub neile suures ulatuses praktilist tegevust.

Praktilise tegevuse suurt tähtsust õppepraktika juures kinnitab ka fakt, et vaatamata sellele, et sündmused, millele tuleb reageerida, võivad olla eripärased, on päästetöötajate töös operatsioone, mida rakendatakse väga sageli ja korduvalt. Näiteks üheks levinumaks päästesündmuseks on tulekahju, mille korral tuleb tavaliselt moodustada veeliin. Sellega seotud toiminguid harjutatakse praktilise tegevuse käigus kuni automaatse käitumise kujunemiseni. (Sommer & Nja, 2011, p. 445) Samal ajal moodustab sündmuskohal tegutsemine vaid väikese osa tööajast ning sündmustel on siiski töövõtete harjutamiseks võrdlemisi vähe võimalusi, kuid seetõttu on oluline harjutamine õppustel. Mõned olukorrad ja õnnetusjuhtumid võivad olla sedavõrd harva esinemissagedusega, et teenistuse käigus ei puututagi nendega kokku. (Ford & Schmidt, 2000, p. 200) Selles tulenevalt ei võimalda piiratud ajaga õppepraktika kõiki olukordi ja sündmusi harjutada. Keerulisematel sündmustel tegutsemist on võimalik harjutada, kui õppepraktika raames toimuvad õppused.

Praktilise tegevuse tähtsuse tõttu õpitakse sisejulgeoleku valdkonnas palju töö käigus, see tähendab, et sisejulgeoleku töötajad õpivad pidevalt kogemuslikult. Kogemuslik õpe võib olla oluliseks meetodiks uute sisejulgeolekutöötajate õpetamisel. Siinkohal saab tuua näite Norrast, kus kasutatakse uute päästeteenistujate õpetamisel kaheaastast mentorprogrammi, milles on mentoriks vanem päästetöötaja. Õppimine toimub esmalt kogenumate päästetöötajate tegevuse jälgimisel ja seejärel mentori juhendamisel iseseisvalt tegutsedes. Olukordades, kus vähemkogenud päästetöötajad ei oska või tea, kuidas tegutseda, juhendavad neid vanemad päästetöötajad, parandavad vajadusel nende vigu või sooritavad tegevuse ise, võimaldades noorematel tegevust jälgida. (Sommer & Nja, 2011, p. 446)

Hundersmarck'i (2009, p. 30) väitel on üliõpilaste praktika oluline selleks, et tulevasel ametnikul oleks võimalik harjuda sisejulgeolekuasutuste töökorralduse, normide ja tavadega. Samuti toimub praktika käigus isiklike suhete loomine töötavate ametnikega. Seegi on praktika käigus üheks sotsiaalse õppimise vormiks.

Sotsiaalne õppimine toimub sisejulgeolekuasutustes ka töötajate vahelistes vestlustes ja kogemuste jagamises. Näiteks saavad vanemad päästetöötajad rääkida noorematele

erinevatest olukordadest, kuhu nad on sattunud ning selgitada, kuidas nad on nendes olukordades käitunud. Selline infovahetus võimaldab päästetöötajatel kiiremini teadmisi omandada, sest õppimisvõimalusi pakkuvate päästesündmuste arv on piiratud. (Sommer & Nja, 2011, p. 447) Sisejulgeolekuasutuste vaheline koostöö pakub täiendavaid võimalusi kogemuste vahetamiseks. Andersson (2016, p. 257) soovib selleks kaasata õppijaid ühistesse aruteludesse sisejulgeoleku valdkonna erinevate spetsialistidega.

Töö käigus toimuvat struktureerimata sotsiaalset õpet ei saa siiski pidada uute sisejulgeolekutöötajate juures piisavaks. Näiteks USAs rakendati politseiõppimises põhimõtet, kus õppeasutuse lõpetanu töötas kindlaksmääratud aja, nädalate või kuude jooksul kogenuma politseiametniku juhendamisel. Selline õpe oli täpsemalt reguleerimata ja see võis politseiasutuste lõikes tugevalt varieeruda, sõltudes konkreetse politseiametniku motiveeritusest nooremametnikku õpetada. Hiljem on uute politseinike reaalses töökeskkonnas toimuv õpe muutunud formaalseks ja kindla struktuuriga praktikaks (ingl *field training*). (Digliani, 2010, p. 25) Aja jooksul on ka praktika olemus ja eesmärgid oluliselt muutunud. Varasemalt oli USAs politsei õppepraktika suunatud rohkem individuaalsete oskuste arendamisele, alates 2003. a. rakendatava uue praktikaprogrammi kohaselt pööratakse aga rohkem tähelepanu kollaboratiivsele õppimisele, meeskonnatööle ja probleemilahendusele. (Hundersmarck, 2009, p. 31) Ka Rootsis arendatakse politseiüliõpilastel kindla struktuuri ja ülesannetega praktikat, mis toimub politseiasutustes. Politseiasutuse juures määratakse üliõpilasele vastava väljaõppe saanud juhendaja. Praktikast pööratakse suurt tähelepanu kollektiivsele tegevusele, mis on õigustatud põhjusel, et politseitöö on oma iseloomult koostööl põhinev. (Karp & Stenmark 2011, p. 15) Seega ei saa sisejulgeoleku valdkonna õppepraktika põhineda üksnes või peamiselt kindlalt struktureerimata sotsiaalsel õppel. Olulised on kollaboratiivne ja probleemipõhine õppimine.

Sisejulgeoleku valdkonnas on hakatud järjest rohkem tähtsustama probleemipõhist õpet. Näiteks on see leidnud laialdast rakendust politseiõppimises ja seda mitte üksnes õppepraktika, vaid ka koolis toimuva õppe juures (Shipton 2009, p. 63) Probleemõppega on Werth'i (2009, p. 21) uurimistulemuste kohaselt saavutatud häid tulemusi, õpetades üliõpilastele probleemilahendust ja meeskonnatööd, samuti arendab probleemipõhine õpe üliõpilaste õppimisvõimet. Probleemipõhist õpet on võimalik rakendada ka üliõpilaste praktika juures, andes neile praktika käigus lahendamiseks praktikaasutuste tegevuses esinevaid probleeme.

Transformatiivset õppimist on üliõpilaste praktika juures võimalik saavutada saadud kogemuste võrdlemisel koolis õpituga ning kogemuste reflekteerimise kaudu. Sommeri ja Nja (2011, p. 445) uurimistulemused näitavad, et teoreetiliste teadmiste ja praktilise sisejulgeoleku töö vahel võivad olla märgatavad erinevused, mis aga omakorda pakub üliõpilasele võimalusi refleksiooniks.

Üliõpilaste praktika on jagatud tsükliteks, millel on kindlad õpieesmärgid. Praktikal töötavad uued politseiametnikud koos vastava väljaõppe saanud politseiametnikega. Iga tsükli järel toimub praktika hindamine. (Digliani, 2010, p. 25) Praktika käigus toimuv hindamine on politsei eriala üliõpilaste jaoks suure tähtsusega politseiametniku tööga kaasneva suure vastutuse pärast. Politseiametniku, aga ka teise sisejulgeolekutöötaja tegevusest võib sõltuda teise inimese elu, samuti hõlmab politseiametniku tegevus surmava jõuga relvade kasutamist. (Lee, *et al.*, 2010, p. 696) Nagu O'Donovan (2011, p. 102) on märkinud, täidab praktika hindamine praktikandi kvaliteedikontrolli funktsiooni. Ka Bumbak (2010, p. 17) toob välja hindamise tähtsuse, et takistada ebasobivate ning ebapiisavate oskuste ja teadmistega inimeste saamist politseiametnikuks. Praktika läbimise järel on oluline, et inimene oleks võimeline iseseisvalt politseiametnikuna töötama.

Vaatamata sellele, et praktika toimub kindla plaani ja eesmärkide kohaselt, sõltub Karp'i ja Stenmark'i (2011, p. 9) väitel praktika edukus politseitöös ka väga palju sellest, millised inimesed ja millise motivatsiooniga üliõpilast juhendavad. Politseipraktika juures on väga oluline kogunud politseiametnikelt üliõpilastele teadmiste edasiandmine, mis väljendub sotsiaalses õppimises. Nhan'i (2014, p. 5) järgi avaldab üliõpilasele kõige rohkem mõju tema juhendaja, seda nii teadmiste edasiandmise kui ka politseitööks vajalike hoiakute kujunemise juures. Praktikajuhendaja on üliõpilasele isiklikuks eeskujuks. Kahjuks alati ei ole see eeskuju positiivne. Praktika käigus võib õppija tajuda, kuidas politseiasutuste töös tegelikult ei järgita kõiki põhimõtteid, mis peaksid olema politseitöö aluseks. Praktikant võib tajuda ka töötavate politseiametnike vähest entusiasmi, protseduurireeglite rikkumist ja ükskõikset suhtumist, mis kõik avaldavad praktikandile negatiivset mõju.

Tabel 6. Õppimisteooriate rakendamise võimalused sisejulgeoleku valdkonna õppepraktikal autori koostatud (Ford ja Schmidt, 2000); Werth, 2009, Sommer & Njå, 2011; Anderson, 2016) põhjal

Õppimiskäsitlus	Rakendamine
Kogemuslik õpe	Praktikant õpib töö käigus, oluline on kogemuse reflekteerimine
Kollaboratiivne õpe	Praktikant tegutseb meeskonnas, ühises tegevuses koos teiste praktikantide ja praktika asutuse teenistujatega
Sotsiaalne õpe	Praktikant jälgib ja jäljendab kogenumaid töötajaid, osaleb nendega diskussioonides, kuulab vanemate töötajate kogemusi
Transformatiivne õpe	Praktikant võrdleb teooriat ja praktilisi kogemusi ja reflekteerib nende põhjal
Probleemipõhine õpe	Praktikant lahendab praktikaasutuse töös esinevaid probleeme, võimalik korraldatuna meeskonnatöona
Situatiivne õpe	Praktikant tegutseb reaalses situatsioonides

Kokkuvõtvalt võib väita, et õppepraktika kui tööpõhise õppe juures on võimalik rakendada kõiki eelnevalt töös käsitletud õppimisteooriaid ja -käsitlusi (vt tabel 6). Selliselt muutub õppimine praktilal mitmekesiseks ja võimaldab praktika kaudu saada erinevat liiki teadmisi ja oskusi.

2. ÜLIÕPILASTE ÕPPEPRAKTIKA KÄIGUS TOIMUVA KOOSTÖÖ UURINGU TULEMUSED

Magistritöö raames viidi läbi empiiriline uuring, mille eesmärgiks oli selgitada välja võimalikud probleemid ja õppimist pidurdavad tegurid üliõpilase ja juhendaja vahelises koostöös ning töötada välja ettepanekud niisuguse koostöö parendamiseks SKA õppepraktikas, et toetada paremini praktika käigus toimuvat õppimist.

2.1. Uuringu metoodika ja valim

Magistritöös lähtutakse kvalitatiivsest uurimisviisist, kuna uurimisküsimused eeldavad õppepraktika raames toimuva koostöö kui nähtuse sügavamat mõistmist. Kvalitatiivne uurimisviis on sobiv lähenemine, kui soovitakse avastada ja mõista kompleksseid protsesse ning avastada uusi nähtuste vahelisi seoseid (Shah & Gorley, 2006, p. 1824). Juhendaja ja üliõpilase vahelise koostöö puhul on kahtlemata tegemist kompleksse protsessiga, mida tulenevalt töö eesmärgist ja uurimisküsimustest on vajalik uurida erinevatest aspektidest. Sealjuures ei ole protsessi olemus töö autorile kui uurijale eelnevalt täielikult selge, sest on võimalik, et üliõpilaste ja juhendajate koostöös esineb aspekte, mis ei ole töö autorile eelnevalt teada.

Kvalitatiivne uurimisviis võimaldab tekstipõhiste materjalide süstemaatilist kogumist, organiseerimist, analüüsimist ja tõlgendamist. Sealjuures võib uurimismaterjal olla juba eelnevalt tekstipõhine, see saadakse suulise vestluse transkribeerimisel või vaatluse põhjal märkmete tegemisel. (Malterud, 2001, p. 483) Seega on võimalik kasutada kvalitatiivset uurimisviisi nii kirjalike dokumentide kui ka intervjuude käigus kogutud materjali analüüsimisel.

Magistritöö uurimisstrateegiaks on üksikjuhtumiuuring (*single case study*). Sellise uurimisstrateegia korral viiakse analüüs läbi üksiku juhtumi, milleks võib olla üks sündmus, nähtus, organisatsioon või selle struktuuriüksus ja ka üksikisik. (Yin, 1981, p. 103) Seega juhtumisuuringu juures on oluline valida ja piiritleda uuritav juhtum (Baxter & Jack, 2008, p. 545). Magistritöös uuritavaks juhtumiks on üliõpilase ja praktikajuhendaja vaheline koostöö SKA õppepraktika raames (vt joonis 2).

Juhtumiuuringu strateegia valitakse siis, kui soovetakse mõista probleemi ning selle põhjuseid, seega juhtumiuuring viiakse läbi tavaliselt piiritletud süsteemis või kontekstis (Creswell, 2007, p. 73). Käesolevas töös on juhtum piiritletud ajaliselt iga konkreetse praktikaga korraldusega, uuritakse koostööd, mis toimub üksnes üliõpilase ja praktikajuhendaja vahel ning mis on otseselt seotud kontekstiga – SKA õppepraktikaga.

Laheranna (2008) väitel on juhtumiuuringule iseloomulik toetumine teoreetilistele lähteoletustele, analüüsi juhivad teoreetilised eeldused (Yin, 2003, lk 28 ref Laherand, 2008, lk 81), käesoleva töö autor alustas magistritöö teooriaga enne andmete kogumist, et mõista uurimisobjekti paremini. Teooria loomine enne andmete kogumist on üks tähtis erinevus juhtumiuuringu ja teiste kvalitatiivsete uuringutüüpide vahel (Laherand, 2008, lk 81, Yin, 2003, p. 28). Juhtumiuuringut peetakse sobivaks uurimisstrateegiaks kui soovetakse uurida nähtust reaalse maailma kontekstis ning nähtuse olemus ei ole uurijale täielikult selge (Yin, 1981, p. 98).

SKA õppepraktika raames toimuva koostöö juures on juhtumiuuring sobivaks uurimisstrateegiaks, sest oluline on uurida reaalselt koostööd ning koostöö olemus ei ole töö autorile täielikult selge. Juhendaja ja üliõpilase vahelist koostööd näeb autor keerulise juhtumina, kus koostöö osapooled õpivad, kohanevad ja koostöö muutub koos indiviidide hoiakutega (Hetherington, 2013, pp. 79). Juhtumiuuringus on kombineeritud uurimisstrateegia, mille puhul ühendatakse erinevaid andmekogumise ja -analüüsi

meetodeid. Mitmekesiste andmete kasutamine võimaldab saada juhtumi kohta mitmekülgselt infot ning see suurendab uuringu usaldusväärsust. (Baxter & Jack, 2008, p. 554) Magistritöös läbiviidavas juhtumiuuringus analüüsitakse SKA praktikakorralduse kirjalikke dokumente ning viiakse läbi intervjuud praktikal osalenud üliõpilaste ja nende praktikajuhendajatega.

Joonis 2. Juhtumiuuringu metodoloogiline seletus – üksikjuhtumi strateegia (autori koostatud Baxter & Jack, 2008; Creswell, 2007; Yin, 1981, 2003; Laherand, 2008; Hetherington, 2013 põhjal)

Juhtumiuuringuga saadakse teavet konkreetse uuritava juhtumi kontekstis ning üldjuhul ei ole tulemused üldistatavad, vähemalt mitte statistilises mõttes, teistele juhtumitele (Bennett & Elman, 2006, p. 473). Kuna magistritöö eesmärk on suunatud SKA õppepraktika parendamisele, siis ei ole sellest tulenevalt ka otseselt vajalik, et töö tulemused oleksid üldistatavad juhendaja ja üliõpilase koostööle teistes kõrgkoolides.

Töös kasutatakse kahte tüüpi andmeallikaid – praktikakorralduse dokumendid ja intervjuud ning sellest tulenevalt koguti töös andmeid kahel erineval viisil. Töös kasutatavate andmeallikate rakendamine uurimisküsimustele vastuse saamiseks on kirjeldatud lisas 1.

Praktikakorralduse dokumente kasutati uurimisküsimusele nr 1 vastuse leidmiseks. Praktikakorralduse dokumendid koguti töö autori poolt SKA struktuurüksuste praktika koordinaatorite abil.

Intervjuusid kasutati uurimisküsimustele nr 2-5 vastuste saamiseks. Töös viidi läbi intervjuud SKA üliõpilaste ja nende praktikajuhendajatega. Intervjuu valiti andmekogumismeetodiks, sest sellega on võimalik koguda kvalitatiivset ja mitmekesist infot. Intervjuu on sobiv meetod kogumaks infot teiste inimeste seisukohtade, arvamuste ja tõlgenduste kohta (Qu & Dumay, 2011, p. 239). Magistritöös ongi vaja selgitada välja, kuidas üliõpilased ja praktikajuhendajad tajuvad praktika raames toimuvat koostööd, millised on nende seisukohad nimetatud koostöö suhtes.

Intervjuude liigiks valiti poolstruktureeritud intervjuu, milles intervjuu küsimused ei ole täpselt määratletud. Kuigi küsimused on varasemalt koostatud, võib neid käsitleda kui intervjuu teemasid, sest intervjuu käigus on võimalik küsimuste sõnastust ja järjekorda vastavalt intervjuu käigule muuta. (DiCicco-Bloom & Crabtree, 2006, p. 315) Poolstruktureeritud intervjuu on paindlik viis intervjuu läbiviimiseks, sest võimaldab küsimusi muuta ja täpsustada. Sellise meetodiga kogutakse uuritava nähtuse kohta rikkalikumat infot ja seda eriti olukorras, kus uuritava nähtuse olemus ei ole täpselt teada. (Qu & Dumay, 2011, p. 246)

Intervjueeritavate valikul rakendati eesmärgipärast valimit. Tegemist on mittetöenäosusliku valimi moodustamise põhimõttega, mille juures valitakse intervjueeritavad vastavalt sellele, millist väärtust nad uurija arvates infoallikatena omavad (Tongco, 2007, p. 147). Eesmärgipärase valimi kasutamine on kvalitatiivse uurimisviisi juures laialt levinud praktikaks, sest see võimaldab saada adekvaatseid ja piisava variatiivsusega valimeid (Malterud, 2001, pp. 484-485). Eesmärgipärase valimi kasutamine on magistritöös otstarbekas, sest juhusliku valiku teel ei pruugi valimisse sattuda üliõpilased ja juhendajad, kes omaksid töö seisukohalt lähtudes väärtuslikumat infot ja kes oleksid motiveeritud seda ka jagama.

Kui andmekogumismeetodina rakendatakse intervjuud, siis tuleb arvestada intervjuude läbiviimise ja andmete transkribeerimise töömahukusega, mistõttu ei ole võimalik kasutada suuri valimeid. Seetõttu on oluline, et valimisse sattuksid intervjueeritavad, kes omavad uuritava nähtuse mõistmiseks olulist teavet. (Qu & Dumay, 2011, p. 244)

SKA praktikajuhendajad kuuluvad nelja struktuuriüksuse (Politsei- ja piirivalvekolledž, Päästekolledž, Justiitskolledž ja Finantskolledž) alla. Igast struktuuriüksusest kaasati valimisse kaks praktikajuhendajat ja kaks üliõpilast. Praktikajuhendajad valiti selliselt, et

igast struktuuriüksusest oleks esindatud üks pikema kogemusega (vähemalt 5 aastat) ja üks lühema kogemusega praktikajuhendaja (kuni 3 aastat). Seega kaasati valimisse kokku 8 praktikajuhendajat.

Valimisse kaasatavate üliõpilaste valikul lähtuti põhimõttest, et uuritakse iga praktikajuhendaja kohta ühte üliõpilast, kes on valimisse kaasatud praktikajuhendaja juures viibinud 2016/2017 või 2017/2018 õppeaasta jooksul praktikal. Seega kaasati igast struktuuriüksusest valimisse kaks üliõpilast, kokku kuulub valimisse 8 rakenduskõrghariduse õppekava üliõpilast.

Intervjuu küsimused koostas autor lähtudes töö uurimisküsimustest ja teoreetilisest raamistikust. Kuna intervjueriti nii üliõpilasi kui praktikajuhendajaid, siis koostati intervjuu küsimused neile mõnevõrra erinevalt, kuigi küsimuste teemad olid sarnased. Üliõpilaste intervjuu küsimused ning nende seosed magistritöö uurimisküsimuste ja teoreetilise raamistikuga on esitatud lisas 2. Praktikajuhendajate küsimused on toodud lisas 3.

Pärast esialgsete küsimustike koostamist viis autor läbi neli pilootintervjuud, nendest kaks üliõpilastega ja kaks praktikajuhendajatega. Kõik pilootintervjuude üliõpilased ja juhendajad õppisid-töötasid SKA Justiitskolledžis. Pilootintervjuud toimusid 15.01.2018. Pilootintervjuude analüüsis hinnati, kuivõrd intervjueritavad mõistsid küsimuste sisu ja suutsid anda neile vastuseid. Hinnati kuivõrd intervjueritavate vastused võimaldavad autoril vastata uurimisküsimustele. Intervjuude küsimustele lisati täiendavaid küsimusi, mille kaudu on võimalik teada saada, millisel viisil vastajad mõistavad praktika käigus toimuva koostöö olemust, tunnevad praktikakorralduse dokumente või on osalenud praktikajuhendajate koolitustel ja infopäevadel. Intervjuu küsimustest jäeti välja küsimused, millele intervjueritavad ei suutnud anda sisulisi vastuseid või mille vastused ei andnud uurimisküsimuste kontekstis olulist informatsiooni. Samuti täiendati vastaja demograafilisi andmeid puudutavaid küsimusi.

Intervjuud viis töö autor läbi intervjueritavatega silmast-silma kohtudes. Intervjueritavatele selgitati, et uuringus osalemine on vabatahtlik, et neil on õigus intervjuu katkestada ja ka hiljem uuringus osalemisest loobuda. Intervjueritavatele tagati anonüümsus, mistõttu töödes viidatakse intervjueritavatele koodidega: üliõpilased (Üliõpilane 1,...Üliõpilane 8) ja praktikajuhendajad (Juhendaja 1...Juhendaja 8). Intervjuude läbiviimiseks Politsei- ja Piirivalveametis on autor taotlenud ameti luba. Luba

nr 1.1-14/552-2 on esitatud käesoleva töö lisas 6. Teistelt ametitelt uurimistöö läbiviimiseks luba taotlemine ei olnud vajalik.

Intervjuud toimusid ajavahemikus 15.01.18 – 18.02.18 Tartus, Tallinnas, Narvas ja Jõhvis SKA praktikabaasides. Intervjuude keskmine ajaline kestvus oli üliõpilase puhul keskmisel 33 ning juhendajal 56 minutit. Intervjueeritavate sotsiaaldemograafilised andmed on esitatud lisas 7.

Praktikakorralduse dokumentide analüüsi jaoks rakendati kõikset valimit. See tähendab, et valimisse kaasati kõik SKA rakendusliku kõrghariduse õppekavad ning õppekavades praktikakorraldust reguleerivad dokumendid.

Valimisse kaasati järgmised dokumendid:

- SKA rakenduskõrghariduse õppekavad;
- SKA ülene praktikajuhend;
- SKA rakenduskõrghariduse moodulprogrammid;
- SKA rakenduskõrghariduse praktikaprogrammid.

Käesoleva uurimistöö käigus analüüsiti kokku 39 praktikakorralduse dokumenti. Uuritud dokumentide nimekiri on esitatud lisas 4.

Andmetöötluse juures lähtuti kvalitatiivse induktiivse sisuanalüüsi põhimõtetest. Sellise analüüsi eesmärgiks on kokkuvõtliku ülevaate saamine suurest andmehulgast ning andmete seostamine teoreetiliste mõistetega, samuti andmete põhjal seoste loomine ja uute teooriate väljatöötamine. (Thomas, 2006, p. 240) Selline andmeanalüüsi meetoodika on magistritöö jaoks sobiv, kuna analüüsitavate dokumentide ja intervjuude maht on suur ning on oluline leida analüüsi põhjal vastuseid kindlatele uurimisküsimustele.

Analüüsitavateks andmeteks olid SKA praktikakorraldust reguleerivad dokumendid ja intervjuude transkriptsioonid. SKA praktikakorraldust reguleerivate dokumentide juures otsiti nendest välja tekstilõigud, mis sisaldasid info üliõpilase ja praktikajuhendaja vahelise koostöö ning praktikajuhendamise kohta, ülejäänud osa nimetatud dokumentide sisust jäeti kõrvale. Intervjuude transkriptsioone analüüsiti täies mahus.

Andmete analüüsimisel loeti esmalt analüüsitavad tekstid läbi ja otsiti nendest tähendusrikkaid teksti osasid. Nende põhjal moodustati koodid ning sarnase tähenduse

koodid koondati kategooriatesse. Kodeeriti ainult need tekstiosad, mis omasid tähtust uurimisküsimustele vastuse leidmisel.

Kodeerimise juures lähtuti avatud kodeerimise põhimõttest, mis tähendab, et kategooriad ja koodid ei olnud eelnevalt fikseeritud. Avatud kodeerimise põhimõte on omane induktiivsele analüüsile, kusjuures kategooriad võivad analüüsi käigus muutuda. Vajadusel organiseeriti kategooriad koodide hierarhiasse, kus nende alla kuuluvad alamkoodid. (Elo & Kyngäs, 2008, pp. 208-209)

Pärast kodeerimist koostati analüüsi tulemusena saadud koodide ja kategooriate põhjal tulemuste kirjeldus, milles esitati kategooriad ja nende seosed. Dokumentide analüüsi kodeerimise tulemused on põhjalikumalt esitatud lisa 5 olevates tabelites. Töö põhiosasse on paigutatud tabelid, mis lühidalt kirjeldavad koodide esinemist kategooriate kaupa. Intervjuude tulemusi on iseloomustatud tsitaatidega andmetest.

Intervjuude kodeerimiseks kasutati programmi NVivo for Mac 11.4.3. Kodeerimise järgselt leiti kategooriate, koodide ja alamkoodide esinemissagedus nii intervjuueeritavate kui refereeringute alusel. Vastavad sagedusjaotused esitati töös tabelite kujul. Koodipuu näited NVivo failist on esitatud töö lisa 8.

2.2. Sisekaitseakadeemia õppepraktikad ning praktikakorralduse dokumentide analüüsi tulemused

SKA 2017 aasta praktikajuhendi kohaselt on praktika „...õpiväljundite saavutamiseks korraldatav sihipärane tegevus, mis on suunatud õpitud teadmiste ja oskuste rakendamisele töökeskkonnas õppeasutuse määratud vormis ning juhendaja juhendamisel. Praktika eesmärk on tutvuda erialase tööga, omandada praktilisi erialaseid teadmisi, kinnistada ja süvendada omandatud teadmisi ja nende praktilise rakendamise oskusi ja kogemusi ning kujundada hoiakuid.“

Üldjuhul on praktika toimumise kohaks SKA partnerasutus (Politsei- ja Piirivalveamet, Päästeamet, Häirekeskus, Maksu- ja Tolliamet, vanglad), kuid praktika võib toimuda ka mõnes teises asutuses või ettevõttes. Praktika võib osaliselt toimuda e-õppe keskkonnas. Praktika võib toimuda lisaks Eestile ka välisriigis. (SKA Praktika juhend, 2017)

Praktika ajal nõustavad üliõpilast praktikajuhendaja, partnerasutuse kontaktisik ning kolledži praktikakuraator. Igal õppijal on praktikajuhendaja, kes on tema esmaseks nõustajaks ja suunajaks praktikakohas. Üldjuhul on praktikajuhendajal juhendatavas valdkonnas töökogemus vähemalt kaks aastat ja läbitud juhendajate koolitus. SKA korraldab praktikajuhendajatele koolitusi ja vajadusel infotunde. Näited dokumentidest:

“24. Üldjuhul on praktika juhendajal juhendatavas valdkonnas töökogemus vähemalt kaks aastat ja läbitud juhendajate koolitus”... (SKA Praktika juhend, 2017)

“26. Praktika juhendajatele korraldab akadeemia koostöös partnerasutustega regulaarselt koolitusi ning vajadusel infotunde”... (SKA Praktika juhend, 2017).

Praktika hindamisel pakub juhendaja üliõpilasele vahetut tagasisidet. Praktika lõpphindamine toimub üldjuhul praktika kaitsmise käigus.

Õppepraktika jaguneb SKA õppekavades esinevate ainete ja/või moodulite vahel. Alates 2017/18. õppeaastast toimuvad praktikaainetes mõningad muudatused. Arvestades, et osa praktikatest toimub pärast esimese õppeaasta läbimist, ei ole kõiki uutes õppekavades määratletud praktikaid veel rakendatud.

Politseiteenistuse erialal oli kuni 2016/17 õppeaasta vastuvõtuni rakendatud õppekava järgi kuus praktikat (vt tabel 7). Esmaseks praktikaks on tutvumispraktika, millele järgnevad korrakaitse praktika ja väärteomenetluse praktika. Vastavalt spetsialiseerumisele ja valitavale süvaõppe moodulile tuleb läbida üks kolmest praktikast: politseitöö praktika, piiri kontrolli praktika või kriminaalmenetluse praktika.

Tabel 7. SKA politseiteenistuse eriala praktikad (autori koostatud politseiteenistuse õppekavade järgi)

2016/17 õppeaasta vastuvõtt	2017/18 õppeaasta vastuvõtt
Tutvumispraktika (3 EAP)	Avaliku korra kaitsmise praktika (8 EAP)
Korrakaitse praktika (8 EAP)	Praktika mooduli „Politseiteenistuse alusõpingud“ raames (3 EAP)
Väärteomenetluse praktika (8 EAP)	Praktika mooduli „Väärtegude menetlemine ja kriminaalmenetluse alustamine“ raames (7 EAP)
Politseitöö praktika (10 EAP)	Praktika mooduli „Kriminaalmenetluse läbiviimine“ raames (7 EAP)
Piiri kontrolli praktika (10 EAP)	Praktika mooduli „Piirikontrolli läbiviimine“ raames (3 EAP)
Kriminaalmenetluse praktika (10 EAP)	Praktika mooduli „Piirivalve“ raames (3 EAP)
	Praktika mooduli „Kogukonnakeskne ennetustöö“ raames (4,5 EAP)
	Praktika mooduli „Raskete kuritegude menetlemine“ raames (3 EAP)

	Praktika välisriigis (7 EAP) Politseitöö praktika (2 EAP)

Alates 2017/18 õppeaasta vastuvõttust kehtima hakanud uues õppekavas on eraldiseisvate praktikaainetena vaid avaliku korra kaitsmise praktika ja politseitöö praktika ning võimalik on ka valida praktika välisriigis. Ülejäänud praktikad on paigutatud moodulite sisse. Sõltumata valitud spetsialiseerumisest läbivad üliõpilased praktikad moodulite „Politseiteenistuse alusõpingud“, „Väärtegade menetlemine ja kriminaalmenetluse alustamine“ raames (7 EAP) ning „Kriminaalmenetluse läbiviimine“ raames. Ülejäänud moodulite raames olevad praktikad läbitakse vastavalt spetsialiseerumisele piirivalve, kriminaalpolitsei või korrakaitsepolitsei süvaõppe suundadele.

Päästeteenistuse erialal on kokku kaheksa praktikaainet, mis on koondatud praktikamoodulitesse. Esimeseks praktikaks on tutvumispraktika ja viimaseks kriisireguleerimise praktika. Uuele õppekavale üleminekuga alates 2017/18 õppeaasta vastuvõttust ei ole praktikaained suuremas ulatuses muutunud. Mõnel praktikaainel on uus nimi, kuid praktikaainete arv ja maht ainepunktides on jäänud samaks (vt tabel 8).

Tabel 8. SKA päästeteenistuse eriala praktikad (autori koostatud päästeteenistuse õppekavade järgi)

2016/17 õppeaasta vastuvõtt	2017/18 õppeaasta vastuvõtt
Tutvumispraktika (3 EAP)	Tutvumispraktika (3 EAP)
Tuleohutuskontrollibüroo praktika (3 EAP)	Ohutuskontrollibüroo praktika (3 EAP)
Menetlusbüroo praktika (3 EAP)	Tulekahju tekkepõhjuste väljaselgitamise praktika (3 EAP)
Insenertehnilise büroo praktika (3 EAP)	Ehituslike tuleohutusnõuete kontrolli praktika (3 EAP)
Kriisireguleerimise praktika (3 EAP)	Operatiivteenistuse praktika (7 EAP)
Ennetustöö praktika (2 EAP)	Ennetustöö praktika (2 EAP)
Päästeteenistuse praktika (3 EAP)	Päästeteenistuse praktika (3 EAP)
Operatiivteenistuse praktika (7 EAP)	Kriisireguleerimise praktika (3 EAP)

Korreksiooni erialal on 2016/17 õppeaasta vastuvõtu juures kehtiva õppekava järgi viis praktikaainet, mis on kõik koondatud ühte õppepraktikate moodulisse. Uue õppekava järgi on praktikaaineid kuus. Lisandunud on tutvumispraktika, mille arvelt on vähendatud järelvalvetoimingute praktika aine mahtu. Kokkuvõttes on jäänud õppepraktika maht samaks (vt tabel 9).

Tabel 9. SKA korrektsiooni eriala praktikad (autori koostatud korrektsiooni õppekavade järgi)

2016/17 õppeaasta vastuvõtt	2017/18 õppeaasta vastuvõtt
Järelevetoimingute praktika (8 EAP) Taasühiskonnastamise praktika (8 EAP) Distiplinaarmenetluse praktika (4 EAP) Õiguskaitsemenetluse praktika (4 EAP) Lõpupraktika (4 EAP)	Tutvumispraktika (3 EAP) Järelevetoimingute praktika (5 EAP) Taasühiskonnastamise praktika (8 EAP) Distiplinaarmenetluse praktika (4 EAP) Õiguskaitsemenetluse praktika (4 EAP) Lõpupraktika (4 EAP)

Tolli ja maksunduse erialal on ainult kaks praktikat. Esimeseks praktikaks on tutvumispraktika ja teiseks tööpraktika. Seoses uuele õppekavale üleminekuga alates 2017/18 õppeaasta vastuvõtust ei ole praktikaainete arvu ja mahtu ainepunktides muudetud (vt tabel 10).

Tabel 10. SKA tolli ja maksunduse eriala praktikad (autori koostatud tolli ja maksunduse õppekavade järgi)

2016/17 õppeaasta vastuvõtt	2017/18 õppeaasta vastuvõtt
Tutvumispraktika (3 EAP) Tööpraktika (22 EAP)	Tutvumispraktika (3 EAP) Tööpraktika (22 EAP)

Tolli ja maksunduse erialal on võimalik spetsialiseeruda tolli või maksunduse süvaõppesuunale. Vastavalt valitud spetsialiseerumisele on praktikaainete sisu erinev, kuigi nende nimetused on samad.

Järgnevalt esitab autor praktikakorralduse dokumentide analüüsi tulemused. Dokumente analüüsiti kolme kategooria lõikes, milleks on **juhendaja-praktikandi koostöö, üliõpilase vastutus ja juhendaja roll**. SKA praktikakorraldust reguleerivate dokumentide juures otsiti nendest välja tekstilõigud, mis sisaldasid info üliõpilase ja praktikajuhendaja vahelise koostöö, üliõpilase ja praktikajuhendajate koostöö ning praktikajuhendamise kohta, ülejäänud osa nimetatud dokumentide sisust jäeti kõrvale.

Juhendaja ja praktikandi koostööd on SKA praktikakorralduse dokumentides kajastatud võrdlemisi vähe, sest peamiselt on praktikaga seotud tegevused määratletud kas juhendaja ja üliõpilase individuaalsete tegevustena mitte nende koostööna. Üldisel tasandil kõigi SKA rakenduskõrghariduse erialade kohta on koostöö kohta sätestatud vaid, et üliõpilane peab teavitama juhendajat haigestumisest või muul põhjusel praktikalt puudumisest.

Tabel 11. Kategooria **Praktikant -juhendaja koostöö** SKA praktikakorralduse dokumentides (autori koostatud Lisas 4 loetletud dokumentide põhjal)

Koodid	Üldine tasand	Politseiteenistus	Päästeteenistus	Korrektsoon	Toll ja maksundus
Haigestumisest ja puudumisest teatamine	X		X		X
Ühine tööga tutvumine		X	X		
Ühine infosüsteemidega tutvumine		X	X		
Ühine sidevahenditega tutvumine		X			
Ühine ülesannete täitmine		X	X	X	X
Ülevaate andmine enda tegevusest		X			
Praktika käigus tekkinud küsimuste arutamine				X	
Praktikaaruande esitamine juhendajale			X		

Üliõpilase ja juhendaja koostööd on peamiselt kirjeldatud kui praktikandi ja juhendaja ühist tegevust. Kõige rohkem on seda õppekavades määratletud erinevate tööülesannete ühise täitmise kaudu. See seisneb näiteks selles, et üliõpilane ja juhendaja teostavad koos liiklusjärelvalvet, osalevad ühiselt ehitusprojektide ja detailplaneeringute läbivaatamisel või teostavad ühiselt kinnipeetavate riskihindamist. Üliõpilase ja juhendaja koostöö võib toimuda ka reaalseste töösituatsioonide väliselt, kui ühiselt tutvutakse töö sisuga või töös kasutatavate tehniliste vahenditega (nt infosüsteemid, sidevahendid).

Mõnel juhul on praktikakorralduse dokumentides määratletud **üliõpilase ja juhendaja vahelist koostööd** praktikandi poolt oma tegevuse kohta ülevaate andmise või praktikaaruande esitamisenä juhendajale. Samuti on toodud välja praktika käigus tekkinud küsimuste ühist arutelu.

Seega võib väita, et SKA praktikadokumentides on juhendamist kui **koostööd** käsitletud võrdlemisi vähe ning välja ei ole toodud mitmeid olulisi koostöö aspekte. Võib arvata, et ilmselt ei ole praktikadokumentide koostamisel läbivalt lähtunud seisukohast, et praktika on juhendaja ja üliõpilase vaheline koostöö (käesolev töö, lk 22). Koostöö osas on praktikadokumentides peaaegu täielikult käsitlemata aspekt, et koostöö võib seisneda praktikandi suunamises enserefleksioonile.

Erialade tasandil on **üliõpilase ja juhendaja koostööd** kõige rohkem väljatoodud politseiteenistuse ja päästeteenistuse erialadel. Korrektsooni ning tolli ja maksunduse erialade praktikakorralduse dokumentides on seda käsitletud vähe.

Teiseks kategooriaks praktikakorralduse dokumentide analüüsis oli **üliõpilase vastutus**, mis näitab õppija kohustusi praktikal osalemisega seonduvalt ning vastutuse võtmisega oma õppimise eest. Üldisel tasandil kõikide õppekavade kohta on toodud välja, et üliõpilane peab järgima praktikakoha eeskirju, et üliõpilane peab praktika käigus sooritama töid ja ülesandeid ja et haigestumise või muul põhjusel puudumise korral on vaja sellest teada anda praktikajuhendajale ja/või kuraatorile. Samuti on üldisel tasandil üliõpilase kohustuseks, anda praktika lõppedes tagasisidet praktikakorralduse ja juhendamise kohta. (vt tabel 12)

Päasteteenuste praktikadokumentides on sätestatud, et üliõpilane on kohustatud praktikal osalema, sealjuures on toodud ära ka tundide arv, mille õppija peab tingimata praktikamahust osalema. Kohustust praktikal osaleda võib ilmselt pidada nii enesestmõistetavaks nõudeks, et teised erialad ei ole seda eraldi välja tooma hakanud.

Üliõpilase vastutus võib seisneda selles, et ta peab teavitama probleemidest praktika eesmärkide saavutamisel. Siinkohal on mõeldud olukordi, kus üliõpilasele ei anta sobivaid ülesandeid, mis võimaldaksid tal praktika nõudeid täita. Selline kohustus on määratletud korrektsooni eriala praktikadokumentides ja sellega mõeldakse, et üliõpilane peab näitama ise üles initsiatiivi, et ta saaks sooritada tegevusi ja ülesandeid, mis on praktikakavas ette nähtud.

Tabel 12. Kategooria **Üliõpilase vastutus** SKA praktikakorralduse dokumentides (autori koostatud Lisas 4 loetletud dokumentide põhjal)

Koodid	Üldine tasand	Politsei-teenistus	Pääste-teenistus	Korrektsoon	Toll ja maksundus
Praktikakoha eeskirjade järgimine	X				X
Tööde tegemine ja ülesannete täitmine	X				
Praktikal osalemine			X		
Haigestumisest ja puudumisest teatamine	X		X		X
Teavitamine probleemidest praktika eesmärkide saavutamisel				X	
Tööohutuse nõuetega tutvumine				X	
Ohtudele tähelepanu pööramine				X	
Tagasiside andmine	X			X	
Praktikapäeviku pidamine		X		X	
Praktikaaruande esitamine		X	X		

Korrektsooni eriala praktikadokumentides on eraldiseisvalt välja toodud üliõpilase kohustus tutvuda tööohutuse nõuetega ja kinnitada seda allkirjaga. Samuti on õppija kohustuseks ohtudele tähelepanu pööramine ja vajadusel nendest teavitamine. Siinkohal mõeldakse mitte ainult ohtusid, mis ähvardavad üliõpilast ennast, vaid ka teisi praktikakoha teenistujaid.

Üliõpilase kohustuseks võib olla praktika dokumenteerimine praktikapäeviku vormis. Praktika käigus koostab õppija praktika aruande, mis on enamasti vajalik praktika kaitsmisel ja arvestuse saamisel. Kahes õppekavas on praktikaaruande koostamine määratletud üliõpilase kohustusena.

Õppekavade lõikes on **üliõpilase vastutus** kõige rohkem välja toodud korrektsooni eriala praktikakorralduse dokumentides. Kõigi ülejäänud kolme õppekava juures on seda vähe dokumentidesse kirja pandud. Samas olulisemad punktid üliõpilase vastutuse juures on sätestatud kogu SKA kohta tervikuna.

Kolmandaks kategooriaks praktikakorralduse dokumentide analüüsis oli **juhendaja roll**, mis näitab juhendaja ülesandeid üliõpilaste juhendamisega seonduvalt. Üldisel tasandil kõikide SKA rakenduskõrghariduse erialade kohta on välja toodud, et juhendaja ülesandeks on üliõpilaste nõustamine ja suunamine ning hindamine ja tagasiside andmine. Praktikajuhendaja on õppija vahetuks nõustajaks ja suunajaks, kes annab üliõpilasele soovitusi ja pakub talle mitmesugust juhendamist praktika kestel. Juhendaja ülesandeks on ka üliõpilasele tagasiside andmine, seda nii jooksvalt praktika kestel erinevate ülesannete kohta kui ka kokkuvõtvalt praktika lõpus. Juhendaja ülesandeks võib olla õppija tugevuste ja nõrkuste väljatoomine ning nõustamine, kuidas nõrkusi ületada. Samuti võib olla sätestatud, et juhendaja ülesandeks on anda hinnang õppija sobivusele töötamiseks teatud ametikohal. (vt tabel 13)

Tabel 13. Kategooria **Juhendaja roll** SKA praktikakorralduse dokumentides (autori koostatud Lisas 4 loetletud dokumentide põhjal)

Koodid	Üldine tasand	Politsei-teenistus	Pääste-teenistus	Korrektsoon	Toll ja maksundus
Nõustamine ja suunamine	X	X		X	X
Hindamine ja tagasiside	X	X	X	X	X
Juhendamisplaani koostamine				X	
Praktika planeerimine				X	
Juhendamine praktikaaruande koostamisel		X			
Praktika korralduse tutvustamine			X		

Praktikakoha töökorralduse tutvustamine			X	X	
Teenistusega seotud regulatsioonide tutvustamine		X	X	X	
Teenistusega seotud põhiväärtuste tutvustamine			X	X	
Praktikakoha teenistuse planeerimises osalemise võimaldamine		X			
Aruteludes osalemise võimaldamine		X			X
Struktuuriüksuste koostöös osalemise võimaldamine		X			
Teenistuse järelvalve ja analüüsi teostamise võimaldamine		X			
Dokumentidega tutvumise võimaldamine		X		X	
Ülevaate andmine tööülesannetest ja probleemidest		X			
Ülesannete andmine		X	X	X	
Teadmiste jagamine		X	X	X	
Enda tegevusse kaasamine				X	
Enda tegevuse selgitamine		X			
Enda tegevuse ettenäitamine		X			
Eeskuju andmine				X	
Praktikandi jälgimine		X		X	
Praktikandi tegevusse sekkumine		X			
Tööohutuse tutvustamine			X	X	
Praktikandi turvalisuse tagamine				X	

Dokumentide analüüsi põhjal selgus, et kuigi praktikajuhendamine toimub kindlate põhimõtete järgi, siis vaid korrektsiooni eriala dokumentides on välja toodud, et juhendaja ülesandeks on praktika planeerimine. Samuti koostab juhendaja juhendamispalani.

Praktika alguses tutvustab juhendaja praktikakorraldust ja praktikaasutuse töökorraldust. See seisneb koolitusplaanide tutvustamises, samuti praktikaasutuses toimuvates ringkäikudes või praktikaasutuse struktuuri tutvustamises. Sellised tegevused on ära märgitud päästeteenistuse ja korrektsiooni eriala praktikakorralduse dokumentides.

Praktikajuhendaja ülesandeks on tutvustada erinevaid teenistusega seotud regulatsioone. Need võivad olla praktikaasutuste tööd reguleerivad õigusaktid või asutuste endi koostatud töökorralduslikud dokumendid, näiteks asutusesisene menetluskord või vormikandmise eeskiri. Selle kõrval võib juhendaja ülesandeks olla ka praktikaasutuse tavade ja ametiga kaasnevate väärtuste ning eetika tutvustamine.

Juhendaja rolliks on võimaldada õppijal osaleda praktikakoha tegevuses. See võib seisneda koosolekutes ja aruteludes osalemises ning isegi otsuste langetamise juures osalemises. Juhendaja saab teha üliõpilasele võimalikuks osaleda praktikakoha ja teiste organisatsioonide vahelises koostöös. Samuti saab juhendaja võimaldada praktikandil vaadelda praktikakoha tööd ja analüüsida seda.

Juhendaja ülesandeks võib olla võimaldada üliõpilasel tutvuda praktikaasutuse dokumentidega. Sellisel juhul juhendaja tagab üliõpilasele juurdepääsu dokumentidele või juhendaja ise valib välja dokumendid, millega üliõpilane hakkab tutvuma.

Praktikakorralduse dokumentide analüüsimisel ilmnes, et **juhendaja** üheks olulisemaks **rolliks** on üliõpilasele ülesannete andmine. See tähendab, et juhendaja annab praktikandile korraldusi, mida too peab täitma. Üliõpilasele antavad tööülesanded tulenevad suuresti praktika eesmärkidest, mistõttu need võivad olla sõltuvalt õpitavast erialast ja praktikast ning olla väga erinevad. Näiteks võib juhendaja anda üliõpilasele ülesandeks sõiduki kiiruse mõõtmise, tulekahju tekkepõhjuse väljaselgitamise või distsiplinaarmenetluse lahendamise.

Dokumendianalüüsist selgub, et **juhendaja rolliks** on olla üliõpilasele teadmiste andjaks. See tähendab, et juhendaja isiklikult jagab üliõpilasele teenistusega seotud teadmisi, õpetab teda täitma teenistusülesandeid. Juhendaja roll teadmiste allikana võib samuti olla väga erinev ning see sõltub praktika sisust. Juhendaja rolliks praktika käigus võib olla teatud töösoorituse ettenäitamine üliõpilasele või enda tegevuse jälgimise võimaldamine üliõpilasele. Samuti saab juhendaja üliõpilast õpetada, kui juhendaja jagab talle selgitusi oma töö kohta ehk kuidas ta oma tööülesandeid täidab. Juhendaja saab SKA üliõpilasele oma tegevustesse kaasata ning olla talle tegevuse ja käitumisega eeskujuks.

Juhendaja rolliks on praktikandi õppimisprotsessi jälgimine. See võib seisneda õppija soorituse jälgimises ja siis selle põhjal tagasiside andmises.

Juhendaja ülesandeks võib olla üliõpilase vormiriietuse kandmise jälgimine. Vajaduse korral võib juhendada sekkuda praktikandi tegevusse.

Päästeteenistuse ja korrektsiooni eriala praktikakorralduse dokumentides on eraldi välja toodud juhendaja tegevused seoses tööohutusega. Juhendaja ülesandeks on tutvustada ohutusjuhendeid ja -nõudeid. Vajadusel tuleb ohutusnõuded üliõpilasele enne ülesande andmist üle korrata ning ülesande sooritamise ajal anda ohutuslaseid juhiseid.

Korreksiooni erialal on praktikadokumentides täiendavalt sätestatud, et juhendaja ülesandeks on üliõpilase turvalisuse ja ohutuse tagamine.

Juhendaja roll on kõige põhjalikumalt välja toodud politseiteenistuse ja korrektsiooni eriala praktikakorralduse dokumentides. Politseiteenistuse praktikakorralduse juures on üksikasjalikult rõhutatud juhendaja rolli võimaldada praktikandil osaleda praktikakoha erinevates tegevustes ning juhendaja isiklikku eeskuju üliõpilasele. Korrektsiooni eriala dokumentides on pööratud palju tähelepanu praktika ülesannete, töökorralduse ja neid reguleerivate dokumentide tutvustamisele ja tööohutuse tagamisele.

Vähem on **juhendaja rolli** välja toodud päästeteenistuse eriala praktikakorralduse dokumentides. Seal on rõhutatud praktikakorralduse tutvustamist, ülesannete jagamist, teadmiste andmist ja tööohutust. Tolli ja maksunduse praktikakorralduse dokumentides on juhendaja ülesandeid määratletud minimaalselt.

Uurimisküsimuse „**Kuidas on juhendaja ja üliõpilase vaheline koostöö määratletud SKA praktikakorralduse dokumentides?**“ vastuseks võib üldistavalt öelda, et juhendaja ja üliõpilase vaheline koostöö on SKA praktikakorralduse dokumentides fikseeritud õppekavade lõikes erinevalt. Võib väita, et praktikadokumentides on rohkem määratletud juhendaja ja üliõpilase tegevused erialdiseisvatena, kuid koostööna on neid määratletud vähe. SKA tasandil on koostööd määratletud väga vähe.

Selle põhjal võib väita, et SKA praktikadokumentides nähakse praktikat võrdlemisi vähe kui juhendaja ja praktikandi koostööd. Praktikadokumentide koostamise juures ei ole ilmselt olnud aluseks paradigma, et praktika ja selle juhendamine on koostöö.

Täpsem koostöö reguleerimine on erinevate õppekavade lõikes erinev, mõnes õppekavas on seda tehtud suure detailsusega, teistes õppekavades aga vaid vähesel määral. Rohkem on seda tehtud politsei- ja päästeteenistuse ning vähem korrektsiooni ning tolli ja maksunduse õppekavade juures.

Erinevused juhendaja ka üliõpilase vahelise koostöö määratlemisest tulenevad ühelt poolt sellest, et praktikakorraldust on õppekavade lõikes dokumentides erinevalt reguleeritud. Teistest eristub tolli ja maksunduse eriala, kus seda on reguleeritud tunduvalt vähem. Teiselt poolt tuleb erialade vaheline erinevus juhendaja ja üliõpilase vahelise koostöö määratlemises sellest, et sisuliselt sama tegevust võib määratleda kui juhendaja ja üliõpilase koostööd või

kui eraldiseisvat juhendaja või praktikandi tegevust. Selle poolest erineb teistest korrektsiooni eriala, kus tegevused, mis sisuliselt võivad tähendada koostööd, on kirjeldatud juhendaja tegevustena.

Üliõpilase ja juhendaja koostööd on peamiselt kirjeldatud kui õppija ja juhendaja ühist tegevust. Lisaks sellele võib koostöö seisneda praktikandi poolt oma tegevuse kohta ülevaate andmises või ühistes aruteludes. Samas on mitmed koostöö olulised aspektid nagu eneserefleksioonile suunamine ning ka üliõpilaste omavaheline koostöö praktikadokumentides määratlemata.

Üliõpilase vastutust on praktikadokumentides käsitletud suhteliselt vähe, eriti kui võrrelda seda juhendaja vastutustega. Seega on praktika käsitus dokumentides mõnevõrra kallutatud. Juhendaja on see, kellel on rohkem kohustusi, kes peab praktikanti juhendama ja õpetama, üliõpilase kohustusi on vähem ning need on üldisemad. Samas on kohustus täita praktika ülesandeid väga ulatuslik ja mitmekülgne.

Praktikadokumentides on põhjalikumalt käsitletud juhendaja rolli. Kogu SKA tasandil on toodud välja juhendaja roll kui nõustaja, suunaja, hindaja ja tagasiside andja. Need on ilmselt ka kõige üldisemad ja olulisemad juhendaja funktsioonid, mis on rakendatavad igasuguse praktika juures, sõltumata selle sisust.

Erialade lõikes saab välja tuua, et kõige rohkem on välja toodud juhendaja tegevusena ülesannete andmist ja teadmiste jagamist ning teenistusega seotud regulatsioonide tutvustamist. Sõltuvalt praktika sisust võivad olla antavad ülesanded ja jagatavad teadmised väga erinevad.

Ühe erinevusena juhendaja rollis saab välja tuua selle, kas juhendaja ülesandeks on kaasata üliõpilast praktikakoha tegevusse ja luua talle võimalusi selles osalemiseks, näiteks koosolekutest osavõtuks. Selliste võimaluste pakkumine laiendab kahtlemata praktikast saadavat kasu, sest praktilisel osalemisel ei piirdu mitte ainult konkreetsete juhendaja poolt antud ülesannete lahendamisega, vaid praktikant osaleb terviklikumalt praktikaasutuse töös, mistõttu praktika sarnaneb rohkem reaalsele töökogemusele.

Teiseks erinevuseks on see, kas juhendaja ülesandeks on tutvustada praktikakorraldust, praktikakoha töökorraldust ja teenistusega seotud põhiväärtuseid või mitte. Kui see on tehtud juhendaja ülesandeks, siis rikastab see üliõpilase praktikakogemust.

Kolmas oluline erinevus seisneb selles, kas juhendaja ülesanded hõlmavad tegevuse ette näitamist, eeskujuks olemist ja oma tegutsemise selgitamist. Praktikajuhendaja rolli mõjutab see, kas praktikajuhendaja peab olema üliõpilasele ülesannete andja ja nende kontrollija või peab ta olema praktikandile isiklik eeskuju, kelle pealt üliõpilane õpib. Viimane eeldab seda, et õppija saab praktikajuhendaja tegevust jälgida.

Kui vaadelda praktikakorralduse dokumentide sisu õppimisteooriate kontekstis, siis on nendes määratletud võrdlemisi palju probleemipõhist ja situatiivset õpet, mis seisneb selles, et õppeks kasutatakse erinevaid probleeme ja ülesandeid ning õpe toimub reaalsetes töösituatsioonides. Sotsiaalset õpet on käsitletud vähem, määratlemata on see, kuidas praktikandid saavad õppida praktikaasutuse teistelt töötajatel ning milline on juhendaja roll selle korraldamises. Kuigi praktika on oma olemuselt kogemuslik õpe, ei ole praktikakorralduse dokumentides kuigi palju välja toodud, et juhendaja suunaks praktikandi eneserefleksioonile. Vähe on reguleeritud ka praktikandi osalemist aruteludes, mis võimaldavad tal areneda ja oma kogemust reflekteerida.

2.3. Intervjuude analüüsi tulemused

Intervjuude analüüsiga antakse esimesena vastus magistritöö teisele uurimisküsimusele: „**Millise hinnangu annavad juhendajad ja üliõpilased omavahelisele koostööle praktika ajal?**“ Selle uurimisküsimusega on seotud intervjuude vastuste põhjal moodustatud kategooriad **praktika eesmärk**, **koostöö tähendus**, **koostöö praktikandiga** ja **koostöö juhendajaga**.

Intervjuude tulemuste põhjal moodustatud esimese kategooria nimetus on „**Õppepraktika eesmärk**“, mis näitab, kuidas juhendajad ja intervjuueeritavad üliõpilased kirjeldavad õppepraktika eesmärki (vt tabel 14). Selle kategooria juures toodi kõige rohkem välja, et õppepraktika on vajalik selleks, et **ühitada teooriat ja praktikat**. Märgiti, et koolis teooria õppimine ei ole kindlasti piisav, sest see ei võimalda kõiki reaalseks tööks vajalikke olukordi harjutada. Üliõpilased leidsid, et koolis ei ole võimalik õpetada kõiki tööga seotud nüansse, sest asutuste tegevuspraktika ja töökorraldus on erinevad. Nimetatud seisukohad ühtivad kõrgharidusstandardis toodud õppepraktika eesmärgi määratlusega, mille kohaselt on

praktika eesmärgiks teoreetiliste teadmiste rakendamine praktikas ja reaalses töökeskkonnas. (käesolev töö, lk 19) Näited intervjuudest:

„Õppepraktika üliõpilase jaoks on eriti oluline seetõttu, et ta koolis omandab teoreetilised teadmised, ja siis ta tuleb siia, ta saab neid rakendada, ta saab ka näha et milliseid erinevused on tegelikult teoorias ja reaalses töös, sest tegelikult erinevused on päris suured, et üks asi on õppida teooriat, teine asi kõik need teadmised sinna praktikasse sisse panna, see ei ole alati nii lihtne“ (Juhendaja 2, Justiitskolledž, 2018)

Intervjueeritavad tõid välja erinevuse teooria ja praktika vahel, mistõttu praktika võimaldab rakendada õpitud teadmisi praktikas ja samal ajal näha, kuidas tegelikult praktiline töö käib. Kohati tunnistati, et teooria ja praktika võivad üsna palju lahkned, mis võib olla üliõpilaste jaoks segadust tekitav. Kuna teooria ja praktika on erinevad, siis leiti intervjuudes, et ainult teooriat õppides võib jääda üliõpilasele tegelikust elust vale ettekujutus ning praktika aitab muuta üliõpilaste ettekujutust tööst realistlikumaks. Need seisukohad rõhutavad praktika olemust kontekstuaalse ja situatiivse õppena (käesolev töö, lk 20).

Teise olulise aspektina toodi praktika eesmärgi juures välja, et praktika annab **ettevalmistuse töötamiseks**. Selle tõid välja kõik intervjueeritud juhendajad, kuid üksnes kolm üliõpilast, nendest kaks Justiitskolledžist. Praktika aitab kaasa sellele, et õppija on võimeline hiljem iseseisvalt töötama. Loomulikult ei ole tal võimalik praktika ajal omandada kõiki tööks vajalikke oskuseid ja teadmisi. Üliõpilane saab juba praktika ajal hakata oma töösse sisse elama, tunda end oma tööalases rollis. Ka teoorias on rõhutatud praktika ettevalmistavat rolli hilisemale töötamisele ja iseseisvuse saavutamisele (käesolev töö, lk 22).

„Teine asi, mis on ka väga tähtis... siis kui nad hakkavad seda tööd tegema siin praktika ajal, üliõpilased hakkavad ennast positsioneerima päris politseinikena, politseiametnikena. Mina alati ütlen, et nüüd sina oled päris politseinik, sa ei ole tudeng, ei ole kadett, ei ole koolilaps, sa oled politseiametnik.“ (Juhendaja 7, Politsei- ja planeerivalvekolledž, 2018)

Tabel 14. **Praktika eesmärk** kodeerimise tulemused (autori koostatud intervjuude põhjal)

Kategooria/kood/alamkood	Koodi esinemine intervjuudes	Koodi esinemissagedus
Praktika eesmärk	16	97
Enda tundmaõppimine	6	10
Enesekindluse suurendamine	1	1

Ettevalmistus tööks	11	15
Iseseisev otsustamine	1	2
Õppimisvõime arendamine	1	1
Praktikaväljundite saavutamine	5	7
Probleemide lahendamise õppimine	1	2
Suhtlusoskuse arendamine	4	5
Teadmiste kinnistamine	8	11
Teooria ja praktika ühitamine	13	21
Tööst ja organisatsiooni toimimisest arusaamine	6	8
Uute teadmiste ja oskuste omandamine	7	10
Võimalus end tööandjale näidata	1	1
Vormikandmise õppimine	2	3

Kolmandana toodi välja, et praktilal toimub varem õpitud **teadmiste kinnistamine**. Seda aspekti rõhutasid rohkem üliõpilased kui juhendajad. Praktika käigus saab õppija õpitud rakendada ja seeläbi jäävad omandatud teadmised talle palju paremini meelde. Teadmiste kinnistamine praktika eesmärgina on toodud välja ka teoorias ning selle juures peetakse oluliseks omandatud teadmiste korduvat rakendamist (käesolev töö, lk 20).

Olemasolevate teadmiste kinnistamise kõrval toodi välja, et praktika võimaldab **omandada uusi teadmisi ja oskusi**. See tähendab, et praktika eesmärk ei ole mitte ainult õpitud teadmisi praktikas rakendada ja kinnistada, vaid ka seda, et praktilal olles omandatakse täiesti uusi teadmisi ja oskusi, mida koolis õppida ei saa. Selliste aspektide rõhutamine vastab teoorias rahvusvaheliste erialateadmiste laiemale käsitlusele praktikast, Eesti kõrgharidusstandardis seda aspekti rõhutatud ei ole. (käesolev töö, lk 19). Intervjuudes märkisid nii praktikajuhendajad kui üliõpilased, et koolis ei olegi võimalik kõike, mida hiljem töös vaja läheb, õppida. Sealjuures üks Päästeameti praktikajuhendaja ja Päästekolledži üliõpilane olid arvamusel, et uute teadmiste omandamise vajalikkus praktilal on seotud koolis antavate teadmiste vähesusega.

„Kindlasti Päästeametis kasutatavate infosütemide koha pealt väga palju uusi teadmisi, kuna koolis sellesisuline õpe praktiliselt puudub, kõik need andmebaasid ja millised andmebaasid üldse kasutatakse, et see kõik on tulnud ainult praktilalt.“ (Üliõpilane 4, Päästekolledž, 2018)

Praktika eesmärgiks võib olla ka nii **töö ja organisatsiooni kui iseenda tundmaõppimine**, mida pidasid võrdselt oluliseks nii üliõpilased kui juhendajad. Suhteliselt rohkem toodi seda

aspekti välja Finants- ning Politsei- ja piirivalvekolledžist. Selle juures märgiti, et praktika käigus saadakse teada, kuidas näeb välja reaalne töö praktikaorganisatsioonis. Selline ettekujutus võimaldab tulevikus otsustada, milliseid tööülesandeid soovitakse tulevikus täita (nt patrullimine või kontoritöö). Seda aspekti on teoorias rõhutatud seoses tööpõhise õppega, mis aitab õppijatel saada paremat ettekujutust töökeskkonnast (käesolev töö, lk 20). Veel leiti intervjuudes, et praktika võib anda ettekujutuse, kas soovitakse selles asutuses või üldse õpitud erialal töötada. Nagu nähtub mõne intervjuueeritud üliõpilaste vastustest, siis kõik ei ole päris kindlad, kas nad tulevikus soovivad õpitud erialal töötada. Nimetatud seisukoht ühtib samuti teoreetilise käsitlusega praktikast kui tööpõhisest õppest (käesolev töö, lk 16).

„Ja isiklikud eesmärgid ongi see, et aru saada kas ma tahan pärast kooli edasi MTAs olla või ma tahan kuhugile erasektorisse minna või ei taha üldse nagu tegelda... pärast seda (praktikat) ma eeldan et mul on see selge“ (Üliõpilane 5, Finantskolledž, 2018)

Praktika eesmärkide juures tõid mitmed üliõpilased välja, et praktika eesmärk ja sealjuures kõige tähtsam eesmärk on **praktikaväljundite saavutamine**. Nimetatud eesmärki võib pidada pragmaatiliseks lähenemiseks praktikale, kus praktikandid peavad oluliseks praktika kui õppeaine formaalset läbimist. Mõned üliõpilased tõid välja praktikaga seotud eesmärke konkreetsete **oskuste arendamise** osas. Neid pidasid üliõpilased enda isiklikeks eesmärkideks. Näiteks mitmed olid seadnud endale eesmärgiks, et soovivad praktika kaudu parendada oma suhtlemisoskust. Konkreetsete ja tööks vajalike oskuste arendamist praktika kui tööpõhise õppe juures on rõhutatud teoorias, märkides, et praktika võimaldab arendada tulevaste töötajate oskusi vastavalt tööandjate vajadustele (käesolev töö, lk 16).

SKA praktikajuhendis on välja toodud, et *„praktika eesmärk on tutvuda erialase tööga, omandada praktilisi erialaseid teadmisi, kinnistada ja süvendada omandatud teadmisi ja nende praktilise rakendamise oskusi ja kogemusi ning kujundada hoiakuid“* (käesolev töö, lk 43). Võib väita, et intervjuudes rõhutati kõiki neid aspekte, va hoiakute kujundamine. Kõige rohkem rõhutati intervjuudes teadmiste ja oskuste omandamise ja kinnistamise aspekte.

Järgmiseks intervjuude põhjal moodustatud kategooriaks oli **„Koostöö tähendus“** (vt tabel 15). Intervjuueeritud praktikajuhendajad ja üliõpilased tõid koostöö tähenduse juures kõige rohkem välja, et koostöö tähendab **tegutsemist ühise eesmärgi nimel**. See tähendab, et kaks

või rohkem inimest tegutsevad sooviga saavutada sama tulemus. Õppepraktika kontekstis võib see tähendada, et praktikant omandaks õppekavades kokkulepitud teadmised ja oskused.

„Ma räägin võib olla väga oma sõnadega..., ei tea kas tuleb midagi välja, aga põhimõtteliselt koostöö minu jaoks tähendab seda, et kui me praktikat alustame, siis meil on ühine eesmärk. Ühine eesmärk on saada antud asi selgeks“ (Juhendaja 1, Justiitskolledž, 2018)

Tabel 15. **Koostöö tähendus** kodeerimise tulemused (autori koostatud)

Kategooria/kood/alamkood	Koodi esinemine intervjuudes	Koodi esinemissagedus
Koostöö tähendus	15	44
Jagatud vastutus	4	4
Koos töötamine	5	5
Kordamööda eestvedamine	1	1
Mõlemapoolne panus	5	6
Suhtlus	4	4
Ühine arusaam	3	3
Ühine eesmärk	9	12
Ühine otsustamine	1	1
Üksteise abistamine	1	1
Üksteise mõistmine	3	3
Üksteisega arvestamine	2	2
Usaldus	2	2

Intervjueeritavate arusaamades tähendab koostöö ka **koos töötamist** ehk seda, et kaks või mitu inimest tegutsevad koos, osalevad ühises tegevuses. Koostöö eeldab kõikide osapoolte panust. Koostöö juures peeti oluliseks, et **vastutus oleks selle juures jagatud**. See tähendab, et kõik osapooled on huvitatud eesmärgi saavutamisest ja jaotavad selle nimel oma tööülesanded. Lisaks määratleti koostööd veel läbi **üksteise mõistmise** ja **ühiste arusaamade** kaudu. Koostöö eeldab **üksteisega arvestamist** ja üksteise **usaldamist**. Koostööd tehes osapooled abistavad üksteist ning koostöö juures toimub otsustamine ühiselt. Ühe intervjueeritava arvates on koostöö juures oluline kordamööda eestvedamine. See tähendab, et koostöö korral liidri rollid vahelduvad, ei ole pidevalt nii, et üks osaline on juht ja teised vaid täidavad tema poolt antud ülesandeid.

Töö autor analüüsis, kas samasse paari kuuluvad juhendajad ja üliõpilased mõistavad koostööd sarnaselt. Üldistavalt võib väita, et intervjuudes toodi välja erinevaid aspekte

koostöö olemuse kohta, mis on üksteist pigem täiendavad kui üksteist välistavad. Autor luges juhendaja ja üliõpilase arusaamad koostöö mõistest sarnasteks, kui paaris oleva juhendaja ja üliõpilase vastuste hulgas esines mõlemal vähemalt üks ühine kood.

Selgus, et sarnane arusaam koostööst on neljal paaril (nr 2, 3, 5, 7), ülejäänud neljal paaril luges autor arusaama koostööst mittekattuvaks. Sarnase arusaamaga paare oli kõigist neljas kolledžist, seega ei saa siin kolledžite lõikes erisusi välja tuua. Küll aga saab märkida, et sarnase arusaamaga paaridest kolmes oli juhendaja pikema töökogemusega ja ühes paaris oli juhendaja lühema töökogemusega.

Õppepraktika käigus toimuvat koostööd saab vaadelda kahest vaatenurgast: juhendaja koostöö üliõpilasega ja üliõpilase koostöö juhendajaga. Intervjuude analüüsis vaadeldaksegi neid kahte vaatenurka, moodustades nende kohta eraldiseisvad kategooriad.

Kategooria „**Juhendaja koostöö üliõpilasega**“ juures toodi kõige rohkem välja, et selle käigus toimub **praktikandi abistamine** ja et oluline on **juhendaja kättesaadavus** praktikandi jaoks (vt tabel 16). Praktikandi abistamine tähendab juhendajate arvates seda, kui õppijal on probleem ja ta sellega juhendaja poole pöördub, siis juhendaja aitab sellele probleemile lahendust leida. Abistamine võib seisneda selles, et juhendaja aitab üliõpilasel oma sooritust parandada või juhivad tähelepanu sellele, et õppija on midagi valesti teinud. Nimetatud arvamused ühtivad teoreetilise seisukohaga, et praktilisel toimuv koostöö on suunatud praktikandi toetamisele ning õppijal esinevate takistuste kõrvaldamisele (käesolev töö, lk 23). Abistamine võib tähendada ka seda, et kui üliõpilane oma kogemematuses teeb töös mõne vea, siis juhendaja aitab selle vea ära parandada ja vältida sellega kaasnevat negatiivset tagajärge. Seda illustreerib järgmine näide politsei eriala praktikalt Ida-Virumaal:

„Et siin ükskord juhtus, et kadett unustas küsida allkirja ühele paberile....see on väärteomenetluses või üldse menetluse käigus väga tähtis et allkiri oleks all. Siis ma võtsin ise selle isikuga ühendust, ta ei elanud ka Ida-Virumaal, siin lähedal kuskil, ta elas peaaegu Lääne-Virumaa juures. Ja siis me lihtsalt leppisime kokku, et piirkonnapolitseinik sõidab sinna siis ta võtab selle allkirja tagantjäre. Lihtsalt oli selline väga halb situatsioon, et inimene ei saanud enam tagasi tulla, muidugi ta luges kõik üle ja selle juurde tuli ka ettekanne, aga.....on selliseid juhtumeid, siis püüame ära lahendada.“ (Juhendaja 8, Politseija piirivalvekolledž, 2018)

Tabel 16. **Koostöö praktikandiga** kodeerimise tulemused (autori koostatud)

Kategooria/kood/alamkood	Koodi esinemine intervjuudes	Koodi esinemissagedus
Koostöö praktikandiga	9	40
Abistamine	6	10
Infovahetus	1	2
Julgustamine ja tunnustamine	4	5
Kaasamine	1	1
Kättesaadavus	6	9
Motiveerimine	1	1
Tagasiside	3	5
Ühised arutelud	3	3
Ühised ülesanded	2	2
Usaldus	2	2
Üksteise mõistmine	1	1

Mitmed juhendajad pidasid koostöö juures oluliseks **praktikandi julgustamist** ja **tunnustamist**. See aitab kaasa praktikandi enesekindluse kasvule ja tekitab temas positiivseid emotsioone, mida peeti oluliseks, et praktikant saaks oma tegevusega edaspidi hakkama. Kõik seda aspekti rõhutanud juhendajad olid Justiits- või Politsei- ja piirivalvekolledžist. Nimetatud tahku võib pidada praktika käigus toimuva koostöö juures teooriaga võrreldes erinevaks. Teoorias on küll märgitud juhendaja roll julgustada praktikanti oma arvamust avaldama, kuid ei ole toodud välja tunnustamist ning julgustamist edaspidiseks tööks (käesolev töö, lk 22, 26-27).

„Et kui juhendatav läheb ikka praktikalt ära ja juhendaja on öelnud talle, et kuule ära muretse, sa oled väga tubli, sa saad kindlasti hakkama, ma arvan, et see annab talle päris palju juurde“ (Juhendaja 2, Justiitskolledž, 2018)

Koostöös praktikandiga peeti oluliseks juhendaja poolt antavat **tagasisidet praktikandile**. Tagasiside põhjal saab praktikant tulevikus muuta oma sooritust. Tagasiside andmist kui praktika käigus toimuva koostöö olulist osa on rõhutatud ka teoorias (käesolev töö, lk 22, 26). Juhendajad püüavad praktika kestel anda tagasisidet rohkem konkreetsete ülesannete sooritamisele ja praktika lõpus antakse rohkem üldisemat tagasisidet. Vajadusel antakse tagasisidet mitmeid kordi, kuni praktikandi sooritus on juhendaja arvates korrektne. Kõik seda aspekti rõhutanud juhendajad olid samuti Justiits- või Politsei- ja piirivalvekolledžist.

„Et kui esimese tööga tuleb, vaatan hinnangu peale, siis ma lihtsalt kutsun teda tagasi, ütlen, et vot seda ja seda oleks vaja parandada... lihtsalt ütlen. Et vaatan, kuidas ta siis aru saab sellest ja minu selgitusest ja siis kui ta teine kord tuleb, vaatan kas ta sai piisavalt hästi aru, ehk et tal tegelikult see üks töö võib läbi käia kolm kuni neli korda nagu palliga – vaatan üle, saadan tagasi, vaatan üle saadan tagasi kuni lõpuks ometi on see tulemus millega siis noh eelkõige mina rahule jään.“ (Juhendaja 1, Justiitskolledž, 2018)

Juhendaja koostöö praktikandiga seisneb ka **ühistes aruteludes**. Seda aspekti rõhutanud juhendajad olid kõik lühemaajalise töökogemusega juhendajate grupist. Aruteludes esitatakse vastastikku küsimusi, millele alati juhendajad ei oska koheselt vastata. See võib viia ühise lahenduse otsimiseni, mida juhendajad pidasid mõlemale poolele kasulikuks ja õppimist toetavaks. Arutelude tähtsust praktika käigus toimuva õppimise juures on teoorias rõhutatud seoses sellega, et mitmed sisekaitsevaldkonna töös esinevad situatsioonid esinevad harva, mistõttu tõenäoliselt neid praktika käigus ei esine (käesolev töö, lk 35). Koostöö üliõpilasega võib juhendaja vaatenurgast tähendada veel ka seda, et üliõpilane ja juhendaja **tegutsevad koos ühise ülesande juures**. Koostöötamine võib olla ettevalmistavaks etapiks, et õppija saaks sama ülesannet hiljem iseseisvalt lahenda. Intervjuudes toodi välja, et koostöös praktikandiga on oluline **usaldus** ja koostöö käigus toimuv **infovahetus**. Koostöö võib seisneda selles, et üliõpilane **kaasatakse praktikaorganisatsiooni tegevustesse**. Oluliseks peeti koostöö juures **üksteise mõistmist**.

Kategooria „**Koostöö juhendajaga**“ juures tuli kõige rohkem välja **küsimuste esitamine juhendajale** (vt tabel 17). See aitab üliõpilasi olukorras, kus midagi jääb talle praktika käigus arusaamatuks või kui praktikant ei oska mõnes situatsioonis tegutseda. Samuti toodi välja juhendaja **abistav roll**. Sealjuures ei nähtud koostööd abistamise juures mitte ainult ühepoolselt, vaid ka üliõpilane võib olla juhendaja abistajaks. Leiti, et juhendaja roll peaks olema selles, et ta abistab üliõpilast, et praktikant saaks saavutada SKA poolt püstitatud praktika väljundid. Mõistagi ei pea see tähendama, et juhendaja peaks sealjuures üliõpilase töö ära tegema. Nimetatud seisukoht viitab õppija poolsele pragmaatilisele praktikale, kus peetakse oluliseks praktikadokumentides püstitatud õpiväljundite saavutamist ehk praktika formaalsete nõuete täitmist.

„See on see ongi see et kui kooli poolt on tegelikult praktika väljundid ette antud, et siis juhendaja peaks nagu aitama üliõpilasele neid väljundeid saavutada, aga see ei ka nii, et

juhendaja teeb sulle kõik ette ära ja kadett lihtsalt vaatab seal kõrval, suu lahti.“ (Üliõpilane 3, Päästekolledž, 2018)

Üliõpilaste arvates on juhendaja ülesandeks koostöö juures praktikandi **suunamine** ja **tagasiside andmine**. Juhendaja annab soovitusi praktikandile, kuidas oma sooritust paremaks muuta. Peeti oluliseks, et juhendajad tooksid välja, mis on üliõpilase tegevuses nii positiivsed kui negatiivsed küljed. Üliõpilased eeldavad, et juhendaja nende sooritust kontrollib ja annab selle kohta tagasisidet. Need seisukohad ühtivad ka juhendajate poolt intervjuudes väljatoodud teoreetilise seisukohaga, et tagasiside andmine on praktika käigus toimuva koostöö oluliseks osaks (käesolev töö, lk 22-23, 26).

Tabel 17. **Koostöö juhendajaga** kodeerimise tulemused (autori koostatud)

Kategooria/kood/alamkood	Koodi esinemine intervjuudes	Koodi esinemissagedus
Koostöö juhendajaga	8	25
Abistamine	3	3
Küsimuste küsimine	4	5
Psühholoogilise töökeskkonna loomine	1	1
Suhtlemine	2	2
Suunamine	3	3
Tagasiside	3	4
Tegutsemine ühise eesmärgi nimel	1	1
Ühine ülesannete lahendamine	2	2
Ühised arutelud	3	4

Juhendajaga koostöö juures toodi välja, et koostöö käigus toimub **suhtlus juhendaja ja üliõpilase vahel**. Samuti võib koostöö seisneda selles, et üliõpilane ja juhendaja **töötavad ühise ülesande kallal** või tegutsevad **ühise eesmärgi nimel**. Üks intervjuueeritud üliõpilastest ütles, et ta ootab, et juhendaja looks üliõpilasele psühholoogilise töökeskkonna, kus praktikant tunneks ennast kindlamalt ja mugavamalt, eriti kui arvestada, et praktikant võib olla oma teadmistes ebakindel, kuna peab töötama võõras kohas ja võõraste inimestega.

Kui võrrelda juhendajate ja üliõpilaste nägemust koostöö sisu osas, siis võib kokkuvõtvalt väita, et mõlemad tõi kõige sagedamini välja praktika käigus toimuvat abistamist. Juhendajad on rohkem arvamusel, et oluline on juhendaja kättesaadavus ning praktikantide tunnustamine, üliõpilased seevastu pidasid tähtsaks võimalust juhendajalt küsimusi küsida.

Juhendaja ja üliõpilase vahelise koostööga kaasneb nende vaheline „**Suhtlus**“ (vt tabel 18). Intervjuudes analüüsiti, milliseid kanaleid suhtlemiseks kasutati. Selgus, et enamasti on peamiseks suhtlusviisiks näost-näkkude suhtlus, mida enamasti intervjuueeritavatest pidas ka tõhusaimaks ja eelistatumaks suhtlusviisiks. E-posti või telefoni kasutati peamiselt siis, kui näost-näkkude suhtlus ei olnud võimalik ning neid kanaleid kasutati enamasti väiksemas ulatuses. E-posti kasutamist peeti õigustatuks, kui on vaja edastada kirjalikke dokumente.

Tabel 18. **Suhtlus praktika ajal** kodeerimise tulemused (autori koostatud)

Kategooria/kood/alamkood	Koodi esinemine intervjuudes	Koodi esinemissagedus
Suhtlus praktika ajal	13	53
Asutusesisene suhtlustarkvara	2	2
E-post	10	16
Facebook	3	4
Näost-näkkude	12	21
Telefon	8	9

Mõned intervjuueeritavad kasutasid infovahetuseks suhtlustarkvara nagu Facebook Messenger või siis praktikasutuses kasutusel oleva suhtlustarkvara. Viimase kasutamist toodi välja ainult vanglate puhul.

Magistritöö kolmandaks uurimisküsimuseks on: „**Millised on koostöö põhilised probleemid üliõpilaste tööpraktika toetamisel?**“ Sellele kategooriale vastavad koodid: **koostöö probleemide põhjused** ja **probleemid praktikadokumentidega**.

Kategooria „**Koostöö probleemide põhjused**“ juures oli kõige sagedasemaiks koodiks **praktikandi** madal **motivatsioon** (vt tabel 19). Selle probleemi mainisid ära seitse praktikajuhendajat ja vaid üks üliõpilane. Vähenenud motivatsioon võib olla seotud huvi puudumisega, mis omakorda võib olla seotud sellega, et kõikide praktikate sisu ei paku üliõpilastele huvi. Selline probleem toodi välja päästeteenistuse erialal. Juhendajad leiavad, et kui praktikandi motivatsioon on madal, siis ei õnnestu juhendajal teda õppima suunata. Sellisel juhul võib juhendaja roll üldse jääda täitmata, juhendaja ei saagi teha seda, mida ta peaks tegema.

„*Kui inimene lihtsalt istub ja ta ootab, et nüüd ma saan telefonis istuda, kaheksast poole viieni, on väga “chill” olla, siis seal ei ole midagi teha.*“ (Juhendaja 8, Politsei- ja piirivalvekolledž, 2018)

Motivatsioonipuudus võib seisneda selles, et üliõpilane on valinud endale **ebasobiva õppesuuna**. Kui õpitakse eriala, mille suhtes huvi ei tunta, või kui ei ole soovi selles valdkonnas tulevikus tööle asuda, siis on ka keeruline ennast motiveerida. Ebasobivat õppesuunda rõhutati rohkem Politsei- ja piirivalvekolledži juhendajate poolt.

Juhendajatega seotud kõige suuremaks probleemiks oli juhendaja ajapuudus, mis peamiselt tuleneb sellest, et juhendajal on palju üliõpilasi juhendada. Päästeametis oli mõlemal intervjuueeritud juhendajal olnud olukord, kus neile määrati 10 praktikanti. Mitmed teised juhendajad tõid välja, et juba kahe praktikandiga on ajaliselt keeruline. Ideaalne oleks, kui korraga oleks ainult üks praktikant. Juhendaja ajapuudust toodi probleemina välja kõikides kolledžites peale Finantskolledži.

Tabel 19. **Koostöö probleemide põhjused** kodeerimise tulemused (autori koostatud)

Kategooria/kood/alamkood	Koodi esinemine intervjuudes (juhendajad)	Koodi esinemine intervjuudes (praktikandid)	Koodi esinemine intervjuudes (kokku)
Koostöö probleemide põhjused	8	5	13
Info jõudmine praktikandini	0	1	1
Juhendaja ajapuudus	5	2	7
Juhendaja kättesaadavus	0	3	3
Juhendaja motivatsioon	0	2	2
Juhendaja teadmised	1	0	1
Koolipoolne tagasiside	1	0	1
Praktikandi ebaselged ootused	1	0	1
Praktikandi eelnevad teadmised	2	0	2
Praktikandi motivatsioon	7	1	8
Praktikandi vähene julgus	2	0	2
Praktikandi vene keele oskus	2	2	4
Praktikandi võimekus	1	0	1
Praktikant nõuab liigset paindlikkust	1	0	1
Praktikant on valinud ebasobiva õppesuuna	3	0	3

Juhendaja ajapuudus võib olla seotud ka sellega, et juhendajal on palju muid tööülesandeid ning praktikantide juhendamisele ei jää aega. Ajapuudusega võib seonduda **juhendaja kättesaadavus**. Üliõpilase jaoks on problemaatiline, kui tal ei õnnestu juhendajaga piisavalt suhelda, kui temaga kontakti saamine on raskendatud. See võib olla seotud ka sellega, et juhendaja töökoht asub praktikandi omast kaugel. Mõnikord võib peale praktikandi motivatsiooni olla lisaprobleemiks ka **juhendaja motivatsioon**, kuigi seda toodi tunduvalt

vähem välja. Juhendaja madal motivatsioon väljendub tema passiivsuses. Probleem võib olla selles, et kui juhendaja tegelikult ei soovi juhendajaks olla, kuid talle määratakse praktikant.

Praktikantide poole pealt on probleemiks nende vähene **vene keele oskus**. Seda eriti Ida-Virumaal, kus tehakse politseitöö praktikat, mistõttu toodi seda probleemi välja Politsei- ja piirivalvekolledži poolt. Seal tuleb praktikantidel töö käigus paratamatult kokku puutuda venekeelse elanikkonnaga, kellest paljud eesti keelt ei räägi. Ka mitte kõik juhendajad ei ole piisava eesti keele oskusega ning kui üliõpilane ei suhtle vene keeles, võivad probleemid kergesti tekkida.

Koostööprobleemid võivad tuleneda ka nii **praktikandi** kui **juhendaja vähestest teadmistest**. Seetõttu ei ole võimalik praktikal teadmisi kinnistada, vaid üliõpilastele tuleb õpetada asju, mis juhendajate arvates peaks olema juba koolis läbi võetud. Selline probleem ilmnes nii Pääste- kui Finantskolledži juhendajate puhul. Olukord võib-olla ka selline, et üliõpilane on koolis vastava õppeaine läbinud, kuid tema tegelikud teadmised selles valdkonnas on madalad.

„Ma olen muuhulgas ka maksu- ja tolliameti karistusõiguse lektor, mina olen üks nendest kes annab vääртеomenetlus koolitusi, ja olen seda ka varem täheldanud, et Sisekaitseakadeemia üliõpilased, kes tulevad...kuigi nad on noh, vähemalt peaksid olema nagu õppinud seda süüteomenetlust kuigi palju, ka kriminaalmenetlust ja vääртеomenetlust, see teadmine on hästi vähene mis sealt tuleb“ (Juhendaja 5, Finantskolledž, 2018)

Probleemid juhendaja teadmistega esinesid ühe Päästekolledži juhendaja puhul, kusjuures need probleemid tõi juhendaja ise välja. Pigem olid küll juhendajad seisukohal, et praktikaga seonduvalt antakse üliõpilastele väga spetsiifilisi ülesandeid.

Tabel 20. **Probleemid praktikadokumentidega** kodeerimise tulemused (autori koostatud)

Kategooria/kood/alamkood	Koodi esinemine intervjuudes	Koodi esinemissagedus
Probleemid praktikadokumentidega	6	9
Dokumentidest mittelähtumine	1	1
Eesmärgid ei ole sobivad	1	1
Ei vasta praktikaasutuse tegevusele	1	1
Keeruline sõnastus	1	1
Õpiväljundid liiga üldised	1	1
Õppekava muutmine	1	1

Vähene paindlikkus	3	3

Praktika juures esines ka probleeme praktikadokumentidega, kuigi neid ei toodud välja väga palju (vt tabel 20). Kõige rohkem peeti probleemiks praktikadokumentides esinevat vähest **paindlikkust**. Praktikaülesanded on dokumentides ette antud, aga võib osutada probleemiks, kui praktika jooksul ei tekigi töö käigus mõnda ettenähtud ülesannet. Selline probleem esines Justiitskolledžis vaide lahendamise osas, kui tekkis olukord, et asutuses ei olnud praktikaperioodil vaideid, mida lahendada. Finantskolledži juhendaja tõi probleemina välja, et praktikadokumentides sõnastatud õpiväljundid on liiga üldised ja nad ei seostu praktikantide ootustega. Päästekolledži juhendaja arvates ei seostu õpiväljundid alati praktikaasutuse tegeliku tegevusega, probleemiks on ka nende keeruline sõnastus. Ka ühe Päästekolledži üliõpilase arvates ei ole seatud praktika eesmärgid alati sobivad, näiteks on palju õpiväljundeid seotud dokumentidega tutvumisega, samas praktika peaks olema rohkem seotud praktilise tegevusega.

Magistritöö neljandaks uurimisküsimuseks on: „**Kuidas üliõpilase ja juhendaja vaheline koostöö toetab praktika käigus toimuvat õppimist?**“ Selle uurimisküsimuse kohta moodustati kategooriad: **juhendaja tegevus, juhendaja ootused praktikandile ning praktikandi võimalused praktikast kasusaamiseks**.

Koostöö seost õppimisele kaasaitamisele on võimalik kirjeldada läbi **juhendaja tegevuse**, millega ta soodustab praktikandi õppimist (vt tabel 21). Selle kategooria osas toodi kõikides intervjuudes juhendaja roll praktikandile **ülesannete andmisel**. Selle juures märgiti kõige rohkem, et juhendajad annavad ülesandeid **vastavalt praktikadokumentides sätestatud õpiväljunditele**. Seda asjaolu rõhutasid võrdselt nii juhendajad kui üliõpilased. Sellise arvamusel kohaselt kujundavad praktikadokumendid selle, mida juhendaja praktikandil teha laseb. Samas märkisid üliõpilased oma huvist ise jälgida, et juhendaja annaks neile õpiväljunditele vastavaid ülesandeid, vastasel juhul ei õnnestuks neil praktikaainet läbida. Seega näitavad intervjuu tulemused, et praktikadokumendid kujundavad praktika sisu, mis vastab ka teoreetilistele seisukohtadele, et kõrgkoolide õppepraktika toimub õppekavade järgi (käesolev töö, lk 20).

Tabel 21. **Juhendaja tegevus** kodeerimise tulemused (autori koostatud)

Kategooria/kood/alamkood	Koodi esinemine intervjuudes	Koodi esinemissagedus
Juhendaja tegevus	16	168
Ära kuulamine	4	5
Eeskuju	1	1
Kaasamine	5	6
Kontrollimine	11	19
Materjalide jagamine	3	3
Oma töö näitamine	5	7
Ootuste väljaselgitamine	2	2
Organisatsiooni töö tutvustamine	3	3
Praktikapäevik	1	1
Refleksioonile suunamine	2	2
Suhtlemine	2	2
Suunamine ja toetamine	5	9
Tagasiside andmine ja hindamine	12	16
Tagasiside küsimine	2	3
Teadmiste andmine	9	15
Ülesannete andmine	16	74
Dokumentide analüüs	3	3
Ei anna valikuvabadust	6	7
Eriliigilised	3	3
Iseseisev töö	8	10
Jõukohased	6	10
Praktikantide koostöö	5	5
Reaalse tööga seotud	5	8
Valikuvabadus	8	9
Vastavalt õpiväljunditele	9	11
Vastavalt praktikandi ootusele	2	5
Vastavalt volitustele	2	2

Ülesanne andmise juures toodi välja, et juhendajad jagavad ülesandeid, mis võimaldavad õppijal **iseseisvalt tegutseda**. Iseseisva tegutsemise võimalust pidasid nii juhendajad kui üliõpilased arendavaks. Iseseisvust võimaldavate ülesannete pakkumine vastab nii probleemi- kui tööpõhise õppe põhimõtetele (käesolev töö, lk 12-15, 17).

„Kõik, mis on võimalik, mina lasen nendel endil teha oma kätega. Selles suhtes ma arvan, et kui ta ühe korra teeb ise oma kätega ikka on parem kui talle kolmkümmend korda keegi

näitab ette või jutustab sellest, või näitab mingeid slaide või filmi... kui on võimalik, ma alati püüan anda talle võimalust teha oma kätega asi läbi.“ (Juhendaja 7, Politsei- ja piirivalvekolledž, 2018)

Ülesannete andmise juures võetakse arvesse, et need oleksid üliõpilasele **jõukohased**. On märkimisväärne, et ülesannete jõukohasuse tõid välja väiksema töökogemusega juhendajad. Võetakse arvesse üliõpilase eripära, näiteks tema stressitaluvust ja üritatakse üliõpilast mitte panna olukordadesse, kus ta hakkama ei saa. Üliõpilastele antakse ülesandeid, mille puhul on teada, et ootamatute olukordade tekkimine ei ole tõenäoline. Samuti võetakse arvesse üliõpilase keeleoskust, siinjuures on probleemiks vene keele valdamine. Samuti üritavad juhendajad anda üliõpilastele ülesandeid, mis oleks võimalikult palju **reaalsete töösituatsioonidega seotud**. Selline lähenemine vastab tööpõhisele õppele (käesolev töö, lk 20). Lisaks annab osa juhendajaid ülesandeid, mis on **eriliigilised**. Põhjenduseks tuuakse, et erinevate ülesannete andmine on arendavam ja võimaldab neil kokku puutuda töö erinevate tahkudega.

Ülesannete kohta uuriti intervjuueeritavatelt, kas selles osas antakse üliõpilasele **valikuvabadust**. Selle kohta avaldati erinevat arvmust, kuid nii juhendajate kui üliõpilaste seas olid rohkem neid, kes arvasid, et valikuvabadus on siiski olemas. Mitmetel juhtudel toodi välja, et juhendajad pakuvad üliõpilasele mitu alternatiivset ülesannet ja siis praktikant saab nende vahel valida.

„Üldjuhul, kui on selline hea hooaeg nii-öelda meie jaoks, kui on materjali hästi palju, siis ma olen andnud valida isikule. Näiteks kaks materjali on, üks on näiteks avaliku korra rikkumine, keegi kuulab muusikat, ja teine on näiteks... et keegi on midagi poest varastanud. Siis ta saab tegelikult ise valida täpselt samamoodi.“ (Juhendaja 8, Politsei- ja piirivalvekolledž, 2018)

Valikuvabaduse andmisesse suhtusid üliõpilased positiivselt. See kindlustab, et ülesanded vastavad üliõpilase võimekusele ja samuti saab praktikant keskenduda nendele valdkondadele, mida ta soovib rohkem enda juures arendada.

Samas piiravad valikuvabadust ülesannete juures praktikaprogrammi nõuded ja praktika ajaline maht. Samuti piirab mõnikord valikuvabadust töö iseloom. Mõnedes valdkondades on töö suuresti reaktiivne, näiteks tollikontroll lennujaamas, mis vähendab praktikaülesannete valikuvõimalusi.

„Meie töö ei anna sellist võimalust. Et me siin väga palju sõltume.... mis lennukid meil täna parasjagu tulevad. Ja väga palju sõltume sellest, mis me seal lennuki pealt avastame. Et nii ei saa olla, et ta tahab deklaratsiooni täna teha.. aga kui ei tule keegi deklareerima, mis ta siis teeb, mul ei ole võimalik nagu seda teha.“ (Juhendaja 6, Finantskolledž, 2018)

Praktikaülesannete valikuvabaduse juures on märkimisväärne, et selle puudumise tõid välja kõik intervjueritud Justiitskolledži juhendajad ja üliõpilased, mis viitab sellele, et ilmselt arvestatakse Justiitskolledžis vähem praktikantide soovidega ülesannete valikul. Kokkuvõtvalt võib väita, et valikuvabaduse pakkumine praktikaülesannete juures näitab, et lähtutakse õppijakesksest paradigmast. Kuna valikuvabadust piiravad takistused tulenevad praktikakorralduse ja praktikakoha töökorralduse eripärast, siis nende piirangute alusel ei ole õige väita, et praktika toimuks õpipoisi paradigma kohaselt. (käesolev töö, lk 23-24).

Praktikandile antavate ülesannete valikut piiravad ka **praktikandi volitused**. Praktikantidel ei ole võimalik vastavalt seadusele kõiki toiminuid teha, mistõttu ei saa kõiki ülesandeid neile anda. Seda aspekti rõhutasid Finantskolledži juhendajad ja üliõpilased.

Ülesannete andmise kõrval toodi praktikajuhendaja tegevuse juures välja **tagasiside andmine ja hindamine**. Praktikajuhendaja jälgib praktikandi tegevust ja annab selle põhjal oma hinnangu ning ütleb, mida peaks edaspidi teisiti tegema. Mitmed üliõpilased nii Politsei- ja piirivalve kui Päästekolledžist tõid positiivsena välja, et juhendajad annavad tagasisidet pärast ülesande sooritamist väga kiiresti. Juhendajad annavad tagasisidet enamasti suulises vormis. Tagasiside andmine ja hindamine on ka teoorias välja toodud kui praktika olulised tunnused, mis eristavad praktikat mentorlusest (käesolev töö, lk 24).

„Hästi tähtis on nagu see pärast see tagasisidestamine, et see kui ta kuskil käis midagi tegemas, kuidas see nagu läks, et see on nagu hästi tähtis, sest kui sa nagu ei saa kõrvalt seda siis teisest hinnangut oma tegevusele, siis sa võib-olla arvad, et see ongi õige mis sa teed, vigadeta... selline positiivne kriitika siis“ (Juhendaja 3, Päästekolledž)

Tagasiside andmise kõrval ja sellega seonduvalt on juhendaja oluliseks tegevuseks üliõpilase tegevuse **kontrollimine**. See tähendab, et juhendaja jälgib üliõpilase tegevust ja teostab selle üle järelevalvet. Niimoodi saab juhendaja infot, mille põhjal üliõpilasele tagasisidet anda ning tema tegevuse kontrollimine võimaldab ka õigeaegselt üliõpilase tegevusse sekkuda. Tegevuse kontrollimist rõhutasid mõnevõrra rohkem üliõpilased kui juhendajad. Juhendaja oluliseks rolliks on **teadmiste andmine** üliõpilasele, mille tõid välja kõik Päästekolledži

juhendajad ja üliõpilased. Teadmiste andmine väljendub selles, et juhendaja ühel või teisel viisil õpetab üliõpilast. Mõne juhendaja arvates on väga oluline anda praktikandile edasi võimalikult palju teadmisi ja jagada oma kogemust. Teadmiste andmise kui juhendaja tegevuse sagedas mainimine intervjuudes võib viidata sellele, et praktikajuhendajate roll ei ole olla peamiselt vaid haridusliku kogemuse teejuhiks, vaid praktikajuhendajad ise on oluliseks infoallikaks (käesolev töö, lk 23, 27). Teadmiste jagamise juures ilmnes, et see toimub sageli praktikandi küsimuste peale, mida võib pidada positiivseks ning õppijakeskse paradigmaga kooskõlas olevaks (käesolev töö, lk 25).

Teadmiste andmisega seondub juhendaja poolt oma **töö näitamine**. Juhendajad võimaldavad praktikantidel jälgida, kuidas juhendajad tegutsevad ja annavad selgitusi, mis võimaldab hiljem praktikandil iseseisvalt sama tegevust sooritada.

„Siis nt see Delta ja vangis selle oskuse arendamine, et juhendaja näitas mul kõigepealt ette, et kuidas need asjad ma peaks tegema ja siis ma noh ma muidugi teen ise neid asju ja siis edaspidi siis mul nagu jääbki meelde ja ma nagu saangi ise teha neid.“ (Üliõpilane 2, Justiitskolledž)

Juhendajad **kaasavad praktikanti** enda ja praktikaasutuse tegevustesse, näiteks võimaldavad praktikandil osaleda koosolekul ja aruteludes. Kaasamine ja töö ettenäitamine seonduvad **organisatsiooni tutvustamisega** juhendaja poolt. Juhendajad korraldavad enamasti praktika alguses üliõpilasele praktikaasutuses ringkäigu, näitavad erinevaid osakondi ja ametnikke. Juhendaja ülesandeks on veel **üliõpilase ärakuulamine**, mis tähendab, et õppija saab oma küsimustega juhendaja poole pöörduda. Juhendaja saab oma tegevuse käigus praktikanti **suunata**, sh suunata refleksioonile. Veel märgiti juhendaja tegevustena **tagasiside küsimist, suhtlemist, eeskuju andmist ja praktikapäeviku pidamise nõudmist**.

Juhendaja tegevust praktikandi õppimise toetamisel mõjutavad juhendaja ootused üliõpilasele (vt tabel 22). Nende osas toodi kõige rohkem välja, et juhendajate ootuseks on praktikandilt lähtuv **initsiatiiv**. Oodatakse, et praktikant on ise huvitatud praktika käigus võimalikult palju õppima ja ta ise otsib võimalusi, kuidas rohkem areneda. Juhendajad eeldavad, et üliõpilane pöördub nende poole tagasiside ja uute ülesannete saamiseks. Juhendajad hindavad kõrgelt üliõpilasi, kes on näidanud üles algatusvõimet. Positiivselt meenutati järgmist näidet:

„Arvan et siin on märksõna algatusvõime. See ei olnud minu praktikant, aga oli minu tiimis umbes paar aastat tagasi Sisekaitseakadeemia praktikant ja tema jättis mulle ääretult hea mulje, ta oli meil kaasatud mingisugustele koosolekutele, siis ta mõtles järgi nendele teemadele ja järgmine päev ütles: teate, ma mõtlesin ja ise uurisin seda ja toda ja kas nii ei võiks olla ja... alati ta ei pannud täppi, aga minu meelest see initsiatiiv ja see algatusvõime, et sa ise pakud mingeid asju välja, see õpetab sind ka ja see õpetab sinu praktikajuhendajat.“ (Juhendaja 5, Finantskolledž)

Juhendajate ootuseks on, et üliõpilane oleks oma tööst **huvitatud**. Huviga kaasneb uudishimu ja soov õppida. Juhendajad tõdesid, et kui õppijal on huvi vähene, siis on teda väga keeruline arendada. Juhendajad eeldavad, et üliõpilased on **võimelised iseseisvalt tegutsema**. Eeldatakse, et õppija proovib probleemi esmalt lahendada ja alles seejärel pöördub juhendaja poole. Selline juhendajate ootus vastab probleemipõhise ja kogemusliku õppe põhimõtetele (käesolev töö, lk 28).

Tabel 22. **Juhendaja ootused** üliõpilasele kodeerimise tulemused (autori koostatud)

Kategooria/kood/alamkood	Koodi esinemine intervjuudes	Koodi esinemissagedus
Juhendaja ootused üliõpilasele	9	35
Enesekindlus	1	1
Huvi töö suhtes	3	4
Initsiatiiv	9	14
Iseseisev töö	3	4
Julgus	2	2
Kokkulepete täitmine	2	2
Küsimuste esitamine	2	4
Õppimisvõime	1	1
Vastutustundlikkus	1	2
Vastuvõtlikkus	1	1

Juhendajate ootuseks on, et üliõpilased **peaksid kinni kokkulepetest**. Samuti oodatakse, et nad oleksid **julged** ja küsiks **ise küsimusi**. Oodatakse ka **enesekindlust, vastutustundlikkust, vastuvõtlikust ja õppimisvõimet**.

Kategooria „**Praktikandi võimalused praktikast kasusaamiseks**“ juures osutus kõige levinumaks koodiks samuti **initsiatiiv** (vt tabel 23). Seega leidsid praktikandid ka ise, et nad peaksid praktikast kasu saamiseks näitama üles initsiatiivi. Arvati, et üliõpilane peab

jälgima, et tal oleks võimalik teha nõutavaid praktikaülesandeid, vajadusel ise nõudma selliseid võimalusi.

„Pidin ise kogu aeg jälgima et kõik saaks tehtud, kuna juhendajale meeldis teha mingeid teatud toiminguid hetkel, nt liiklusega tegeleda, aga liiklusega ka osaliselt, mitte nt kiirust mõõta, ma pidin ise koguaeg vaatama, et saaks ikkagi kiirust mõõta ja kõik õpiväljundid saaks tehtud kasvõi kellegi teisega.“ (Üliõpilane 7, Politsei- ja piirivalvekolledž, 2018)

Üliõpilased tõid ise positiivseid näiteid, kus nad praktika käigus küsisid ülesandeid, mida nad lahendada sooviksid. Sealjuures oli mõni üliõpilane huvitatud tegema rohkem ülesandeid kui nõutud ja küsis neid ise täiendavalt juurde.

Samuti leidsid praktikandid, et nad peaksid üritama **võimalikult palju praktika käigus ära teha**. Kasuks tuleb **küsimuste esitamine juhendajale**. Üks üliõpilastest tunnistas, et ta alguses ei julgenud küsida palju küsimusi, sest kartis näida rumalana. Veel aitavad praktikast saadavat kasu suurendada **iseseisev tegutsemine ning probleemidest teavitamine**.

Tabel 23. **Praktikandi võimalused praktikast kasusaamiseks** kodeerimise tulemused (autori koostatud)

Kategooria/kood/alamkood	Koodi esinemine intervjuudes	Koodi esinemissagedus
Praktikandi võimalused praktikast kasu saamiseks	7	17
Initsiatiiv	6	10
Iseseisev tegutsemine	1	1
Küsimuste esitamine juhendajale	2	2
Probleemidest teavitamine	1	1
Üritada võimalikult palju teha	3	3

Magistritöö viiendaks uurimisküsimuseks on: „**Kuidas on võimalik üliõpilase ja juhendaja vahelist koostööd parendada, et see toetaks paremini praktika käigus toimuvat õppimist?**“ Selle uurimisküsimuse kohta moodustati järgmised kategooriad: **lahendused praktika probleemidele, juhendaja panus praktika parendamisse, praktikajuhendaja koolituse kogemused, koolituse soovid ja ettepanekud**.

Intervjuudes pakuti välja mitmeid erinevaid lahendusi praktika käigus esinevatele probleemidele (vt tabel 24). Mitmed nendest ettepanekutest olid seotud praktika ajalise kestuse ja praktika toimumise ajaga. Soovitati, et praktika oleks ajaliselt **pikema**

kestvusega. Seda seisukohta jagasid rohkem juhendajad, aga ka mõned üliõpilased. Sealjuures pakkusid kõigi nelja kolledži praktikajuhendajad, et praktika võiks olla ajaliselt pikem. See võimaldaks üliõpilasi paremini tööks ette valmistada, praegu on praktikaprogrammides ette nähtud liiga palju tegevusi, mis muudab praktika intensiivseks. Ka varasemates SKA kohta läbiviidud uuringutes on jõutud tulemusele, et praktika ajaline maht võiks olla suurem (käesolev töö, lk 6). **Praktika toimumise aja** kohta pakuti välja, et praktikad võiksid hakata ajaliselt varem, juba esimesel kursusel, et saaks kiiremini kokkupuute reaalse tööga. Samuti sooviti, et praktikate ajaline paiknemine võimaldaks koolis õpitu kiiremini praktikas rakendada, et ei jääks mingi teema käsitlemisele teoorias ja praktikas suurt ajalist vahet. Samuti võiks pakkuda üliõpilasele rohkem võimalust valida, millisel ajal soovitakse praktikale tulla. Praktikaegades soovisid üliõpilased rohkem muutusi kui juhendajad.

Osa praktikaga seotud probleeme tuleneb **puudustest infovahetuses** praktikakoha ja SKA vahel. Juhendajatel ei ole head ülevaadet sellest, mida ja kui palju on üliõpilastele õpetatud, millised on nende eelteadmised. Mõne juhendajani (Finantskolledž) ei ole jõudnud praktika õpiväljundid ja õppekava, ta on pidanud neid ise otsima. Samuti võiks praktikajuhendajaid varasemalt ette teavitada, mis aegadel praktikandid tulevad. Ka soovis üks üliõpilane, et koolis hakataks praktikaga seonduvaid teemasid tutvustama varem. Praktikaga seotud probleemidele võiks aidata kaasa **praktikantide ettevalmistuse** parandamine enne praktikat. Seda pakkusid välja rohkem praktikajuhendajad, kuid ka üks üliõpilane. Sooviti, et praktikaga seotud teemasid oleks SKAs enne praktikat põhjalikumalt õpetatud. Lahendus võib seisneda ka õppeainete jaotuses semestrite vahel. Näiteks üks õppija soovis, et vene keele kursus oleks õppekavas ajaliselt varem, et saaks parandada keeleoskust enne praktikale minekut. **Praktikantidele tagasiside andmise** osas tehti ettepanekud, et võiks jagada rohkem tagasisidet praktika kestel, et tehtaks vahekokkuvõtteid. Mõned praktikajuhendajad ütlesid, et nad ei soovi panna praktikantidele hindet ning võiksid piirduda kirjeldava tagasiside andmisega.

Tabel 24. **Lahendused praktika probleemidele** kodeerimise tulemused (autori koostatud)

Kategooria/kood/alamkood	Koodi esinemine intervjuudes	Koodi esinemissagedus
Lahendused praktika probleemidele	15	51
Arvestada praktikandi huvidega suunamisel	2	3
Infovahetuse parandamine	6	9

Juhendaja ei peaks panema hinnet	2	2
Juhendaja ja praktikandi sobivuse hindamine	1	1
Juhendaja võiks anda rohkem tagasisidet	1	1
Juhendajate motiveerimine	1	1
Koolipoolne ülevaade praktikantidest	1	1
Koostöö SKAga	2	3
Mitu juhendajat	1	1
Praktika kestus pikemaks	6	7
Praktika koduprefektuuris	1	1
Praktika toimumise aja muutmine	6	10
Praktika väiksemas rühmas	1	1
Praktikaaruanded praktikantidele kättesaadavaks	1	1
Praktikaasutuste töötajate kaasamine	1	2
Praktikantide ettevalmistus kooli poolt	4	4
Tagada piisavad võimalused praktiliseks tegevuseks	1	1
Vahekokkuvõtted	2	2

Intervjuude analüüsimisel selgus, et praktika juures võiks **suunamisel arvestada rohkem praktikandi huviga**. See peaks suurendama praktikantide motivatsiooni ja vähendama olukordasid, kus praktikant peab tegelema ülesannetega, mis talle üldse huvi ei paku. Sellise soovitus andsid Finantskolledžist nii juhendajad kui üliõpilased. Lisaks pakuti välja, et enne praktika algust võiks **hinnata juhendaja ja praktikandi sobivust**, et kohe alguses üritada moodustada juhendaja-praktikandi paarid, kellel koostöö sujuks. Ühe praktikandi arvates tuleks kasuks, kui praktikandil oleks **kaks või rohkem juhendajat**.

Intervjuudes uuriti juhendajate ja ka üliõpilaste käest, mida juhendajad ise saaksid praktika parendamiseks ära teha (vt tabel 25). Selle juures toodi kõige rohkem välja, et praktikantidele võiks anda rohkem võimalusi **iseseisvalt tegutseda**. Sellise ettepaneku tõid välja just üliõpilased ise põhjendades sellega, et lõpuks hakatakse nagunii iseseisvalt töötama ja on arendav, kui saab juba praktiliselt rohkem ise tegutseda. Sealjuures võiks mõelda, kuidas saaks praktikantidele anda rohkem õigusi iseseisvaks tööks. Näited intervjuudest:

„Andagi rohkem võimalusi, siis on see... isikuandmete ja andmekaitse on range, tegelikult me oleme ju lõpuks ikkagi neil tööl, nad võiksid ikkagi anda... kas või demo programmid teha kuidas neil seal asjad on... Tihti oli nii et me ei saa, sest kaitse, kaitse, kaitse... aga me lõpuks lähme ikkagi sinna tööle, võiks meile juba varem mingeid asju anda et me saaks paremini aru.“ (Üliõpilane 5, Finantskolledž, 2018)

Tabel 25. **Juhendaja panus praktika parendamisse** kodeerimise tulemused (autori koostatud)

Kategooria/kood/alamkood	Koodi esinemine intervjuudes	Koodi esinemissagedus
Juhendaja panus praktika parendamisse	12	28
Aja leidmine ja pühendumine	2	4
Anda rohkem tegevust	1	1
Juhendamise propageerimine	2	2
Kvaliteetsemad praktikaülesanded	3	3
Looma tihedama suhte praktikandiga	1	1
Lugeda läbi praktikprogramm	2	2
Parandada oma eesti keele oskust	1	1
Peaks olema rangem	1	1
Praktikandi vaatenurka asetamine	2	3
Rohkem juhendada ja selgitada	2	2
Rohkem praktikante sundima	1	1
Rohkem praktikanti kaasata	2	2
Võimaldada praktikantidel rohkem iseseisvalt tegutseda	4	5

Juhendajad võiksid anda praktikantidele **kvaliteetsemaid praktikaülesandeid**. Need võiksid olla rohkem ette planeeritud, et juhendaja teaks, mida praktikandile teha anda. Samuti toodi välja, et praktikantidele võiks anda selliseid ülesandeid, mida neil ei ole võimalik mujal täita. Praktikantidele on huvitav, kui neile antakse eriliseid ülesandeid. Vaatamata sellele, et juhendajal võib olla mitu praktikanti ja töökoormus suur, on juhendajal siiski teatud määral võimalik **leida praktikantide jaoks rohkem aega** ja ka praktikantide juhendamisele **rohkem pühenduda**. Praktikajuhendajad saaksid ka ennast rohkem üliõpilase vaatenurka asetada ja mõelda, mida praktika talle annab ja millised ülesanded on üliõpilasele vajalikud. Samuti saavad juhendajad luua praktikantidega tihedamad suhted.

Juhendajad saavad praktikantidele anda **rohkem selgitusi**, neid **rohkem juhendada**. Samuti võiksid juhendajad **kaasata praktikante** erinevatesse tegemistesse, võtta teda rohkem endaga kaasa. Näiteks pakuti välja, et kui juhendaja osaleb mõnel koolitusel, et siis ta võiks sinna praktikandi kaasa võtta. Leiti ka, et üldiselt võiksid juhendajad **anda praktikantidele rohkem tegevust**, praktikandi päev oleks rohkem sisustatud ja oleks vähem olukordi, kus praktikant veedab palju aega kontoris.

Kuigi praktikajuhendajate puhul võib olla probleemiks, et info praktikate kohta ei jõua alati nendeni, siis võivad probleemid praktika juures tuleneda sellest, et praktikajuhendaja ei tutvu praktikadokumentidega. Seega on praktikajuhendajatel võimalik aidata praktika toimimisele kaasa, kui juba enne praktika algust **praktikadokumendid läbi töötada**.

Üheks võimaluseks praktikajuhendamise taseme tõstmiseks on koolitused, mida praktikajuhendajatele pakutakse. Koolituste osas leidus juhendajate seas vastakaid arvamusi (vt tabel 26). Oli juhendajaid, kes jäid koolitustega väga rahule, kuid oli ka neid, kes on pettunud, väites, et koolitused ei andnud neile midagi uut juurde. Positiivset ja negatiivset tagasisidet koolituste kohta oli samade kolledžite praktikajuhendajatelt, mistõttu ei saa välja tuua, et mõnele praktikajuhendajale pakutavad koolitused oleksid paremad või halvemad. Samas on ka ühe kolledži piires osalenud juhendajad erinevatel koolitustel.

Tabel 26. **Praktikajuhendaja koolituse kogemused** kodeerimise tulemused (autori koostatud)

Kategooria/kood/alamkood	Koodi esinemine intervjuudes	Koodi esinemissagedus
Praktikajuhendajate koolituse kogemused	8	12
Ei anna midagi uut	3	3
Ei mäleta	1	1
Jäi rahule	3	5
Kindlustunde saamine	2	2
Lektori kogemuse teadasaamine	1	1

Koolituste juures toodi positiivselt välja, et need andsid juhendajatele kindlustunnet. Isegi kui koolituselt ei omandatud midagi uut, siis tekitas positiivset tunnet ka see, kui saadi oma tegevusele juhendajana kinnitust, et tehakse õigesti. Koolituste juures toodi positiivsena veel välja, kui lektoril on endal suured praktikajuhendamise kogemused, siis saadakse teada tema kogemuste kohta.

Intervjueeritud juhendajad tegid ka ettepanekuid praktikajuhendamise koolituste arendamise kohta. (vt tabel 27) Mõnevõrra rohkem sooviti saada koolitusi praktika metoodika ja didaktika valdkonnas. Sooviti teada saada, kuidas teha praktikat üliõpilaste jaoks huvitavamaks, kuidas siduda omavahel paremini teooriat ja praktikat ja kuidas teadmisi praktika kaudu kinnistada. Samuti pakkus huvi üliõpilaste motiveerimise teema. Lisaks sooviti teada saada praktika organiseerimise kohta.

Tabel 27. **Koolituse soovid ja ettepanekud** kodeerimise tulemused (autori koostatud)

Kategooria/kood/alamkood	Koodi esinemine intervjuudes	Koodi esinemissagedus
Koolituse soovid ja ettepanekud	7	10
Juhendaja nõrkustega tegelemine	1	1
Metoodika ja didaktika	3	4
Põlvkondade vahelised erinevused	1	1
Praktikantide motiveerimine	2	2
Sisu uuendamine	2	2

Intervjuudes toodi üldisel tasandil välja, et oleks vajalik praktikajuhendajate koolituste sisu uuendada. Kui aastast-aastasse kordub sama sisu, siis ei näe juhendajad sellistel koolitustel erilist mõtet, kuna ei õpita midagi uut. Mainiti, et kohati on koolituste sisu vananenud.

2.4. Järeldused ja ettepanekud

Magistritöö esimene uurimisküsimus on: „**Kuidas on juhendaja ja üliõpilase vaheline koostöö määratletud SKA praktikakorralduse dokumentides?**“ Uurimisküsimusele vastuse leidmiseks analüüsiti SKA praktikakorraldust reguleerivaid dokumente (praktikajuhend õppekavad, moodulprogrammid, praktikaprogrammid).

Kogu SKA tasandil on praktikakorraldus reguleeritud praktikajuhendiga. Sellel tasandil on juhendaja ja praktikandi kootööd praktikajuhendis kajastatud väga vähe. Märgitud on vaid, et üliõpilane peab teavitama juhendajat haigestumisest või muul põhjusel praktikalt puudumisest. Osa tegevusi, mis sisuliselt võivad olla juhendaja ja praktikandi koostöö, on SKA praktikajuhendis toodud välja eraldi praktikandi ja juhendaja ülesannete või kohustustena. Üheks selliseks tegevuseks on juhendaja ja praktikandi vastastikune tagasiside andmine, mis võib tähendada koostööd selles mõttes, et tagasiside võib mõlemaid pooli suunata paremini tegutsemaks ühise eesmärgi nimel. Samuti on SKA praktikajuhendi tasandil märkitud juhendajapoolne nõustamine, suunamine ja hindamine.

Kui võrrelda SKA praktikajuhendit ning SKA praktikajuhendajate ja üliõpilastega läbiviidud intervjuude tulemusi, siis SKA praktikajuhendis ei ole välja toodud abistamist kui intervjuudes kõige enam mainitud koostöö aspekti. Samas on praktikajuhendi ja intervjuude tulemused kokkulangevad selles osas, et ka intervjuudes on olulisemate koostöö alaste tegevustena ära märkitud tagasiside ja hindamine ning suunamine. Samas ei ole SKA praktikajuhendis toodud välja koostööga seonduvaid ühiseid arutelusid ning ei ole märkitud

ka seda, millises ulatuses peaks juhendaja olema praktikandile kättesaadav. Intervjuude põhjal aga osutus juhendaja kättesaadavus koostöö väga oluliseks osaks.

Kui juhendaja ja praktikandi koostöö on kogu SKA tasandil praktikajuhendis vaid vähesel määral reguleeritud, siis õppekavade tasandil on seda rohkem välja toodud, kuigi see on õppekavade lõikes ebaühtlane. Erialade tasandil on üliõpilase ja juhendaja koostööd kõige rohkem väljatoodud politseiteenistuse ja päästeteenistuse erialadel. Korrektsiooni ning tolli ja maksunduse erialade praktikakorralduse dokumentides on seda käsitletud vähe.

Praktika- ja moodulprogrammide tasandil on kõige rohkem juhendaja ja praktikandi tegevust määratletud kui ühiste ülesannetega tegutsemist. Samuti on mainitud oma tegevusest ülevaate andmist ja vastastikuseid arutelusid. Ülejäänud osas on juhendaja ja praktikandi tegevused määratletud eraldiseisvalt, näiteks juhendaja poolt ülesannete andmine, teadmiste jagamine, hindamine, nõustamine, tagasiside, praktikandi poolt aga ülesannete täitmine, eeskirjade järgmine, probleemidest teavitamine.

Kokkuvõtvalt võib järeldada, et praktikandi ja juhendaja koostööd on SKA praktikadokumentides käsitletud tagasihoidlikult. Ilmselt ei ole nende dokumentide koostamisel lähtutud seisukohast, et praktika on juhendaja ja üliõpilase vaheline koostöö.

Magistritöö **teine uurimisküsimus** on: „**Millise hinnangu annavad juhendajad ja üliõpilased omavahelisele koostööle praktika ajal?**“ Uurimisküsimuse vastus saadi SKA praktikajuhendajate ja üliõpilaste intervjuude analüüsi põhjal.

Selgus, et kõige rohkem määratleti koostööd kui tegutsemist ühise eesmärgi nimel. Praktika eesmärgina nähti kõige rohkem omandatud teadmiste kinnistamist ja praktikas rakendamist. Märgiti, et teooria ja praktika vahel on erinevused, mistõttu on oluline, et praktika valmistab üliõpilasi ette hilisemaks teenistuseks reaalses keskkonnas. Kokkuvõtvalt võib väita, et juhendajate ja üliõpilaste arvamus praktika eesmärgist on kooskõlas SKA praktikadokumentides toodud praktika eesmärgiga.

Koostöös nähti ka koos töötamist, jagatud vastutust, üksteise mõistmist ja ühiste arusaamade olemasolu. Praktikajuhendajate ja üliõpilaste arusaamad koostööst olid osaliselt sarnased, pooltes juhendaja-üliõpilase paarides loeti need kattuvateks. Võib öelda, et ka juhtudel, kus juhendajad ja üliõpilased väljendasid koostöö erinevaid aspekte, olid nende arusaamad pigem üksteist täiendavad kui välistavad.

Nii juhendajad kui üliõpilased pidasid praktika käigus toimuva koostöö juures väga oluliseks abistamist. Juhendajad olid rohkem arvamusel, et on oluline juhendaja kättesaadavus ning praktikantide tunnustamine, üliõpilased seevastu pidasid tähtsaks võimalust juhendajalt küsimusi küsida. Seega nähakse praktika käigus toimuvat koostööd rohkem kui protsessi, kus juhendaja on üliõpilase jaoks kättesaadav ja viimane soovib esitada küsimusi. Mõlemad osapooled eeldavad, et üliõpilane peab näitama üles omapoolset initsiatiivi ning üliõpilase aktiivsus on tema jaoks võimaluseks koostööst rohkem kasu saada.

Kokkuvõtvalt võib järeldada, et kuigi nii juhendajad kui üliõpilased tõid välja omavahelise koostöö erinevaid aspekte, siis ei määratlenud koostööd õppimise kontekstis, koostöös ei nähta vahendit õppimise toetamiseks. Ei teadvustata, et koostöö tulemusena saavutakse praktika eesmärged paremini, mis aga võib pidurdada praktika käigus toimuvat õppimist.

Magistritöö kolmas uurimisküsimus on: „**Millised on koostöö põhilised probleemid üliõpilaste tööpraktika toetamisel?**“ Uurimisküsimuse vastus saadi SKA praktikajuhendajate ja üliõpilaste intervjuude analüüsi põhjal.

Koostöö probleemide juures saab eristada juhendajaga ja üliõpilasega seotud probleeme. Juhendajaga seotud probleemidest on kõige olulisem juhendajate ajapuudus, mis on tingitud suurest juhendamiskoormusest, millele lisanduvad praktikajuhendaja teised igapäevased tööülesanded. Probleemi ulatus on praktikaasutuste lõikes erinev, kuid mõnel juhendajal on liiga palju üliõpilasi juhendada. Juhendajate osas võib olla probleemiks ka nende kättesaadavus praktikandi jaoks, mis võib olla seotud juhendaja ajapuudusega. Lisaks võivad olla juhendajad ka vähe motiveeritud praktikante juhendama ning üksikutel juhtudel võib probleem olla juhendaja teadmistes.

Üliõpilaste poole pealt saab kõige olulisema probleemina välja tuua osade üliõpilaste vähese motiveerituse. Selle puhul on võimalik, et mõned üliõpilased ei ole tegelikult õpitavast erialast kuigivõrd huvitatud, on valitud enda jaoks ebahuvitava eriala, kuid vaatamata sellele soovitakse siiski valitud erialal kõrgharidus omandada. Ka siis, kui eriala on tervikuna huvitav, ei paku kõikide praktikate sisu kõikidele üliõpilastele huvi. Probleeme võivad valmistada ka praktikantide vähesed eelteadmised, sh vene keele oskus.

Praktika juures võivad probleemid olla seotud veel praktikadokumentidega, kuigi need on ilmselt väiksema tähtsusega kui juhendajatest ja üliõpilastest tulenevad probleemid. Praktikadokumentide juures on probleemiks dokumentide sisu vähene paindlikkus, mis

muudab mõnikord keeruliseks dokumentides sätestatu rakendamise reaalses elus ning praktikanõuete ühitamise praktikaasutuste tegevusega.

Magistritöö **neljas uurimisküsimus** on: „**Kuidas üliõpilase ja juhendaja vaheline koostöö toetab praktika käigus toimuvat õppimist?**“ Uurimisküsimuse vastus saadi SKA praktikajuhendajate ja üliõpilaste intervjuude analüüsi põhjal.

Juhendajate tegevus seisneb kõige rohkem praktikantidele ülesannete andmises. Selle juures peavad juhendajad oluliseks anda iseseisvat tegutsemist võimaldavaid, reaalse eluga seotud ja erinevat tüüpi ülesandeid. Samuti jälgitakse, et ülesanded oleksid üliõpilastele jõukohased. Võimaluste piires antakse ülesannete juures üliõpilastele valikuvabadust. Olulisemate juhendaja tegevustena saab veel välja tuua tagasiside andmise ja hindamise, üliõpilase tegevuse kontrollimise, teadmiste andmise ja üliõpilase kaasamise.

Juhendaja kui teadmiste jagaja rolli tähtsus näitab, et õppepraktika käigus ei toimu mitte ainult koolis õpitud rakendamine praktikas ja varem omandatud teadmiste kinnistamine, vaid seal omandatakse uusi teadmisi. Sealjuures on juhendajal oluline roll teadmiste vahendajana.

Praktikandi jaoks sobivate ja reaalse eluga seotud ülesannete andmine ning asjakohase tagasiside pakkumine toetab üliõpilase poolt teadmiste ja oskuste omandamist ja võimaldab neid ettevalmistada töösituatsioonides. Tagasiside andmine võimaldab üliõpilastel korrigeerida oma sooritust, õppida oma tegevust jälgima ja suurendab üliõpilaste motivatsiooni.

Selleks, et koostöö toetaks õppimist, ootavad juhendajad, et praktikandid võtaksid initsiatiivi, et nad oleksid iseseisvad ja julged, et neil oleks õpitava suhtes huvi. Ka praktikandid leiavad, et nad peavad olema ise aktiivsed ja juhendaja poolt pakutavat võimalikult palju ära kasutama.

Seega sõltub koostöö roll õppimise toetamisel lisaks juhendajale ka üliõpilasest endist. Kui üliõpilane ei ole ise aktiivne, siis paratamatult tekib tal praktika käigus vähem võimalusi õppimiseks ning juhendaja saab teda õppimise juures vähem toetada.

Magistritöö **viieks uurimisküsimuseks** on: „**Kuidas on võimalik üliõpilase ja juhendaja vahelist koostööd parendada, et see toetaks paremini praktika käigus**

toimuvat õppimist?“ Selle uurimisküsimuse vastuseks esitab autor töö tulemuste põhjal järgmised ettepanekud:

Ettepanekud Sisekaitseakadeemia õppeosakonnale koostöös kolledžite ja ametite/tööandjatega (praktikabaasidega):

- Määratleda juhendaja ja praktikandi tegevused SKA praktikajuhendis kui juhendaja ja praktikandi vaheline koostöö;
- Sätestada SKA praktikajuhendis, et juhendaja ja praktikandi koostöö tähendab tegutsemist ühise eesmärgi nimel, ühiseid ülesandeid, vastastikust abistamist, jagatud vastutust ja ühiseid arusaamu.

Tehtud ettepanekute realiseerimise tagajärjeks oleks praktikajuhendajate ja praktikantide parem arusaam koostööst praktika käigus, mis tõhustaks osapoolte koos töötamist (käesolev töö lk 46-47, 58-59). Praktika käsitlemine koostööna ühtib kaasaegse lähenemisega õppepraktikast (käesolev töö lk 22). Praktika käigus toimuv koostöö võimaldab juhendajal tundma õppida õppimistakistusi praktikal (käesolev töö lk 24), praktikajuhendamine kui koostöö on vastavuses kaasaegsete õppimisteooriatega nagu kogemuslik õpe, kollaboratiivne õpe, transformatiivne õpe, probleemipõhine õpe, situatiivne õpe (käesolev töö lk 28).

- Määratleda SKA praktikaprogrammides või moodulprogrammides, millisel määral ja viisil peab praktikajuhendaja olema praktikandile kättesaadav.

Ettepaneku elluviimisel saavutatakse praktikajuhendajate parem kättesaadavus praktikantide jaoks, tõhusam koostöö üliõpilase-juhendaja paaris, mis omakorda toetab õppimise protsessi (käesolev töö lk 46-47, 59, 66-69). Praktikandijuhendaja kättesaadavus võimaldab tal anda õigeaegset tagasisidet ning üliõpilasel on võimalik juhendaja poole pöörduda siis, kui ta juhendaja toetust kõige rohkem vajab. Õigeaegne tagasiside võimaldab üliõpilasel korrigeerida oma sooritust ning seeläbi toetab see üliõpilase õppimist (käesolev töö lk 23-24).

- Määratleda SKA praktikaprogrammides või moodulprogrammides, millal ja kuidas peab juhendaja praktikandile tagasisidet andma.

Selle ettepaneku elluviimisel saab olema ühtlasem, kvaliteetsem ja õigeaegsem tagasiside andmine praktikandile, mis toetab üliõpilase õppimise protsessi (käesolev töö lk 70, 72-73). Praktikajuhendajad ei oska alati hinnata tagasiside tähtsust ning nad ei pruugi teada, millal on

õige aeg tagasiside andmiseks. Seni on tagasiside andmine SKA praktikakorralduse dokumentides vaid vähesel määral reguleeritud, mis võib olla põhjuseks, miks tagasisidestamise on juhendajate lõikes ebaühtlane. Tagasiside annab üliõpilasele infot tema soorituse kohta, võimaldab tal korrigeerida oma sooritust, arendab üliõpilast enda tegevuse analüüsimisel ning samuti võib tagasiside suurendada üliõpilase motivatsiooni ja enesekindlust (käesolev töö lk 23).

- Võimaluste piires pakkuda üliõpilastele rohkem valikuvabadust praktika osas, et suurendada nende motivatsiooni;
- Motiveerida praktikaasutuste ametnikke hakkama praktikajuhendajateks, pakkudes neile tunnustust ja koolitust;

Ettepanekute realiseerimise oodatavateks tagajärgedeks oleks üliõpilaste motivatsiooni ja huvitatuse tõus praktika suhtes, mis on õppimise protsessi eelduseks. Praktikajuhendajate arvu suurenemine omakorda vähendab juhendamisekoormust ühe juhendaja kohta, mis kokkuvõtteks tõstab nii motivatsiooni kui kvaliteeti juhendamise protsessis (käesolev töö lk 71-75). Üliõpilaste valikuvabaduse suurendamine vastab õppijakesksele paradigmale (käesolev töö lk 25).

Ettepanekud kolledžitele koostöös ametite/tööandjate (praktikabaaside) ja SKA õppeosakonnaga:

- Vaadata üle praktikate ajakava ja õppeainete ajaline paiknemine õppekavas, et praktikandid saaksid enne praktikat läbida ained, mis aitavad neil praktikal paremini hakkama saada;
- Võimaluse korral suurendada praktikate mahtu õppekavades;
- Võimalusel pakkuda praktikantidele rohkem valikuvabadust praktika ajaplaneerimisel.

Nende ettepanekute elluviimisel on teoreetilise õppe ja praktikasidusus, üliõpilaste terviklikumad eelteadmised praktikal, praktikantide motivatsiooni tõus, mis omakorda toetab õppuri paremat ettevalmistust tuleviku tööks (käesolev töö lk 72). Teooria ja praktika ühitamine on õppepraktika üks olulisemaid eesmärke, käesoleval ajahetkel võib olla probleemiks, et praktikat on liiga vähe või see paikneb kohati õppekavas ebasobival ajal, mil üliõpilased ei ole omandanud praktika jaoks vajalikke eelteadmisi (käesolev töö lk 64).

- Parendada infoliikumist praktikaga seotud erinevate osapoolte vahel, praktikajuhendajate teavitamist SKA kaudu, jagada praktikajuhendajatele infot praktikate kohta ajaliselt varem, saata neile SKA praktikadokumendid ja rõhutada, et need on oluline enne praktikat läbi töötada;

SKA tihedam töötamine ametite praktikajuhendajatega tagab juhendajate parema informeerituse, juhendaja saab varakult planeerida oma juhendamise strateegiat ning aega (käesoleva töö lk 63,65, 72-73). Tööpraktika ideaalmudeli käigus peaks toimuma kolmepoolne koostöö õppeasutuse, õppija ja praktikasutuse vahel (käesoleva töö lk 32). Praktikajuhendaja on praktikasutuse esindajaks ning tõhusam koostöö temaga võimaldab paremini praktikaasutuse võimalusi praktika eesmärgil rakendada.

- Uuendada praktikajuhendajate koolituste sisu, viies eelnevalt läbi uuring praktikajuhendajate koolitusvajaduse kohta;

Koolituste kaudu on võimalik tõsta juhendamise kvaliteeti, osade praktikajuhendajate arvates on koolituste sisu vananenud ning koolitused ei mõju neile arendavalt (käesoleva töö lk 75-75). Praktikajuhendajate koolitused on võimaluseks ühtlustada praktikajuhendamist ning anda juhendajatel teadmisi praktikal toimuva koostöö ja kaasaegsete õppemeetodite kohta.

Ettepanekud ametitele/tööandjatele (praktikabaasidele) koostöös kolledžite ja SKA õppeosakonnaga:

- Leida võimalusi, kuidas praktikaasutused saavad praktika ajal vähendada praktikajuhendaja töökoormust teiste tööülesannete osas;
- Leida võimalusi praktikajuhendajate juhendamiskoormuse vähendamiseks, eriti praktikaasutustes, kus üks inimene peab juhendama samaaegselt kolme või enamat praktikanti.

Ettepanekute elluviimisel juhendamiskoormus langeb, mis annab praktikajuhendajale võimaluse olla kättesaadav praktikandile, suureneb juhendamise kvaliteet, juhendamise ja juhendajaks olemise motivatsiooni tõus ametnike seas (käesolev töö lk 63,65). Praktikajuhendaja parem kättesaadavus toetab praktika käigus toimvad üliõpilase ja juhendaja vahelist koostööd ja võimaldab juhendajal anda paremini tagasisidet (käesolev töö lk 23).

KOKKUVÕTE

Magistritöö uurimisprobleem, kuidas on SKA üliõpilaste ja praktikajuhendajate hinnangul võimalik parendada õppepraktika korraldust, tuleneb mitmete varasemate uuringute tulemustest, mis viitavad mõningatele probleemidele SKA üliõpilaste õppepraktikas. Uuritav teema on aktuaalne, sest praktilal on suur tähtsus sisejulgeolekutöötajate ettevalmistamisel. Magistritöö teemas lähenetakse uudselt SKA üliõpilaste õppepraktikale, sest seda käsitletakse kui koostööd. Sellise vaatenurga alt ei ole teemat varem käsitletud.

Magistritöö eesmärgiks oli välja selgitada SKA õppepraktika korralduses üliõpilase ja juhendaja vahelise koostöö põhilised probleemid ning õppimist pidurdavad tegurid ja töötada välja ettepanekud koostöö parendamiseks SKA õppepraktikas, et toetada paremini praktika käigus toimuvat õppimist. Eesmärgi saavutamiseks püstitati neli uurimisülesannet: analüüsida teoreetilisi käsitlusi õppimise, tööpraktika ja selle raamest toimuva koostöö kohta; analüüsida SKA üliõpilaste tööpraktikat puudutavaid dokumente ja kirjeldada seeläbi tööpraktika korraldust SKA-s; viia läbi poolstruktureeritud intervjuud SKA kolledžite praktikajuhendajate ning juhendatavate üliõpilastega nende praktilist väljaõpet toetava koostöö määratlemiseks, koostööd soodustavate ja takistavate tegurite väljaselgitamiseks; töötada välja parendusettepanekud üliõpilase ja juhendaja vahelise koostöö kohta.

Töö teoreetilises osas käsitleti õppepraktikat kui tööpõhist õppimist ning selgus, et tööpõhine õpe pakub mitmekesiseid õppimisvõimalusi ning see on seotud mitmete teiste tänapäevaste õppimisteooriatega. Samuti käsitleti selles õppepraktikat kui juhendaja ja praktikandi vahelist koostööd ning näidati, kuidas selline koostöö seondub erievate õppimisteooriatega. Magistritöös võrreldi omavahel õppijakeskset ja õpipoisi paradigmat õppepraktika kontekstis. Viimasena näidati, kuidas on võimalik sisejulgeoleku valdkonna õppepraktikal rakendada erinevaid õppimisteooriaid.

Töö empiirilises osas viis autor läbi SKA praktikakorralduse dokumentide analüüsi ja SKA praktikajuhendajate ja üliõpilastega läbiviidud intervjuude analüüsi. Empiirilise osa tulemuste põhjal vastati viiele uurimisküsimusele: 1) Kuidas on juhendaja ja üliõpilase vaheline koostöö määratletud SKA praktikakorralduse dokumentides? 2) Millise hinnangu annavad juhendajad ja üliõpilased omavahelisele koostööle praktika ajal? 3) Millised on koostöö põhilised probleemid üliõpilaste tööpraktika toetamisel? 4) Kuidas üliõpilase ja juhendaja vaheline koostöö toetab praktika käigus toimuvat õppimist? 5) Kuidas on võimalik

üliõpilase ja juhendaja vahelist koostööd parendada, et see toetaks paremini praktika käigus toimuvat õppimist?

Dokumendianalüüsi põhjal selgus, et SKA tasandil on praktikakorraldus reguleeritud praktikajuhendiga, kuid sellel tasandil on juhendaja ja praktikandi kootööd praktikajuhendis kajastatud vähe. Mõnevõrra rohkem on nimetatud koostööd määratletud praktika- ja moodulprogrammides, kuigi siin on õppekavade vahel suured erinevused. Erialade tasandil on üliõpilase ja juhendaja koostööd kõige rohkem väljatoodud politseiteenistuse ja päästeteenistuse erialadel. Korrektsiooni ning tolli ja maksunduse erialade praktikakorralduse dokumentides on seda käsitletud vähe.

Praktika-ja moodulprogrammides on kõige rohkem juhendaja ja praktikandi tegevust määratletud kui tegutsemist ühiste ülesannetega. Samuti on mainitud oma tegevusest ülevaate andmist ja vastastikuseid arutelusid. Peamiselt on praktikadokumentides kirjeldatud siiski juhendaja ja praktikandi eraldiseisvaid tegevusi.

Empiirilise uuringu tulemuste põhjal selgus, et õppepraktika eesmärgina nähti kõige rohkem teooria ja praktika ühitamist, ettevalmistust tööks, teadmiste kinnistamist, aga ka uute teadmiste omandamist. Samuti võib praktika eesmärgiks olla töö ja praktikaasutuse tundma õppimine. Üliõpilaste jaoks on oluline ka praktikaväljundite saavutamine ja praktika aine läbimine. Praktika käigus toimuvat koostööd määratleti kõige rohkem kui tegutsemist ühise eesmärgi nimel. Veel märgiti, et koostöö kujutab endas koos töötamist, jagatud vastutust, üksteise mõistmist ja ühiste arusaamade olemasolu. Praktikajuhendajate ja üliõpilaste arusaamad koostööst olid osaliselt sarnased, pigem olid need üksteist täiendavad kui välistavad. Nii juhendajad kui üliõpilased pidasid praktika käigus toimuva koostöö juures väga oluliseks abistamist ning juhendaja kättesaadavust.

Juhendaja tegevus praktika käigus seisneb kõige rohkem üliõpilasele ülesannete andmises. Selle juures peavad juhendajad oluliseks anda iseseisvat tegutsemist võimaldavaid, reaalse eluga seotud ja erinevat tüüpi ülesandeid. Samuti jälgitakse, et ülesanded oleksid üliõpilastele jõukohased. Võimaluste piires antakse ülesannete juures üliõpilastele valikuvabadust. Ülesannete andmise kõrval tegelevad juhendajad tagasiside andmise ja hindamise ning teadmiste jagamisega. Teadmiste andmisega seondub oma töö näitamine juhendaja poolt. Juhendajad kaasavad praktikanti enda ja praktikaasutuse tegevustesse, näiteks võimaldavad praktikandi osaleda koosolekul ja aruteludes. Juhendaja tegevust

praktikandi õppimise toetamisel mõjutavad juhendaja ootused üliõpilasele, mille juures on kõige suuremaks ootuseks, et üliõpilased näitavad üles initsiatiivi. Ka üliõpilased ise leiavad, on oluline olla praktikal aktiivne ja leida võimalusi, kuidas praktikal võimalikult palju ära teha.

Koostöö probleemide juures saab eristada juhendaja ja üliõpilasega seotud probleeme. Juhendajaga seotud olulisemateks probleemideks on juhendaja ajapuudus, juhendaja kättesaadavus ning vähene motiveeritus. Praktikantide osas on probleemiks nende vähene motiveeritus, võimalik, et mõned üliõpilased on valinud endale eriala, mis ei paku neile huvi. Probleeme võivad valmistada ka praktikantide vähesed eelteadmised, näiteks vene keele oskus. Mõned probleemid esinevad ka praktikadokumentidega. Nende puhul on kohati praktika sisu ja väljundid määratletud liiga jäigalt, mis võib tekitada raskuseid praktika korraldamisega.

Empiirilise osa tulemuste põhjal töötati välja ettepanekud üliõpilaste ja juhendajate vahelise koostöö parendamiseks. Ettepanekud hõlmavad praktikakorralduse dokumentide täiendamist, määratledes nendes selgemini praktika raames toimuvat koostööd. Samuti vajavad lahendamist juhendamiskoormusega seonduvad probleemid, et leevendada juhendajate ajapuudust. Soovitati suurendada võimaluse korral üliõpilaste valikuvabadust praktikate osas, sh pikendada praktika toimumise aega. Soovitavaks võib pidada ka praktika mahu suurendamist õppekavas. Parandamist vajab info liikumine SKA ja praktikaasutuste vahel ning tuleks selgitada täpsemalt välja praktikajuhendajate koolitusvajadus ning uuendada vastavate koolituste sisu.

SUMMARY

The master thesis is about student and supervisor co-operation in professional higher education practical training. The topic of the thesis is actual as practical training has great importance in security officers' education. In addition, the graduates of Estonian Academy of Security Sciences as well as employers find that practical training is the best method for acquiring skills and knowledge for the service. The topic is novel as practice supervision has traditionally been seen as the supervisor's task, but a newer approach sees it as a co-operation-based process. The research problem of the thesis is related to finding possibilities for improving practical training management and co-operation between the student and the supervision in Estonian Academy of Security Sciences.

The aim of the master thesis is to find out problems in co-operation between the student and the supervision in Estonian Academy of Security Sciences practical training and barriers to learning and to work out proposals for improving co-operation in Estonian Academy of Security Sciences practical training to provide better support to learning in practical training. The following research tasks were set for achieving the aim of the master thesis: 1) To analyze theoretical approaches about learning, practical training and co-operation in practical training; 2) To analyze Estonian Academy of Security Sciences practical training documents from the viewpoint of co-operation between student and supervisor; 3) To conduct semi-structured interviews with Estonian Academy of Security Sciences practical training supervisors and students to find out their viewpoints about practice training, contributing factors and barriers in co-operation, 4) to work out proposals for improving co-operation in Estonian Academy of Security Sciences practical training to provide better support to learning in practical training

The results of the analysis indicate that there is little regulation about co-operation between the student and supervisor in the Estonian Academy of Security Sciences practical training documents. There exist remarkable differences between specialties in the regulation of practical training management.

It was found that combining theory and practices, preparing students for service, anchoring the knowledge and obtaining new knowledge were seen most often as the goals of practical training. The most frequent activities for the supervision are proving tasks, passing knowledge, evaluation and feedback. Two types of problems can be distinguished in case of

co-operation between the student and the supervisor: student-related and supervisor related. The most important supervisor-related problems are lack of time, supervisor unavailability and low motivation. In case of students, low motivation is the most important problem for co-operation. The results of the study point out also problems with practical training documents.

The author made proposals for improving co-operation between the student and supervisor according to the results of the study. The proposals were addressed to the Estonian Academy of Security Sciences and practice organizations both for amending practical training documents and improving the management of practical training. It was suggested to increase the duration of practice and to provide more flexibility in the time of practice. The work load of the supervisors should be decreased, and students should be offered more choice in selection of the practice tasks.

VIIDATUD ALLIKATE LOETELU

Aas, T. 2015. *Praktikakorraldus Sisekaitseakadeemia Päästekolledžis – analüüs ja ettepanekud. Lõputöö.* Tallinn: Sisekaitseakadeemia.

Akers, R. 2011. *Social Learning and Social Structure: A General Theory of Crime and Deviance.* New Brunswick: Transaction Publishers.

Andersson, A. 2016. Boundaries as mechanisms for learning in emergency exercises with students from emergency service organisations. *Journal of Vocational Education & Training*, 68(2), pp. 245-262.

Bahn, D. 2001. Social learning theory: its application in the context of nurse education. *Nurse Education Today*, 21(2), pp. 110-117.

Baxter, P., & Jack, S. 2008. Qualitative case study methodology: Study design and implementation for novice researchers. *The Qualitative Report*, 13(4), pp. 544-559.

Bennett, A., & Elman, C. 2006. Qualitative research: Recent developments in case study methods. *Annual Review of Political Science*, 9, pp. 455-476.

Billett, S. 2002. Workplace pedagogic practices: Co-participation and learning. *British Journal of Educational Studies*, 50(4), pp. 457-481.

Birzer, M. L. 2003. The theory of andragogy applied to police training. *Policing: An International Journal of Police Strategies & Management*, 26(1), pp. 29-42.

Brennan, L. 2005. *Integrating Work-Based Learning into Higher Education: A Guide to Good Practice.* Bolton: University Vocational Awards Council.

Brodie, P., & Irving, K. 2007. Assessment in work-based learning: investigating a pedagogical approach to enhance student learning. *Assessment & Evaluation in Higher Education*, 32(1), pp. 11-19.

Bumbak, A. 2010. *Dynamic Police Training.* Boca Raton: CRC Press.

Cairns, L. & Malloch, M. 2010. Theories of Work, Place and Learning: New Directions. M. Malloch, L. Cairns, K. Evans, B. O'Connor. Eds. *The SAGE Handbook of Workplace Learning.* London: SAGE, pp. 3-16.

Carter, M., & Francis, R. 2001. Mentoring and beginning teachers' workplace learning. *Asia-Pacific Journal of Teacher Education*, 29(3), pp. 249-262.

Carroll, M. (2009). Supervision: Critical reflection for transformational learning, Part 1. *The Clinical Supervisor*, 28(2), 210-220.

Clynes, M. P., & Raftery, S. E. 2008. Feedback: an essential element of student learning in clinical practice. *Nurse Education in Practice*, 8(6), pp. 405-411.

- Collin, K., & Valleala, U. M. 2005. Interaction among employees: how does learning take place in the social communities of the workplace and how might such learning be supervised? *Journal of Education and Work*, 18(4), pp. 401-420.
- Cope, P., Cuthbertson, P., & Stoddart, B. 2000. Situated learning in the practice placement. *Journal of Advanced Nursing*, 31(4), pp. 850-856.
- Creswell, J.W. 2007. *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches*. Thousand Oaks: Sage Publications.
- De Bruijn, E., & Leeman, Y. 2011. Authentic and self-directed learning in vocational education: Challenges to vocational educators. *Teaching and Teacher Education*, 27(4), pp. 694-702.
- DiCicco-Bloom, B., & Crabtree, B. F. 2006. The qualitative research interview. *Medical Education*, 40(4), pp. 314-321.
- Dillebourg, P., Specht, M. Eds. *Times of Convergence. Technologies Across Learning Contexts: Third European Conference on Technology Enhanced Learning, EC-TEL 2008*, Maastricht, The Netherlands, September 16-19, 2008, Proceedings. Berlin: Springer, pp. 384-394.
- Digliani, J. 2010. *Reflections of a Police Psychologist*. Xlibris Corporation.
- Dwerryhouse, R. 2001. Real work in the 16-19 curriculum: AVCE business and Young Enterprise. *Education+ Training*, 43(3), pp.153-161.
- Elo, S., & Kyngäs, H. 2008. The qualitative content analysis process. *Journal of Advanced Nursing*, 62(1), pp. 107-115.
- Engeström, Y., & Kerosuo, H. (2007). From workplace learning to inter-organizational learning and back: the contribution of activity theory. *Journal of Workplace Learning*, 19(6), pp. 336-342.
- European Commission 2013. *Work-Based Learning in Europe. Practices and Policy Pointers*. [Võrgumaterjal] Leitav: http://ec.europa.eu/dgs/education_culture/repository/education/policy/vocational-policy/doc/alliance/work-based-learning-in-europe_en.pdf [Kasutatud 02.12.2017].
- Falconer, S., & Pettigrew, M. 2003. Developing added value skills within an academic programme through work-based learning. *International Journal of Manpower*, 24(1), 48-59.
- Fenwick, T. 2001. Tides of change: New themes and questions in workplace learning. *New Directions for Adult and Continuing Education*, 92, pp. 3-18.
- Ford, J. K., & Schmidt, A. M. 2000. Emergency response training: strategies for enhancing real-world performance. *Journal of Hazardous Materials*, 75(2), pp. 195-215.

- Gallacher, J. & Reeve, F. 2002. *Work-based Learning: the implications for higher education and for supporting informal learning in the workplace*. Milton Keynes: Open University.
- Haaristo, H.-S., Kirss, L., Mägi, E., Rell, M. & Rozeik, H. 2015. *Siseturvalisuse hariduse mudeli analüüs*. Tallinn: Poliitikauuringute Keskus PRAXIS.
- Halse, C., & Bansel, P. 2012. The learning alliance: ethics in doctoral supervision. *Oxford Review of Education*, 38(4), pp. 377-392.
- Haridus- ja Teadusministeerium. 2014. *Eesti elukestva õppe strateegia 2020*. Tallinn: Haridus- ja Teadusministeerium.
- Hattie, J., & Timperley, H. 2007. The power of feedback. *Review of Educational Research*, 77(1), 81-112.
- Hetherington, L. 2013. Complexity Thinking and Methodology: The Potential of 'Complex Case Study' for Educational Research. *An International Journal of Complexity and Education*, 10 (1/2), pp. 71-85.
- Hmelo-Silver, C. E. 2004. Problem-based learning: What and how do students learn? *Educational Psychology Review*, 16(3), pp. 235-266.
- Hundersmarck, S. 2009. Police recruit training: Facilitating learning between the academy and field training. *FBI Law Enforcement Bulletin*, 78, pp. 26-32.
- Huq, A., & Gilbert, D. H. 2013. Enhancing graduate employability through work-based learning in social entrepreneurship: A case study. *Education+ Training*, 55(6), pp. 550-572.
- Jermalavičius, T., Pernik, P., & Hurt, M. 2014. *Avar julgeolek ja riigikaitse. Avaliku sektori ja ühiskonna kaasamise proovikivid*. Tallinn: Rahvusvaheline kaitseuuringute keskus.
- Johri, A., & Olds, B. M. 2011. Situated engineering learning: Bridging engineering education research and the learning sciences. *Journal of Engineering Education*, 100(1), 151-185.
- Karp, S., & Stenmark, H. 2011. Learning to be a police officer. Tradition and change in the training and professional lives of police officers. *Police Practice and Research: An International Journal*, 12(1), pp. 4-15.
- Kenny, M. E., Catraio, C., Bempechat, J., Minor, K., Olle, C., Blustein, D. L., & Seltzer, J. 2016. Preparation for meaningful work and life: urban high school youth's reflections on work-based learning 1 year post-graduation. *Frontiers in Psychology*, 7.
- Khairullina, E. R., Valeyev, A. S., Valeyeva, G. K., Valeyeva, N. S., Leifa, A. V., Burdukovskaya, E. A., & Shaidullina, A. R. 2015. Features of the programs applied

bachelor degree in secondary and higher vocational education. *Asian Social Science*, 11(4), pp. 213-217.

Killen, R. 2006. *Effective Teaching Strategies: Lessons from Research and Practice*. Thompson.

Kim, J. S. 2005. The effects of a constructivist teaching approach on student academic achievement, self-concept, and learning strategies. *Asia Pacific Education Review*, 6(1), pp. 7-19.

Kirschner, F., Paas, F., & Kirschner, P. A. 2009. A cognitive load approach to collaborative learning: United brains for complex tasks. *Educational Psychology Review*, 21(1), pp. 31-42.

Kitchenham, A. 2008. The evolution of John Mezirow's transformative learning theory. *Journal of Transformative Education*, 6(2), pp. 104-123.

Kobulnicky, H. A., & Dale, D. A. 2016. A Community Mentoring Model for STEM Undergraduate Research Experiences. *Journal of College Science Teaching*, 45(6), pp. 17-23.

Kolb, D. A. (2014). *Experiential learning: Experience as the source of learning and development*. Englewood Cliffs: FT Press.

Kolb, A. Y., & Kolb, D. A. 2005. Learning styles and learning spaces: Enhancing experiential learning in higher education. *Academy of Management Learning & Education*, 4(2), 193-212.

Kolb, A. Y., & Kolb, D. A. 2009. Experimental learning theory: a dynamic, holistic, approach to management learning, education and development. S. Armstrong, C. Fukami (Eds.), pp. 42-68. *The SAGE Handbook of Management Learning, Education and Development*. Thousand Oaks: SAGE Publications.

Korthagen, F. A. 2010. Situated learning theory and the pedagogy of teacher education: Towards an integrative view of teacher behavior and teacher learning. *Teaching and Teacher Education*, 26(1), pp. 98-106.

Kõrgharidusstandard. (2008) RT I, 2008, 57, 322.

Laherand, M.L. 2008. *Kvalitatiivne uurimisviis*. Tallinn: OÜ Infotrükk.

Lapidaki, E. 2014. Artistic reciprocity as course-based practice of crossing 'mono-artistic' boundaries in higher visual arts and music education. *Journal of Visual Art Practice*, 13(2), pp. 150-157.

Lee, H., Jang, H., Yun, I., Lim, H., & Tushaus, D. W. 2010. An examination of police use of force utilizing police training and neighborhood contextual factors: A multilevel analysis. *Policing: An International Journal of Police Strategies & Management*, 33(4), pp.681-702.

- Lefevre, M. 2005. Facilitating practice learning and assessment: The influence of relationship. *Social Work Education*, 24(5), pp. 565-583.
- Lester, S., & Costley, C. 2010. Work-based learning at higher education level: Value, practice and critique. *Studies in Higher Education*, 35(5), pp. 561-575.
- Llewellyn, D. 2005. *Teaching High School Science Through Inquiry: A Case Study Approach*. Thousand Oaks: Corwin Press.
- Malterud, K. 2001. Qualitative research: standards, challenges, and guidelines. *The Lancet*, 358(9280), pp. 483-488.
- McCaughan, K. 2015. Theoretical Anchors for Barrows' PBL Tutor Guidelines. .A.E. Walker, H. Learey, C. Hmelo-Silver, P. Ertmer. Eds. *Essential Readings in Problem-based Learning*. West Lafayette: Purdue University Press, pp. 57-68.
- Merriam, S. B. (2001). Andragogy and self-directed learning: Pillars of adult learning theory. *New Directions for adult and Continuing Education*, 2001(89), pp. 3-14.
- Milne, D. 2017. *Evidence-Based CBT Supervision: Principles and Practice*. Hoboken: John Wiley & Sons.
- Neacșu, M. G. 2015. A practical model for professional training at the workplace. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 180, pp.1184-1191.
- Nhan, J. 2014. Police culture. *The Encyclopedia of Criminology and Criminal Justice*, pp. 1-5.
- Nicol, D. J., & Macfarlane-Dick, D. 2006. Formative assessment and self-regulated learning: A model and seven principles of good feedback practice. *Studies in Higher Education*, 31(2), pp. 199-218.
- Nicholls, E. & Walsh, M. 2007. University of Wolverhampton case study: Embedding practical work-based modules into a traditionally theoretical programme. *Education+ Training*, 49(3), pp. 201-209.
- O'Donovan, A., Halford, W. K., & Walters, B. 2011. Towards best practice supervision of clinical psychology trainees. *Australian Psychologist*, 46(2), pp. 101-112.
- Qu, S. Q., & Dumay, J. 2011. The qualitative research interview. *Qualitative Research in Accounting & Management*, 8(3), pp. 238-264.
- Perkins, D. 2006. Costructivism and troublesome knowledge. J. Meyer, R. Land Eds. *Overcoming. Barriers to Student Understanding: Threshold Concepts and Troublesome Knowledge*. Oxon: Routledge, pp. 33-47.
- Pohjonen, P. 2009. Tööpraktika - võimalus või vajadus. *Elukestev õpe: õppimise kutse*, Kõide 2, lk. 46-51.

- Polidano, C., & Tabasso, D. 2014. Making it real: The benefits of workplace learning in upper-secondary vocational education and training courses. *Economics of Education Review*, 42, 130-146.
- Puolokainen, T., Kaunismaa, I., Sammul, M., Nutt, N., Themás, A., Aksen, M., Themás, E. 2016. *Töökohapõhise õppe korraldusmudelite rakendamise kutseõppes*. Tartu: Tartu Ülikooli sotsiaalteaduslike rakendusuringute keskus RAKE.
- Raelin, J. 2008. *Work-Based Learning: Bridging Knowledge and Action in the Workplace*. San Fransisco: Jossey-Bass.
- Reiska, E. 2014. Kõrgkoolide ja tööandjate koostöö: ajendid, takistused ning tulevikunägemus. Rmt: *Tööturu väljakutsed kõrgharidusele*. M. Unt & K. Täht. Tallinn: Primus, SA Archimedes, lk. 168-192.
- Rutiku, S., Lorenz, A., & Pedak, E. 2013. *Projektipõhine praktika kõrgkoolis*. Tartu: SA Archimedes.
- Sangin, M., Molinari, G., Nüssli, M.-A., & Dillanbourg, P. 2008. Knowing What the Peer Knows: The Differential Effect of Knowledge Awareness on Collaborative Learning Performance of Assymetric Pairs. *Times to Convergence. Technologies Across Learning Contexts*, pp. 384-394.
- Savery, J. 2015. Overview of Problem-based Learning: Definitions and Distincitons .A.E. Walker, H. Learey, C. Hmelo-Silver, P. Ertmer. Eds. *Essential Readings in Problem-based Learning*. West Lafayette: Purdue University Press, pp. 5-16.
- Sela, O., & Laron, D. 2011. A bridge between seminar and university: the English Department at Oranim College, 1971–2001. *Journal of Educational Administration and History*, 43(1), pp. 1-24.
- Shah, S. K., & Corley, K. G. 2006. Building better theory by bridging the quantitative–qualitative divide. *Journal of Management Studies*, 43(8), pp. 1821-1835.
- Scott, C. 2015. The futures of learning 2: what kind of learnig for the 21st century? *UNESCO Education Reasearch and Foresight Working Papers*, 14, pp. 1-14.
- Shipton, B. 2009. Problem Based Learning: Does It Provide Appropriate Levels of Guidance and Flexibility for Use in Police Recruit Education? *Journal of Learning Design*, 3(1), pp. 57-67.
- Siilak, K., & Unt, M. 2011. *Ettevõtete ja kõrgkoolide vahelise koostöö võimalikkusest: Eesti suuremate ettevõtjate nägemus*. Tallinn: Tallinna Ülikool.
- Sisekaitseakadeemia, 2017. *Praktika*. [Võrgumaterjal] Leitav: https://www.sisekaitse.ee/sites/default/files/inlinefiles/Praktika_juhend_kehtiv_alates_28.08.2017.pdf [Kasutatud 11.10. 2017]

- Siseministeerium, 2015. *Siseturvalisuse arengukava 2015-2020*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.siseministeerium.ee/et/stak> [Kasutatud 10.10. 2017].
- Smither, J. W., London, M., & Reilly, R. R. 2005. Does performance improve following multisource feedback? A theoretical model, meta-analysis, and review of empirical findings. *Personnel Psychology*, 58(1), 33-66.
- Sobiechowska, P. & Maisch, M. 2007. Work-based learning and continuing professional development, *Education+ Training*, 49(3), pp. 182-192.
- Sommer, M., & Njå, O. 2011. Learning amongst Norwegian fire-fighters. *Journal of Workplace Learning*, 23(7), pp. 435-455.
- Taylor, E. W. (2008). Transformative learning theory. *New Directions for Adult and Continuing Education*, 2008(119), 5-15.
- Thompson, N. 2006. *Promoting Workplace Learning*. Bristol: Policy Press.
- Tongco, M. D. C. 2007. Purposive sampling as a tool for informant selection. *Ethnobotany Research and Applications*, 5, pp. 147-158.
- Tynjälä, P. 1999. Towards expert knowledge? A comparison between a constructivist and a traditional learning environment in the university. *International Journal of Educational Research*, 31(5), pp. 357-442.
- Tynjälä, P. & Virtanen, A. 2009. Milliseid oskuseid töö käigus õpitakse. *Elukestev õpe: õppimise kutse*, Köide 2, lk. 52-59.
- Vabamäe, G., Kesselmann, L.-E. & Väljaots, K., 2017. *Sisekaitseakadeemia 2014.-2016. aasta vilistlaste ja nende tööandjate rahulolu uuring*. Tallinn: HeiVäl Consulting.
- Vahtramäe, A., Sikk, J. Kaldma, M., Reva, E., Koit, K., Varendi, M. 2011. *Praktika kõrgkoolis*. Tartu: SA Archimedes.
- Vaughan, K., O'Neil, P., Cameron, M., Te Rūnanga, O., & Te Mātauranga, R. I. 2011. *Successful workplace learning: How learning happens at work*. Wellington: Industry Training Federation.
- Välisministeerium, 2010. *Eesti julgeolekupoliitika alused*. [Võrgumaterjal] Available at: <http://vm.ee/et/taxonomy/term/49> [Kasutatud 01.10. 2017].
- Werth, E. P. 2009. Student perception of learning through a problem-based learning exercise: An exploratory study. *Policing: An International Journal of Police Strategies & Management*, 32(1), pp. 21-37.
- Yin, R. K. 1981. The case study as a serious research strategy. *Knowledge*, 3(1), pp. 97-114.

Yin, R.K. 2003. *Case study research: Design and Methods*. Thousand Oaks: Sage Publications.

Yorke, M. 2003. Formative assessment in higher education: Moves towards theory and the enhancement of pedagogic practice. *Higher Education*, 45(4), pp. 477-501.

Lisa 1. Uuringu plaan

Uurimisküsimus	Andmeallikad	Üliõpilaste intervjuu küsimused	Juhendajate intervjuu küsimused
Demograafilised andmed	Intervjuud	Sugu (määratakse välise vaatlusega) Kui vana olete praegu? Millisel erialal ja mitmendat aastat õpite? Millal ja millises asutuses käisite õppepraktikal?	Sugu (määratakse välise vaatlusega) Kui vana olete praegu? Millisel ametikohal töötate ja kui kaua olete sellel alal töötanud? Kui kaua olete SKA-s juhendanud üliõpilaste praktikaid?
1. Kuidas on juhendaja ja üliõpilase vaheline koostöö määratletud SKA praktikakorralduse dokumentides?	SKA praktikakorralduse dokumendid		
2. Millise hinnangu annavad juhendajad ja üliõpilased omavahelisele koostööle praktika ajal?	Intervjuud	Miks on õppepraktika teie arvates vajalik? Mis on Teie arvates õppepraktika eesmärgiks? Mida tähendab Teie jaoks koostöö? Milles seisneb Teie arvates juhendaja ja üliõpilase vaheline koostöö õppepraktikal? Tooge näiteid Kuidas toimus suhtlus praktikajuhendajaga, milline oli suhtluse sagedus ja vorm? Milliseid ülesandeid andis juhendaja Teile praktika käigus? Millisel määral pakkus juhendaja valikuvabadust praktika käigus lahendatavate ülesannete valikul? Milliseid probleeme esines Teil õppepraktika käigus? Millist abi saite nendele probleemide	Miks on õppepraktika teie arvates vajalik? Mis on Teie arvates õppepraktika eesmärgiks? Mida tähendab teie jaoks koostöö? Milles seisneb Teie arvates juhendaja ja üliõpilase vaheline koostöö õppepraktikal? Tooge näiteid kuidas toimub praktika ajal suhtlus üliõpilastega, milline on suhtluse sagedus ja vorm? Milliseid ülesandeid annate üliõpilastele praktika käigus lahendada? Miks? Millest lähtute üliõpilastele antavate ülesannete valikul? Millist abi pakute üliõpilastele, kui nad praktika käigus probleemidega Teie poole pöörduvad?

		suhtes juhendaja käest?	
3. Kuidas üliõpilase ja juhendaja vaheline koostöö toetab praktika käigus toimuvat õppimist?	Intervjuud	Milliseid uusi oskuseid ja teadmisi omandasite praktika käigus? Millisena näete juhendaja rolli nende teadmiste ja oskuste omandamisel? Millised praktikajuhendaja tegevused aitasid Teil kõige paremini uusi teadmisi ja oskuseid omandada? Kuidas tegite omalt poolt juhendajaga koostööd, et praktika käigus rohkem õppida?	Millised on Teie arvates kõige olulisemad oskused ja teadmised, mida üliõpilased praktika käigus omandavad? Milline on Teie arvates juhendaja roll praktikandi õppimise toetamisel? Kuidas Teie tegevus juhendajana aitab praktikandil oskuseid ja teadmisi omandada? Tooge näiteid. Kuidas saab üliõpilane Teie hinnangul juhendajaga koostööd teha, et see toetaks tema õppimist?
4. Millised on koostöö põhilised probleemid üliõpilaste tööpraktika toetamisel?	Intervjuud	Millise hinnangu annate kokkuvõttes koostööle praktikajuhendajaga? Kas praktika eesmärgid said täidetud ja millisena näete juhendaja rolli selles? Millised olid peamised probleemid koostöös praktikajuhendajaga? Mis oli Teie arvates nende probleemide põhjuseks?	Kuidas Te kokkuvõtlikult hindate koostööd üliõpilastega praktika käigus? Millised olid peamised probleemid koostöös üliõpilastega? Mis oli Teie arvates nende probleemide põhjuseks?
5. Kuidas on võimalik üliõpilase ja juhendaja vahelist koostööd parendada, et see toetaks paremini praktika käigus toimuvat õppimist?	Intervjuud	Mida oleks võinud praktikajuhendaja teha teisiti, et koostööst oleks Teile rohkem kasu olnud? Mida oleksite ise saanud koostöös juhendajaga teha teisiti, et sellest oleks Teile rohkem kasu olnud? Millisel määral olete kursis sellega, kuidas on juhendaja ja	Mida oleks saanud üliõpilased praktika käigus teha teisiti, et koostööst oleks neile rohkem kasu olnud? Mida oleksite saanud ise teha koostöös üliõpilastega teha teisiti, et sellest oleks neile rohkem kasu? Mida võiks Teie arvates muuta õppepraktika korralduses, et

		üliõpilase vaheline koostöö reguleeritud õppepraktika dokumentides? Mida võiks Teie arvates muuta õppepraktika korralduses, et koostöö toimiks paremini? Kas oleks veel midagi, mida võiks praktika juures muuta, et sellest oleks üliõpilastele rohkem kasu?	koostöö toimiks paremini? Millistel praktikajuhendajatele mõeldud koolitustel ja infopäevadel olete osalenud? Kuidas Teie hinnangul koolituse ja infopäevad toetavad praktikajuhendamist ja mida nende juures võiks teha teisiti? Kas oleks veel midagi, mida võiks praktika juures muuta, et sellest oleks üliõpilastele rohkem kasu?
Lisaküsimus	Intervjuud	Kas soovite lisada veel midagi õppepraktika kohta millest me veel rääkinud ei ole?	Kas soovite lisada veel midagi õppepraktika kohta millest me veel rääkinud ei ole?

Lisa 2. Üliõpilaste intervjuu küsimused

Küsimus	Seos uurimisküsimustega	Seos teoreetilise raamistikuga
Kui vana olete praegu?	Demograafilised andmed	
Millisel erialal ja mitmendat aastat õpite?	Demograafilised andmed	
Millal ja millises asutuses käisite õppepraktikal?	Demograafilised andmed	
Miks on õppepraktika Teie arvates vajalik?	Millise hinnangu annavad juhendajad ja üliõpilased omavahelisele koostööle praktika ajal?	Ptk 1.2. praktika eesmärgid (lk 17-18)
Mis on Teie arvates õppepraktika eesmärgiks?	Millise hinnangu annavad juhendajad ja üliõpilased omavahelisele koostööle praktika ajal?	Ptk 1.2. praktika eesmärgid (lk 17-18)
Mida tähendab Teie jaoks koostöö?	Millise hinnangu annavad juhendajad ja üliõpilased omavahelisele koostööle praktika ajal?	Ptk 1.2. praktikajuhendamine kui koostöö (lk 17- 21)
Milles seisneb Teie arvates juhendaja ja üliõpilase vaheline koostöö õppepraktikal? Tooge näiteid	Millise hinnangu annavad juhendajad ja üliõpilased omavahelisele koostööle praktika ajal?	Ptk 1.2. praktikajuhendamine kui koostöö (lk 17- 21)
Kuidas toimus suhtlus praktikajuhendajaga, milline oli suhtluse sagedus ja vorm?	Millise hinnangu annavad juhendajad ja üliõpilased omavahelisele koostööle praktika ajal?	Ptk 1.2. suhtlus praktikajuhendamise käigus (lk 24)
Milliseid ülesandeid andis juhendaja Teile praktika käigus?	Millise hinnangu annavad juhendajad ja üliõpilased omavahelisele koostööle praktika ajal?	Ptk 1.2. praktikajuhendamine kui koostöö (lk 22)
Millisel määral pakkus juhendaja valikuvabadust praktika käigus lahendatavate ülesannete valikul?	Millise hinnangu annavad juhendajad ja üliõpilased omavahelisele koostööle praktika ajal?	Ptk 1.2. praktikajuhendamise paradigmad (lk 22)
Milliseid probleeme esines Teil õppepraktika käigus?	Millise hinnangu annavad juhendajad ja üliõpilased omavahelisele koostööle praktika ajal?	
Millist abi saite nendele probleemide suhtes juhendaja käest?	Millise hinnangu annavad juhendajad ja üliõpilased omavahelisele koostööle praktika ajal?	Ptk 1.2. praktikajuhendamine kui koostöö, ptk 1.1. probleemipõhine õpe (lk 10-11, 21, 23-24)
Millise hinnangu annate kokkuvõttes koostööle praktikajuhendajaga?	Millise hinnangu annavad juhendajad ja üliõpilased omavahelisele koostööle praktika ajal?	
Milliseid uusi oskuseid ja teadmisi omandasite praktika käigus?	Kuidas üliõpilase ja juhendaja vaheline koostöö toetab praktika käigus toimuvat õppimist?	Ptk. 1.1 õppimisteooriad, ptk. 1.2. praktika eesmärgid (lk 8-16, 17-18)

Millisena näete juhendaja rolli nende teadmiste ja oskuste omandamisel?	Kuidas üliõpilase ja juhendaja vaheline koostöö toetab praktika käigus toimuvat õppimist?	Ptk.1.2 praktikajuhendamine (21-24)
Millised praktikajuhendaja tegevused aitasid Teil kõige paremini uusi teadmisi ja oskuseid omandada?	Kuidas üliõpilase ja juhendaja vaheline koostöö toetab praktika käigus toimuvat õppimist?	Ptk. 1.1 õppimisteooriad, ptk.1.2 praktikajuhendamine (lk 8-16, 21-24)
Kuidas tegite omalt poolt juhendajaga koostööd, et praktika käigus rohkem õppida?	Kuidas üliõpilase ja juhendaja vaheline koostöö toetab praktika käigus toimuvat õppimist?	
Kas praktika eesmärgid said täidetud ja millisena näete juhendaja rolli selles?	Millised on koostöö põhilised probleemid üliõpilaste tööpraktika toetamisel?	Ptk 1.2. praktika eesmärgid, praktika juhendamine (lk 17-18, 21-24)
Millised olid peamised probleemid koostöös praktikajuhendajaga?	Millised on koostöö põhilised probleemid üliõpilaste tööpraktika toetamisel?	
Mis oli Teie arvates nende probleemide põhjuseks?	Millised on koostöö põhilised probleemid üliõpilaste tööpraktika toetamisel?	
Mida oleks võinud praktikajuhendaja teha teisiti, et koostööst oleks Teile rohkem kasu olnud?	Kuidas on võimalik üliõpilase ja juhendaja vahelist koostööd parendada, et see toetaks paremini praktika käigus toimuvat õppimist?	
Mida oleksite ise saanud koostöös juhendajaga teha teisiti, et sellest oleks Teile rohkem kasu olnud?	Kuidas on võimalik üliõpilase ja juhendaja vahelist koostööd parendada, et see toetaks paremini praktika käigus toimuvat õppimist?	
Millisel määral olete kursis sellega, kuidas on juhendaja ja üliõpilase vaheline koostöö reguleeritud õppepraktika dokumentides?	Kuidas on võimalik üliõpilase ja juhendaja vahelist koostööd parendada, et see toetaks paremini praktika käigus toimuvat õppimist?	
Mida võiks Teie arvates muuta õppepraktika korralduses, et koostöö toimiks paremini?	Kuidas on võimalik üliõpilase ja juhendaja vahelist koostööd parendada, et see toetaks paremini praktika käigus toimuvat õppimist?	
Kas oleks veel midagi, mida võiks praktika juures muuta, et sellest oleks üliõpilastele rohkem kasu?	Kuidas on võimalik üliõpilase ja juhendaja vahelist koostööd parendada, et see toetaks paremini praktika käigus toimuvat õppimist?	
Lisaküsimus	Kas soovite lisada veel midagi õppepraktika kohta millest me veel rääkinud ei ole?	

Lisa 3. Praktikajuhendaja intervjuu küsimused

Küsimus	Seos uurimisküsimustega	Seos teoreetilise raamistikuga
Kui vana olete praegu?	Demograafilised andmed	
Millisel ametikohal töötate ja kui kaua olete sellel alal töötanud?	Demograafilised andmed	
Kui kaua olete SKA-s juhendanud üliõpilaste praktikaid?	Demograafilised andmed	
Miks on õppepraktika teie arvates vajalik?	Millise hinnangu annavad juhendajad ja üliõpilased omavahelisele koostööle praktika ajal?	Ptk 1.2. praktika eesmärgid (lk 17-18)
Mis on Teie arvates õppepraktika eesmärgiks?	Millise hinnangu annavad juhendajad ja üliõpilased omavahelisele koostööle praktika ajal?	Ptk 1.2. praktika eesmärgid (lk 17-18)
Mida tähendab teie jaoks koostöö?	Millise hinnangu annavad juhendajad ja üliõpilased omavahelisele koostööle praktika ajal?	Ptk 1.2. praktikajuhendamine kui koostöö (lk 17- 21)
Milles seisneb Teie arvates juhendaja ja üliõpilase vaheline koostöö õppepraktikal? Tooge näiteid	Millise hinnangu annavad juhendajad ja üliõpilased omavahelisele koostööle praktika ajal?	Ptk 1.2. praktikajuhendamine kui koostöö (lk 17- 21)
Kuidas toimub praktika ajal suhtlus üliõpilastega, milline on suhtluse sagedus ja vorm?	Millise hinnangu annavad juhendajad ja üliõpilased omavahelisele koostööle praktika ajal?	Ptk 1.2. suhtlus praktikajuhendamise käigus (lk 24)
Milliseid ülesandeid annate üliõpilastele praktika käigus lahendada? Miks?	Millise hinnangu annavad juhendajad ja üliõpilased omavahelisele koostööle praktika ajal?	Ptk 1.2. praktikajuhendamine kui koostöö (lk 22)
Millest lähtute üliõpilastele antavate ülesannete valikul?	Millise hinnangu annavad juhendajad ja üliõpilased omavahelisele koostööle praktika ajal?	Ptk 1.2. praktikajuhendamine kui koostöö, praktikajuhtimise paradigmad (lk 22)
Millist abi pakute üliõpilastele, kui nad praktika käigus probleemidega Teie poole pöörduvad?	Millise hinnangu annavad juhendajad ja üliõpilased omavahelisele koostööle praktika ajal?	Ptk 1.2. praktikajuhendamine kui koostöö, ptk 1.1. probleemipõhine õpe (lk 10-11, 21, 23-24)
Millised on Teie arvates kõige olulisemad oskused ja teadmised, mida üliõpilased praktika käigus omandavad?	Kuidas üliõpilase ja juhendaja vaheline koostöö toetab praktika käigus toimuvat õppimist?	Ptk 1.2. praktika eesmärgid (lk 17-18)
Milline on Teie arvates juhendaja roll praktikandi õppimise toetamisel?	Kuidas üliõpilase ja juhendaja vaheline koostöö toetab praktika käigus toimuvat õppimist?	Ptk. 1.1 õppimisteooriad, ptk. 1.2. praktikajuhendamine (lk lk 8-16, 17-24)
Kuidas Teie tegevus juhendajana aitab praktikandil	Kuidas üliõpilase ja juhendaja vaheline koostöö toetab	Ptk. 1.1 õppimisteooriad, ptk. 1.2. praktikajuhendamine (lk lk 8-16, 17-24)

oskuseid ja teadmisi omandada? Tooge näiteid.	praktika käigus toimuvat õppimist?	
Kuidas saab üliõpilane Teie hinnangul juhendajaga koostööd teha, et see toetaks tema õppimist?	Kuidas üliõpilase ja juhendaja vaheline koostöö toetab praktika käigus toimuvat õppimist?	
Kuidas Te kokkuvõtlikult hindate koostööd üliõpilastega praktika käigus?	Millised on koostöö põhilised probleemid üliõpilaste tööpraktika toetamisel?	
Millised olid peamised probleemid koostöös üliõpilastega?	Millised on koostöö põhilised probleemid üliõpilaste tööpraktika toetamisel?	
Mis oli Teie arvates nende probleemide põhjuseks?	Millised on koostöö põhilised probleemid üliõpilaste tööpraktika toetamisel?	
Mida oleks saanud üliõpilased praktika käigus teha teisiti, et koostööst oleks neile rohkem kasu olnud?	Kuidas on võimalik üliõpilase ja juhendaja vahelist koostööd parendada, et see toetaks paremini praktika käigus toimuvat õppimist?	
Mida oleksite saanud ise teha koostöös üliõpilastega teha teisiti, et sellest oleks neile rohkem kasu?	Kuidas on võimalik üliõpilase ja juhendaja vahelist koostööd parendada, et see toetaks paremini praktika käigus toimuvat õppimist?	
Mida võiks Teie arvates muuta õppepraktika korralduses, et koostöö toimiks paremini?	Kuidas on võimalik üliõpilase ja juhendaja vahelist koostööd parendada, et see toetaks paremini praktika käigus toimuvat õppimist?	
Millistel praktikajuhendajatele mõeldud koolitustel ja infopäevadel olete osalenud?	Kuidas on võimalik üliõpilase ja juhendaja vahelist koostööd parendada, et see toetaks paremini praktika käigus toimuvat õppimist?	
Kuidas Teie hinnangul koolituse ja infopäevad toetavad praktikajuhendamist ja mida nende juures võiks teha teisiti?	Kuidas on võimalik üliõpilase ja juhendaja vahelist koostööd parendada, et see toetaks paremini praktika käigus toimuvat õppimist?	
Kas oleks veel midagi, mida võiks praktika juures muuta, et sellest oleks üliõpilastele rohkem kasu?	Kuidas on võimalik üliõpilase ja juhendaja vahelist koostööd parendada, et see toetaks paremini praktika käigus toimuvat õppimist?	
Lisaküsimus	Kas soovite lisada veel midagi õppepraktika kohta millest me veel rääkinud ei ole?	

Lisa 4. Dokumendianalüüsis uuritud dokumendid

Üldised dokumendid

1. Sisekaitseakadeemia praktika juhend

Politseiteenistuse eriala dokumendid

2. Politseiteenistuse õppekava, alates 2017/18. õa vastuvõtt
3. Politseiteenistuse õppekava, 2016/17. õa vastuvõtt
4. Mooduliprogramm „Avaliku korra kaitsmise praktika“
5. Mooduliprogramm „Politseiteenistuse alusõpingud“
6. Mooduliprogramm „Kriminaalmenetluse läbiviimine“
7. Mooduliprogramm „Väärtegede menetlemine ja kriminaalmenetluse alustamine“
8. Praktikaprogramm „Piiri kontrolli praktika“
9. Praktikaprogramm „Väärteomenetluse praktika“
10. Praktikaprogramm „Korralduse praktika“
11. Praktikaprogramm „Tutvumispraktika“
12. Praktikaprogramm „Politseitöö praktika“
13. Praktikaprogramm „Kriminaalmenetluse praktika“
14. Päästeteenistuse õppekava, alates 2017/18. õa vastuvõtt
15. Päästeteenistuse õppekava, 2016/17. õa vastuvõtt
16. Praktikaprogramm „Tutvumispraktika“

Päästeteenistuse eriala dokumendid

17. Päästeteenistuse õppekava, alates 2017/18. õa vastuvõtt
18. Päästeteenistuse õppekava, 2016/17. õa vastuvõtt
19. Praktikaprogramm „Tutvumispraktika“
20. Praktikaprogramm „Ohutuskontrollibüroo praktika“
21. Praktikaprogramm „Tulekahjude tekkepõhjuste väljaselgitamise praktika“
22. Praktikaprogramm „Ehituslike tuleohutusnõuete kontrolli praktika“
23. Praktikaprogramm „Kriisireguleerimise praktika“
24. Praktikaprogramm „Ennetustöö praktika“
25. Praktikaprogramm „Päästeteenistuse praktika“
26. Praktikaprogramm „Operatiivteenistuse praktika“

Korreksiooni eriala dokumendid

27. Korreksiooni õppekava, alates 2017/18. õa vastuvõtt
28. Korreksiooni õppekava, 2016/17. õa vastuvõtt
29. Korreksiooni eriala rakenduskõrgharidusõppe õppepraktika juhend ja hindamissüsteem
30. Juhendaja ametikoha profiil
31. Praktikaprogramm „Järelevalvetoimingute praktika“
32. Praktikaprogramm „Taasühiskonnastamise praktika“
33. Praktikaprogramm „Distsiplinaarmenetluse praktika“
34. Praktikaprogramm „Õiguskaitsemenetluse praktika“
35. Praktikaprogramm „Lõpupraktika“

Tolli ja maksunduse eriala dokumendid

36. Tolli ja maksunduse õppekava, alates 2017/18. õa vastuvõtt
37. Tolli ja maksunduse õppekava, 2016/17. õa vastuvõtt
38. Praktikaprogramm „Tutvumispraktika“
39. Praktikaprogramm „Tööpraktika“

Lisa 5. Dokumendianalüüsi kodeerimise tulemused

Kategooria “Juhendaja-üliõpilase koostöö”

Õppekava	Dokument	Kood	Tsitaat
Kõik õppekavad	Sisekaitseakadeemia praktika juhend	Haigestumisest ja puudumisest teatamine	Haigestumisest või praktikale mitteilumusest teavitab õppur esimesel võimalusel oma juhendajat
Päästeteenistus	Praktikaprogramm „Tulekahjude tekkepõhjuste väljaselgitamise praktika“	Haigestumisest ja puudumisest teatamine	Haigestumisest või muust praktikale mitteilumuse põhjusest on üliõpilane kohustatud esimesel võimalusel teavitama juhendajat ja praktika kuraatorit
Päästeteenistus	Praktikaprogramm „Ehituslike tuleohutusnõuete kontrolli praktika“	Haigestumisest ja puudumisest teatamine	Haigestumisest või muust praktikale mitteilumuse põhjusest on üliõpilane kohustatud esimesel võimalusel teavitama juhendajat ja praktika kuraatorit
Päästeteenistus	Praktikaprogramm „Kriisireguleerimise praktika“	Haigestumisest ja puudumisest teatamine	Haigestumisest või muust praktikale mitteilumuse põhjusest on üliõpilane kohustatud esimesel võimalusel teavitama juhendajat ja praktika kuraatorit
Päästeteenistus	Praktikaprogramm „Ennetustöö praktika“	Haigestumisest ja puudumisest teatamine	haigestumisest või muust praktikale mitteilumuse põhjusest on üliõpilane kohustatud esimesel võimalusel teavitama juhendajat ja praktika kuraatorit;
Päästeteenistus	Praktikaprogramm „Päästeteenistuse praktika“	Haigestumisest ja puudumisest teatamine	haigestumisest või muust praktikale mitteilumuse põhjusest on üliõpilane kohustatud esimesel võimalusel teavitama juhendajat ja praktika kuraatorit
Päästeteenistus	Praktikaprogramm „Operatiivteenistuse praktika“	Haigestumisest ja puudumisest teatamine	Haigestumisest või muust praktikale mitteilumuse põhjusest on üliõpilane kohustatud esimesel võimalusel teavitama juhendajat ja praktika kuraatorit
Toll ja maksundus	Praktikaprogramm „Tööpraktika“	Haigestumisest ja puudumisest teatamine	Haigestumisest või muust praktikale ilmutamist takistavast põhjusest on

			üliõpilane kohustatud esimesel võimalusel teavitama praktika juhendajat ja praktika kuraatorit.
Politseiteenistus (kuni 2016/17 õa)	Praktikaprogramm „Väärteomenetluse praktika“	Ühine tööga tutvumine	Juhendaja juhendamisel tutvub erinevate menetlusliikidega.
Päästeteenistus	Praktikaprogramm „Kriisireguleerimise praktika“	Ühine tööga tutvumine	Koostöös juhendajaga (ohutuskontrolli büroo inspektor) tutvumine suurõnnetuse ohuga ettevõtete asukohtadega kaardimaterjali ja muude dokumentide toel ning külastades vähemalt ühte suurõnnetuse ohuga ettevõtet. Koostöös juhendajaga tutvumine ohtlike ettevõtete dokumentatsiooni kontrolli põhimõtete ja praktilise teostamisega.
Politseiteenistus (kuni 2016/17 õa)	Praktikaprogramm „Väärteomenetluse praktika“	Ühine infosüsteemidega tutvumine	Juhendaja juhendamisel tutvub menetluse infosüsteemi andmete sisestamise ja andmekogude kasutamise korruga.
Päästeteenistus	Praktikaprogramm „Ehituslike tuleohutusnõuete kontrolli praktika“	Ühine infosüsteemidega tutvumine	Praktikant osaleb koos juhendajaga ehitusprojektide ja detailplaneeringute läbivaatamisel ning hindamisel ja tutvub tööks vajalike infosüsteemide ning programmidega.
Päästeteenistus	Praktikaprogramm „Tulekahjude tekkepõhjuste väljaselgitamise praktika“	Ühine infosüsteemidega tutvumine	Koos juhendajatega tutvub praktikant tööks vajalike infosüsteemide ning programmidega.
Politseiteenistus (kuni 2016/17 õa)	Praktikaprogramm „Korrakaitse praktika“	Ühine sidevahenditega tutvumine	Juhendaja võtab vastu ja edastab sidevahendite kaudu infot ning selgitab üliõpilasele, millist infot tuleb erinevates olukordades koguda (küside) ja edastada ning miks
Politseiteenistus (kuni 2016/17 õa)	Praktikaprogramm „Korrakaitse praktika“	Ühine ülesannete täitmine	Üliõpilane jälgib juhendaja tegevust ning koos juhendajaga ja juhendaja järelevalve all teostab riikliku järelevalvet, jälgib avalikku korda ja liiklust, reageerib rikkumistele ning kasutab vajadusel sundi.
Päästeteenistus	Praktikaprogramm „Ehituslike	Ühine ülesannete täitmine	Praktikant osaleb koos juhendajaga ehitusprojektide

	tuleohutusnõuete kontrolli praktika“		ja detailplaneeringute läbivaatamisel ning hindamisel ja tutvub tööks vajalike infosüsteemide ning programmidega.
Korreksioon	Juhendaja ametikoha profiil	Ühine ülesannete täitmine	Praktikandiga koos teenistusülesannete täitmine
Korreksioon	Praktikaprogramm „Järelevalvetoimingute praktika“	Ühine ülesannete täitmine	Üliõpilane sooritab teenistusse määramise käskkirjas antud volituste piires koos juhendajast vanglaametnikuga järelevalve toiminguid ning järgib temale toimingu sooritamise käigus jooksvalt antud õiguspäraseid korraldusi oma pädevuse piires.
Korreksioon	Praktikaprogramm „Taasühiskonnastamise praktika“	Ühine ülesannete täitmine	Üliõpilane viib koos juhendajaga läbi korduvriskihindamise analüüsid varasema individuaalse täitmiskava ja juhendajalt saadud andmeid vahepealse perioodi kohta ning uuendab täitmiskava
Toll ja maksundus	Praktikaprogramm „Tööpraktika“	Ühine ülesannete täitmine	Praktika juhendajaga koostöös igapäevaste tööülesannete täitmine.
Politseiteenistus (kuni 2016/17 õa)	Praktikaprogramm „Korrakaitse praktika“	Ülevaate andmine enda tegevusest	Üliõpilane annab juhendajale ülevaate olukordade lahendamisest.
Korreksioon	Korreksiooni eriala rakenduskõrgharidusõppe õppepraktika juhend ja hindamissüsteem	Praktika käigus tekkinud küsimuste arutamine	Praktika käigus tekkinud küsimused arutab üliõpilane läbi praktika kuraatori, väljaõppe peaspetsialisti ja praktika juhendajaga
Korreksioon	Praktikaprogramm „Järelevalvetoimingute praktika“	Praktika käigus tekkinud küsimuste arutamine	Üliõpilane peab praktika päevade kohta päevikut ning arutab päeva sündmused praktika juhendajaga läbi, esitab küsimusi ja täpsustab, mis jäi arusaamatuks;
Päästeteenistus	Praktikaprogramm „Tulekahjude tekkepõhjuste väljaselgitamise praktika“	Praktikaruande esitamine juhendajale	Praktika aruanne tuleb esitada juhendajale vastavalt eelnevalt kokkuleppele, kuid mitte hiljem kui praktika viimasel päeval;
Päästeteenistus	Praktikaprogramm „Ehituslike tuleohutusnõuete kontrolli praktika“	Praktikaruande esitamine juhendajale	Praktika aruanne tuleb esitada juhendajale vastavalt eelnevalt kokkuleppele, kuid mitte hiljem kui praktika viimasel päeval;

Päästeteenistus	Praktikaprogramm „Kriisireguleerimise praktika“	Praktikaruande esitamine juhendajale	Praktika aruanne tuleb esitada juhendajale vastavalt eelnevalt kokkuleppele, kuid mitte hiljem kui praktika viimasel päeval;
Päästeteenistus	Praktikaprogramm „Päästeteenistuse praktika“	Praktikaruande esitamine juhendajale	Praktika aruanne tuleb esitada juhendajale vastavalt eelnevalt kokkuleppele, kuid mitte hiljem kui praktika viimasel päeval;

Kategooria “Üliõpilase vastutus”

Õppekava	Dokument	Kood	Tsitaat
Kõik õppekavad	Sisekaitseakadeemia praktika juhend	Praktikakoha eeskirjade järgimine	Praktika ajal on õppur kohustatud järgima praktikakohas, sh majutuskohas, kehtivaid eeskirju ja juhendeid.
Toll ja maksundus	Praktikajuhend „Tööpraktika“	Praktikakoha eeskirjade järgimine	Üliõpilane allub praktika toimumise kohas kehtivale korrale (töösisekorra eeskirjadele) ning on kohustatud täitma tööohutuse ja töötervishoiu nõudeid.
Kõik õppekavad	Sisekaitseakadeemia praktika juhend	Tööde tegemine ja ülesannete täitmine	Õppur teeb töid ja täidab ülesandeid, sh koostab või täidab dokumente, mis vastavad reeglina praktika eesmärkidele ja sisalduvad praktikaprogrammis või moodulite rakenduskavas
Päästeteenistus	Praktikaprogramm „Tutvumipraktika“	Praktikal osalemine	Praktikal tuleb osaleda igapäevaselt vastavalt praktika ajakavale;
Päästeteenistus	Praktikaprogramm „Tulekahjude tekkepõhjuste väljaselgitamise praktika“	Praktikal osalemine	Praktikal tuleb osaleda tööpäeviti vastavalt Päästeametis kehtestatud sisekorraeeskirjale;
Päästeteenistus	Praktikaprogramm „Ehituslike tuleohutusnõuete kontrolli praktika“	Praktikal osalemine	Praktikal tuleb osaleda tööpäeviti vastavalt Päästeametis kehtestatud sisekorraeeskirjale;
Päästeteenistus	Praktikaprogramm „Ennetustöö praktika“	Praktikal osalemine	Praktikal tuleb osaleda vastavalt juhendaja poolt koostatud praktika ajakavale vähemalt 24 tundi;
Päästeteenistus	Praktikaprogramm „Päästeteenistuse praktika“	Praktikal osalemine	Praktikal tuleb osaleda tööpäeviti vastavalt Päästeametis kehtestatud sisekorraeeskirjale;
Päästeteenistus	Praktikaprogramm „Operatiivteenistuse praktika“	Praktikal osalemine	Praktikal tuleb osaleda tööpäeviti vastavalt Päästeameti sisekorra

			eeskirjale kokku 168 kontakttunni mahu;
Kõik õppekavad	Sisekaitseakadeemia praktika juhend	Haigestumisest ja puudumisest teatamine	Haigestumisest või praktikale mitteilumusest teavitab õppur esimesel võimalusel oma juhendajat ja kolledži praktikakuraatorit
Päästeteenistus	Praktikaprogramm „Tutvumipraktika“	Haigestumisest ja puudumisest teatamine	haigestumisest või muust praktikale mitteilumuse põhjusest on üliõpilane kohustatud esimesel võimalusel teavitama praktika kuraatorit;
Päästeteenistus	Praktikaprogramm „Tulekahjude tekkepõhjuste väljaselgitamise praktika“	Haigestumisest ja puudumisest teatamine	Haigestumisest või muust praktikale mitteilumuse põhjusest on üliõpilane kohustatud esimesel võimalusel teavitama juhendajat ja praktika kuraatorit
Päästeteenistus	Praktikaprogramm „Ehituslike tuleohutusnõuete kontrolli praktika“	Haigestumisest ja puudumisest teatamine	Haigestumisest või muust praktikale mitteilumuse põhjusest on üliõpilane kohustatud esimesel võimalusel teavitama juhendajat ja praktika kuraatorit
Päästeteenistus	Praktikaprogramm „Kriisireguleerimise praktika“	Haigestumisest ja puudumisest teatamine	Haigestumisest või muust praktikale mitteilumuse põhjusest on üliõpilane kohustatud esimesel võimalusel teavitama juhendajat ja praktika kuraatorit
Päästeteenistus	Praktikaprogramm „Ennetustöö praktika“	Haigestumisest ja puudumisest teatamine	Haigestumisest või muust praktikale mitteilumuse põhjusest on üliõpilane kohustatud esimesel võimalusel teavitama juhendajat ja praktika kuraatorit;
Päästeteenistus	Praktikaprogramm „Päästeteenistuse praktika“	Haigestumisest ja puudumisest teatamine	Haigestumisest või muust praktikale mitteilumuse põhjusest on üliõpilane kohustatud esimesel võimalusel teavitama juhendajat ja praktika kuraatorit
Päästeteenistus	Praktikaprogramm „Operatiivteenistuse praktika“	Haigestumisest ja puudumisest teatamine	Haigestumisest või muust praktikale mitteilumuse põhjusest on üliõpilane kohustatud esimesel võimalusel teavitama

			juhendajat ja praktika kuraatorit
Toll ja maksundus	Praktikaprogramm „Tööpraktika“	Haigestumisest ja puudumisest teatamine	Haigestumisest või muust praktikale ilmumist takistavast põhjusest on üliõpilane kohustatud esimesel võimalusel teavitama praktika juhendajat ja praktika kuraatorit.
Korreksioon	Korreksiooni eriala rakenduskõrgharidusõppe õppepraktika juhend ja hindamissüsteem	Teavitamine probleemidest praktika eesmärkide saavutamisel	Üliõpilane on kohustatud teavitama praktika kuraatorit kohe, kui praktika raames täidetavad ülesanded või temale käskkirjaga antud volitused ei võimalda tal saavutada kõiki valdkondlike osaluspraktika ja sellele vastava osa lõpupraktika väljunditest.
Korreksioon	Praktikaprogramm „Järelevalvetoimingute praktika“	Tööohutuse nõuetega tutvumine	Üliõpilane tutvub ohutusjuhendite, töökorralduse ja järelevalvega seotud dokumentatsiooniga ning annab allkirja enda tööohutusalase juhendamise kohta.
Korreksioon	Praktikaprogramm „Järelevalvetoimingute praktika“	Ohtudele tähelepanu pööramine	Üliõpilane pöörab tähelepanu teiste vanglaametnike ja vangide käitumises esinevatele ohtudele ja rikkumistele ning koostab ohu või rikkumise ilm-nemisel selle kohta ettekande vastavalt VangS § 133 ja praktikakoha vangla asjaajamisele ning annab võimaluse selgituse kirjutamiseks.
Korreksioon	Praktikaprogramm „Lõpupraktika“	Ohtudele tähelepanu pööramine	Üliõpilane pöörab tähelepanu teiste vanglaametnike ja vangide käitumises esinevatele ohtudele ja rikkumistele ning koostab ohu või rikkumise ilm-nemisel selle kohta ettekande vastavalt VangS § 133 ja praktikakoha vangla asjaajamisele ning annab võimaluse selgituse kirjutamiseks.
Kõik õppekavad	Sisekaitseakadeemia praktika juhend	Tagasiside andmine	Õppur on kohustatud andma praktika lõppedes tagasisidet praktika korraldusele ja juhendamisele vastavalt „Sisekaitseakadeemia tagasiside kogumise ja arvestamise korrale“

Korreksioon	Korreksiooni eriala rakenduskõrgharidusõppe õppepraktika juhend ja hindamissüsteem	Tagasiside andmine	Üliõpilane täidab praktika lõppedes tagasisideküsimustiku
Politseiteenistus (alates 2017/18 õa)	Mooduliprogramm „Avaliku korra kaitsmise praktika“	Praktikapäeviku pidamine	esitab praktikapäeviku tähtaegselt või kolledžiga kokkuleppel vähese hilinemisega
Korreksioon	Praktikaprogramm „Järelevalvetoimingute praktika“	Praktikapäeviku pidamine	Üliõpilane peab praktika päevade kohta päevikut ning arutab päeva sündmused praktika juhendajaga läbi, esitab küsimusi ja täpsustab, mis jäi arusaamatuks;
Politseiteenistus (alates 2017/18 õa)	Mooduliprogramm „Avaliku korra kaitsmise praktika“	Praktikaaruande esitamine	esitab praktikaaruande tähtaegselt või kolledžiga kokkuleppel vähese hilinemisega
Politseiteenistus (alates 2017/18 õa)	Mooduliprogramm „Politseiteenistuse alusõpingud“	Praktikaaruande esitamine	Õppija koostab tutvumispraktika aruande ja laeb selle üles e-õppekeskkonda Moodle
Politseiteenistus (alates 2017/18 õa)	Mooduliprogramm „Kriminaalmenetluse läbiviimine“	Praktikaaruande esitamine	praktikaaruanne koos lisadega on esitatud tähtaegselt
Politseiteenistus (kuni 2016/17 õa)	Praktikaprogramm „Korralduse praktika“	Praktikaaruande esitamine	Kirjalik praktikaaruanne on esitatud tähtaegselt või kolledžiga kokkuleppel vähese hilinemisega
Politseiteenistus (kuni 2016/17 õa)	Praktikaprogramm „Kriminaalmenetluse praktika“	Praktikaaruande esitamine	Praktikaaruanne koos lisadega on esitatud tähtaegselt või kolledžiga kokkuleppel vähese hilinemisega
Päästeteenistus	Praktikaprogramm „Tulekahjude tekkepõhjuste väljaselgitamise praktika“	Praktikaaruande esitamine	Praktika aruanne tuleb esitada juhendajale vastavalt eelnevalt kokkuleppele kolledžile tuleb praktika aruanne esitada praktika viimasel päeval
Päästeteenistus	Praktikaprogramm „Ehituslike tuleohutusnõuete kontrolli praktika“	Praktikaaruande esitamine	Praktika aruanne tuleb esitada juhendajale vastavalt eelnevalt kokkuleppele kolledžile tuleb praktika aruanne esitada praktika viimasel päeval
Päästeteenistus	Praktikaprogramm „Kriisireguleerimise praktika“	Praktikaaruande esitamine	Praktika aruanne tuleb esitada juhendajale vastavalt eelnevalt kokkuleppele kolledžile tuleb praktika aruanne esitada praktika viimasel päeval
Päästeteenistus	Praktikaprogramm „Ennetustöö praktika“	Praktikaaruande esitamine	kolledžile tuleb praktika aruanne esitada praktika viimasel päeval

Päästeteenistus	Praktikaprogramm „Päästeteenistuse praktika“	Praktikaaruande esitamine	Praktika aruanne tuleb esitada juhendajale vastavalt eelnevalt kokkuleppele, kuid mitte hiljem kui praktika viimasel päeval
Päästeteenistus	Praktikaprogramm „Operatiivteenistuse praktika“	Praktikaaruande esitamine	Kolledžile tuleb praktika aruanne esitada praktika viimasel päeval;

Kategooria “Juhendamise roll”

Õppekava	Dokument	Kood	Tsitaat
Kõik õppekavad	Sisekaitseakadeemia praktika juhend	Nõustamine ja suunamine	Igal õppuril on juhendaja, kes on õppuri vahetu nõustaja ja suunaja praktikakohas.
Politseiteenistus (kuni 2016/17 õa)	Praktikaprogramm „Korralduse praktika“	Nõustamine ja suunamine	Vajadusel juhendaja annab üliõpilasele soovitusi ja nõustab.
Politseiteenistus (kuni 2016/17 õa)	Praktikaprogramm „Politseitöö praktika“	Nõustamine ja suunamine	Õpiväljundite saavutamiseks üliõpilast juhendatakse reaalsete olukordade lahendamisel, vormistatavate dokumentide ja analüüsi koostamisel ning töötamisel andmekogude andmestikega.
Korreksioon	Praktikaprogramm „Järelevalvetoimingute praktika“	Nõustamine ja suunamine	Juhendaja vaatab läbi üliõpilase koostatud ettekanded jt dokumendid, juhib vajadusel tähelepanu puudustele ning nõustab korrektse dokumentatsiooni koostamisel
Korreksioon	Praktikaprogramm „Taasühiskonnastamise praktika“	Nõustamine ja suunamine	Juhendab üliõpilast riskihindamise koostamisel kinnipeeturegistris;
Korreksioon	Praktikaprogramm „Distsiplinaarmenetluse praktika“	Nõustamine ja suunamine	Vajadusel aitab üliõpilast tõendite kogumisel ning muude probleemide lahendamisel või nõustab üliõpilast jooksvalt
Toll ja maksundus	Praktikaprogramm „Tööpraktika“	Nõustamine ja suunamine	Praktikat korraldab asutus määrab praktika juhendaja ning vajadusel abijuhendajad, kes kohtuvad praktikantidega ning nõustavad ja hindavad praktikanti.
Kõik õppekavad	Sisekaitseakadeemia praktika juhend	Hindamine ja tagasiside	Praktika juhendaja hindab õppurit praktika kohas, andes õppuri tegevusele vahetut tagasisidet.

Politseiteenistus (kuni 2016/17 õa)	Praktikaprogramm „Piiri kontrolli praktika“	Hindamine tagasiside	ja	Juhendaja juhib tähelepanu praktikandi tugevustele ning nõrkustele ja teeb ettepanekuid, kuidas esinenud puudusi kõrvaldada
Politseiteenistus (kuni 2016/17 õa)	Praktikaprogramm „Korrakaitse praktika“	Hindamine tagasiside	ja	Peale olukorra lahendamist annab üliõpilasele tagasisidet, kas üliõpilane käitus õigesti ning vajadusel annab soovitusi ja nõustab.
Päästeteenistus	Praktikaprogramm „Ohutuskontrolli praktika“	Hindamine tagasiside	ja	Juhendaja hinnang praktikandi tegevustele praktika perioodil ja sobivusele töötamaks praktiseeritud ametikohal
Päästeteenistus	Praktikaprogramm „Ennetustöö praktika“	Hindamine tagasiside	ja	Praktika juhendaja hinnang vormistatakse vastavalt päästekolledži direktori poolt kinnitatud vormile ning see kajastab üliõpilase saavutatud õpiväljundeid
Korreksioon	Juhendaja ametikoha profiil	Hindamine tagasiside	ja	Jooksva tagasiside andmine praktikandile ja väljaõppe peaspetsialistile; Lõpphinnangu andmine praktika lõppedes hindamiskriteeriumitest lähtuvalt;
Korreksioon	Korreksiooni eriala rakenduskõrgharidusõppe õppepraktika juhend ja hindamissüsteem	Hindamine tagasiside	ja	Valdkondliku osaluspraktika raames hinnatakse üliõpilase sooritust jooksvalt teenistuskohal praktika juhendaja poolt hindamisprotokolli (vt lisa 3) alusel
Korreksioon	Praktikaprogramm „Taasühiskonnastamise praktika“	Hindamine tagasiside	ja	Annab üliõpilasele tagasisidet läbiviidud vestluse kohta
Korreksioon	Praktikaprogramm „Õiguskaitsemenetluse praktika“	Hindamine tagasiside	ja	Kontrollib nende täitmist, nõuab haldusaktides või vastuskirjades esinevate puuduste kõrvaldamist;
Korreksioon	Praktikaprogramm „Lõpupraktika“	Hindamine tagasiside	ja	Juhendaja jälgib üliõpilase poolt ülesannete täitmist, annab tagasisidet.
Toll ja maksundus	Praktikaprogramm „Tööpraktika“	Hindamine tagasiside	ja	Praktikat korraldav asutus määrab praktika juhendaja ning vajadusel abijuhendajad, kes kohtuvad praktikantidega ning nõustavad ja hindavad praktikanti.
Korreksioon	Praktikaprogramm „Järelevalvetoimingute praktika“	Juhendamisplaani koostamine		Juhendaja koostab juhendamisplaani

Korreksioon	Juhendaja ametikoha profiil	Praktika planeerimine	Tööpäeva ja ülesannete planeerimine, mis võimaldaksid parimal viisil täita praktikaprogrammis ettenähtud eesmärged ja väljundeid;
Politseiteenistus (kuni 2016/17 õa)	Praktikaprogramm „Tutvumispraktika“	Juhendamine praktikaaruande koostamisel	Juhendatakse aruande koostamisel.
Päästeteenistus	Praktikaprogramm „Operatiivtöö praktika“	Praktika korralduse tutvustamine	Juhendaja tutvustab praktikandile koolitustega seonduvaid dokumente s.h. koolitusplaan, toimunud koolituste materjalid.
Päästeteenistus	Praktikaprogramm „Tutvumispraktika“	Praktikakoha töökorralduse tutvustamine	Juhendaja tutvustab või korraldab praktikaasutuse struktuuri ja üldise töökorralduse tutvustamise
Korreksioon	Praktika juhendaja ametikoha profiil	Praktikakoha töökorralduse tutvustamine	Üksuse töö ja eripärade tutvustamine;
Korreksioon	Praktikaprogramm „Järelevalvetoimingute praktika“	Praktikakoha töökorralduse tutvustamine	Praktika juhendaja viib praktika alguses läbi ringkäigu vangla territooriumil, selgitab erinevate hoonete arhitektuuri ja ülesandeid, liikumist erinevate hoonete vahel, määrab praktika plaanis kindlaks, millistes struktuuriüksustes üliõpilane praktika jooksul viibib ja kes üliõpilast struktuuriüksuses juhendab.
Politseiteenistus (kuni 2016/17 õa)	Praktikaprogramm „Piiri kontrolli praktika“	Teenistusega seotud regulatsioonide tutvustamine	Juhendaja tutvustab teenistust korraldavaid akte, käsked, juhendeid ning kuidas toimub teenistuse järelevalve aktide, käskude ja juhendite täitmise üle
Päästeteenistus	Praktikaprogramm „Tutvumispraktika“	Teenistusega seotud regulatsioonide tutvustamine	Juhendaja tutvustab vormikandmiseeskirja ning päästeteenistuja põhiväärtusi.
Päästeteenistus	Praktikaprogramm „Tulekahjude tekkepõhjuste väljaselgitamise praktika“	Teenistusega seotud regulatsioonide tutvustamine	Juhendaja tutvustab tulekahjude tekkepõhjuste väljaselgitamise teenuse toimimist tulenevalt töökorralduslikest dokumentidest. Juhendaja selgitab töö jaotust ja -korraldust teenuse osutamisel
Päästeteenistus	Praktikaprogramm „Ehituslike“	Teenistusega seotud	Juhendaja tutvustab ehituskontrolli teenuse tegevusi, toimimist ja

	tuleohutusnõuete kontrolli praktika“	regulatsioonide tutvustamine	tööpõhimõtteid tulenevalt töökorralduslikest dokumentidest.
Päästeteenistus	Praktikaprogramm „Ennetustöö praktika“	Teenistusega seotud regulatsioonide tutvustamine	Praktikandile tutvustatakse asutuse ennetustöö korraldamise põhimõtteid ja töökorralduslike juhendmaterjale
Päästeteenistus	Praktikaprogramm „Päästeteenistuse praktika“	Teenistusega seotud regulatsioonide tutvustamine	Juhendaja tutvustab ametkondadevahelise suurõppuse korraldamisega seotud tegevusi, dokumentatsiooni ning annab sisendeid suurõppuse planeerimiseks.
Päästeteenistus	Praktikaprogramm „Operatiivteenistuse praktika“	Teenistusega seotud regulatsioonide tutvustamine	Juhendaja tutvustab praktikandile töökorralduslike dokumente.
Korreksioon	Praktikaprogramm „Õiguskaitsemenetluse praktika“	Teenistusega seotud regulatsioonide tutvustamine	Praktika juhendaja tutvustab üliõpilastele vanglasest vangide pöördumisele vastamise menetluskorda ja praktikad ning seda reguleerivaid dokumente (asjaajamiskord, kodukord jt).
Päästeteenistus	Praktikaprogramm „Tutvumispraktika“	Teenistusega seotud põhiväärtuste tutvustamine	Juhendaja tutvustab vormikandmiseeskirja ning päästeteenistuja põhiväärtusi
Korreksioon	Praktikaprogramm „Järelevalvetoimingute praktika“	Teenistusega seotud põhiväärtuste tutvustamine	Juhendaja selgitab üliõpilasele eetikakoodeksi praktilist rakendust vanglas
Politseiteenistus (kuni 2016/17 õa)	Praktikaprogramm „Piiri kontrolli praktika“	Praktikakoha teenistuse planeerimise osalemise võimaldamine	Juhendaja selgitab, kuidas toimub praktikakoha teenistuse planeerimine ja millised võivad olla teenistuse planeerimisvead Juhendaja võimaldab praktikandil osaleda praktikakoha teenistuse planeerimisel Juhendaja võimaldab praktikandil planeerida struktuuriüksuse kuu töö- ja teenistusaega ning koostada nädala- ja päevaplaani
Politseiteenistus (kuni 2016/17 õa)	Praktikaprogramm „Kriminaalmenetluse praktika“	Aruteludes osalemise võimaldamine	Vastavalt juhendaja poolt antud võimalustele üliõpilane viibib juures või osaleb tööalastel nõupidamistel praktikaasutuses ja

			prokuratuuris või teiste koostööpartnerite juures ning plaanitud ühistegevuse käigus läbiviidavates toimingutes.
Toll ja maksundus	Praktikaprogramm „Tööpraktika“	Aruteludes osalemise võimaldamine	Praktikant kaasatakse juhendaja poolt erinevatele valdkonnapõhistesse aruteludesse.
Politseiteenistus (kuni 2016/17 õa)	Praktikaprogramm „Piiri kontrolli praktika“	Struktuuriüksuste koostöös osalemise võimaldamine	Juhendaja tutvustab struktuuriüksuse erinevaid siseriiklike ning rahvusvahelisi koostöövõimalusi Juhendaja võimaldab praktikandil osaleda siseriiklikus ning rahvusvahelises koostöös
Politseiteenistus (kuni 2016/17 õa)	Praktikaprogramm „Piiri kontrolli praktika“	Teenistuse järelvalve ja analüüsi teostamise võimaldamine	Juhendaja võimaldab praktikandil teostada teenistuse järelvalvet ning analüüsida tulemusi
Politseiteenistus (kuni 2016/17 õa)	Praktikaprogramm „Korrakaitse praktika“	Dokumentidega tutvumise võimaldamine	Juhendaja võimaldab üliõpilasel tutvuda tema töös kasutatavate dokumentidega
Politseiteenistus (kuni 2016/17 õa)	Praktikaprogramm „Kriminaalmenetluse praktika“	Dokumentidega tutvumise võimaldamine	Vastavalt juhendaja poolt antud võimalustele üliõpilane tutvub vara arestimist ja kriminaaltulu tuvastamist kajastava dokumentatsiooniga
Korreksioon	Praktikaprogramm „Taasühiskonnastamise praktika“	Dokumentidega tutvumise võimaldamine	Juhendaja annab üliõpilasele lugeda/tutvuda varasemalt koostatud iseloomustustega ning selgitab nende koostamise eripärasid ja seoseid riskihindamisega
Korreksioon	Praktikaprogramm „Distiplinaarmenetluse praktika“	Dokumentidega tutvumise võimaldamine	Praktika juhendaja annab üliõpilasele tutvumiseks lugeda erinevaid distiplinaarmenetluse materjale
Korreksioon	Praktikaprogramm „Lõpupraktika“	Dokumentidega tutvumise võimaldamine	Juhendaja tutvustab ning näitab inspektor-kontaktisiku poolt koostatavaid muid taasühiskonnastamisega seonduvaid dokumente
Politseiteenistus (kuni 2016/17 õa)	Praktikaprogramm „Korrakaitse praktika“	Ülevaate andmine tööülesannetest ja probleemidest	Juhendaja annab praktika alguses ülevaate oma põhilistest tööülesannetest ja probleemidest piirkonnas.
Politseiteenistus (kuni 2016/17 õa)	Praktikaprogramm „Korrakaitse praktika“	Ülesannete andmine	Juhendaja laseb järelevalve all üliõpilasel teostada riiklikku järelevalvet, jälgida avalikku korda ja liiklust,

			reageerida rikkumistele ning kasutada vajadusel sundi. Juhendaja näitab ette ning laseb üliõpilasel mõõta radar- ja laser mõõteseadmega sõidukite kiirust ja vormistada nõutavad dokumendid. Juhendaja laseb üliõpilasel lahendada olukordi. Võimaldab harjutada ja vaadelda indikaatorvahendit, tõenduslikku alkomeetrit
Politseiteenistus (kuni 2016/17 õa)	Praktikaprogramm „Tutvumispraktika“	Ülesannete andmine	Võib juhendaja juhendamisel täita lihtsamaid ülesandeid.
Politseiteenistus (kuni 2016/17 õa)	Praktikaprogramm „Kriminaalmenetluse praktika“	Ülesannete andmine	Vastavalt juhendaja poolt antud võimalustele üliõpilane osaleb või viibib juures menetluse alustamise otsustamisprotsessis ja vastavates registritoimingutes ning alustatud menetluse läbiviimise planeerimises või teostab juhendaja korraldusel nimetatud tegevusi iseseisvalt
Päästeteenistus	Praktikaprogramm „Tulekahjude tekkepõhjuste väljaselgitamise praktika“	Ülesannete andmine	Juhendaja juhendamisel viib läbi tulekahjusündmuskoha tehnilist uurimist ja selgitab välja tulekahju tekkekoha ja oletatava tekkepõhjuste ning koostab haldusmenetluse näidis-dokumendid. Juhendaja juhendamisel vormistab praktikant väärtemenetluse näidis-dokumendid.
Päästeteenistus	Praktikaprogramm „Päästeteenistuse praktika“	Ülesannete andmine	Juhendaja valmistab ette statistilise väljavõtte üliõpilase poolt edastatud perioodi ning õnnetuse liigi kohta (algandmed, -materjalid).
Päästeteenistus	Praktikaprogramm „Operatiivteenistuse praktika“	Ülesannete andmine	Juhendaja loob praktikandile võimalusi osalemaks valvevahetuse töös päästja, päästemeeskonna juhi ja päästejuhi ülesannetes ja/või vaatlejana.
Korreksioon	Praktikaprogramm „Järelevalvetoimingute praktika“	Ülesannete andmine	Juhendaja kindlustab üliõpilasele osavõtu vähemalt järgnevatest järelevalvetoimingutest:

Korreksioon	Praktikaprogramm „Taasühiskonnastamise praktika“	Ülesannete andmine	võimaldab üliõpilasel viia läbi vestlusi vangiga
Korreksioon	Praktikaprogramm „Distiplinaarmenetluse praktika“	Ülesannete andmine	praktika juhendaja annab üliõpilasele praktika jooksul lahendamiseks vähemalt viis vangi suhtes algatatud distiplinaarmenetlust
Korreksioon	Praktikaprogramm „Õiguskaitsemenetluse praktika“	Ülesannete andmine	Praktika juhendaja annab üliõpilasele praktika vältel lahendamiseks vä-hemalt haldusakti andmise või toimingu sooritamise taotlusi, märgu-kirjasid või selgitustaotlusi või vangi esitatud teabenõudeid
Korreksioon	Praktikaprogramm „Lõpupraktika“	Ülesannete andmine	Juhendaja annab üliõpilasele täita igapäevaseid järelevalvetoimikonna valvuri ülesandeid
Politseiteenistus (kuni 2016/17 õa)	Praktikaprogramm „Korrakaitse praktika“	Teadmiste jagamine	Juhendaja annab üliõpilasele ülevaate kasutatavatest sidevahenditest ning nendega töötamisest Juhendaja annab üliõpilasele ülevaate alkoholijooke kontrollimise ja tuvastamise õiguslikest alustest ja erinevatest võimalustest,
Politseiteenistus (kuni 2016/17 õa)	Praktikaprogramm „Tutvumispraktika“	Teadmiste jagamine	Üliõpilasele antakse ülevaade PPA struktuurist, valdkondade põhiülesannetest ja töökorraldusest
Päästeteenistus	Praktikaprogramm „Päästeteenistuse praktika“	Teadmiste jagamine	Juhendaja tutvustab või korraldab inimressursi ja tehnikaressursi halduse põhimõtete tutvustamise
Korreksioon	Praktikaprogramm „Järelevalvetoimingute praktika“	Teadmiste jagamine	praktika juhendaja selgitab üliõpilasele isiklike kaitsevahendite ja järelevalveametniku kasutuses olevate tehniliste töövahendite nõuetekohast kasutamist ja vastavat dokumentatsiooni, katsetab enne tööle asumist ning jälgib jooksvalt kaitse- ja tehniliste töövahendite kasutamist ning annab juhiseid puuduste kõrvaldamiseks
Korreksioon	Praktikaprogramm „Taasühiskonnastamise praktika“	Teadmiste jagamine	praktika juhendaja selgitab riskihindamise meetodikat ja läbiviimise protseduuri

Korreksioon	Praktikaprogramm „Distsiplinaarmenetluse praktika“	Teadmiste jagamine	Selgitab ja näitab juurde, kuidas vangla asjaajamiskorra kohaselt menet-letakse asjakohaseid dokumente distsiiplinaarmenetluse läbiviimisel
Korreksioon	Praktikaprogramm „Järelevalvetoimingute praktika“	Enda tegevusse kaasamine	Juhendaja kaasab praktikandi oma igapäevasesse töösse, võttes ta kaasa kõikide erinevate toimingute sooritamise juurde, millega ta ise kokku puutub.
Korreksioon	Praktikaprogramm „Taasühiskonnastamise praktika“	Enda tegevusse kaasamine	Praktika juhendaja kaasab üliõpilase hommikuse loenduse läbiviimisele
Politseiteenistus (kuni 2016/17 õa)	Praktikaprogramm „Korrakaitse praktika“	Enda tegevuse selgitamine	Juhendaja teostades riiklikku järelevalvet, jälgides avalikku korda ja liiklust, selgitab üliõpilasele tegevusi, mida ta teeb ning miks. Juhendaja, suheldes erinevate inimestega, selgitab hiljem üliõpilasele, miks ta valis ühe või teise viisi suhtlemisel.
Politseiteenistus (kuni 2016/17 õa)	Praktikaprogramm „Korrakaitse praktika“	Enda tegevuse ettenäitamine	Juhendaja näitab ette ning laseb üliõpilasel mõõta radar- ja lasermõõteseadmega sõidukite kiirust ja vormistada nõutavad dokumendid.
Politseiteenistus (kuni 2016/17 õa)	Praktikaprogramm „Tutvumispraktika“	Enda tegevuse ettenäitamine	Üliõpilane jälgib töövarjuna juhendaja tööd
Korreksioon	Praktikaprogramm „Järelevalvetoimingute praktika“	Eeskuju andmine	Ise käitumises ja suhtlemises eeskujuks;
Politseiteenistus (kuni 2016/17 õa)	Praktikaprogramm „Korrakaitse praktika“	Üliõpilase jälgimine	Juhendaja jälgib, et üliõpilase vormiriietus oleks korrektne ning ta oma käitumisega ei kahjustaks politsei ja piirivalve mainet. Juhendaja laseb üliõpilasel suhelda erinevate inimestega ning jälgib, et üliõpilane suheldes inimestega valib õige viisi
Korreksioon	Praktikaprogramm „Järelevalvetoimingute praktika“	Üliõpilase jälgimine	Praktika juhendaja kontrollib iga tööpäeva alguses üliõpilase kantava vormiriietuse terviklikkust, puhtust ja korrasolekut ning selgitab vormiriietuse kandmise tavadid praktikakoha vanglas (sh mütsi kandmine, jope

			hõlmade kandmine jt), samuti kontrollib jooksvalt nõuete täitmist ja teeb märkusi;
Korreksioon	Praktikaprogramm „Lõpupraktika“	Üliõpilase jälgimine	Juhendaja jälgib üliõpilase poolt ülesannete täitmist, annab tagasisidet.
Politseiteenistus (kuni 2016/17 õa)	Praktikaprogramm „Korrakaitse praktika“	Üliõpilase tegevusse sekkumine	Vajadusel sekkub üliõpilase tegevusse
Päästeteenistus	Praktikaprogramm „Operatiivteenistuse praktika“	Tööohutuse tutvustamine	Juhendaja tutvustab tööohutusjuhendit, selgitab tööga seonduvaid erinevaid ohte ja riske.
Korreksioon	Praktikaprogramm „Järelevalvetoimingute praktika“	Tööohutuse tutvustamine	Praktika juhendaja kordab üle enne järelevalvetoimingu sooritamist olulised ohutus- ja tehnilised nõuded toimingu osas ning annab vajadusel täiendavaid juhiseid
Korreksioon	Juhendaja ametikoha profiil	Üliõpilase turvalisuse tagamine	Praktikandi turvalisuse ja julgeoleku tagamine.

Lisa 6. Politsei- ja Piirivalveametis uurimistöö läbiviimise kooskõlastus

POLITSEI- JA PIIRIVALVEAMET

ASUTUSESISESEKS KASUTAMISEKS

Märge tehtud: 22.02.2018

Kehtib kuni: 22.02.2093

Alus: AvTS § 35 lg 1 p 12

Teabevaldaja: Politsei- ja Piirivalveamet

Jaana Palusaar

Teie 15.02.2018 nr

Jaana.Palusaar@kad.sisekaitse.ee

Meie 22.02.2018 nr 1.1-14/552-2

Vastus taotlusele

Austatud Jaana Palusaar

Politsei- ja Piirivalveameti (PPA) uurimistööde kooskõlastamise komisjon kooskõlastab Teie taotluse viia magistratöö „Kadeti ja juhendaja koostöö SKA rakendusliku kõrghariduse õppepraktikal“ raames läbi intervjuud praktikajuhendajatega PPA-s..

Andmete kogumisel teavitage vajadusel, et olete uurimistööde kooskõlastamise komisjonilt loa saanud, märkides kuupäeva ja kirja numbri.

Soovime edu uurimistöö valmimisel ja peale kaitsmist ootame valminud tööd võimalusel ühe kuu jooksul .pdf vormingus failina aadressil ppa@politsei.ee.

Lugupidamisega

Raul Savimaa
politseikolonelleitnant
arendusosakond, analüüsibüroo
politsei ekspertanalüütik
uurimistööde kooskõlastamise komisjoni esimees

Raul Savimaa, 6123090, raul.savimaa@politsei.ee

Lisa 7. Intervjueeritavad magistritöös

Nimi/Intervjuu tähis	Kolledž	Sugu/vanus	Haridus	Eriala/Elukutse	Hetkel töötab/Õpib	Töötanud erialal/Juhendanud üliõpilasi	Intervjuu koht	Intervjuu aeg	Intervjuu pikkus
1. <i>Piloot</i> Juhendaja 1	Justiits	N /43	SKA Rakenduslik kõrgharidus	Korreksioon	Inspektor-kontaktisik	9 a/5 a	Tartu Vangla	15.01.18	37:00
2. <i>Piloot</i> Juhendaja 2	Justiits	N /38	SKA Rakenduslik kõrgharidus	Uurija	Inspektor-kontaktisik	3a/1a	Tartu Vangla	15.01.18	51:43
3. Juhendaja 3	Pääste	M/36	SKA rakenduslik kõrgharidus	Pääste eriala	Põhja Eesti Päästkeskuse ennetusbüroo nõunik	17a/5a	Põhja Eesti Päästkeskus	5.02.18	53:12
4. Juhendaja 4	Pääste	N/23	SKA rakenduslik kõrgharidus	Pääste eriala	Põhja Päästkeskuse valmisolekubüroo peaspetsialist	2a/1a	Põhja Eesti Päästkeskus	5.02.18	01:12:29
5. Juhendaja 5	Finants	N/32	SKA finantskolledž rakenduslik kõrgharidus; Tallinna Ülikool õigusteadus MA	jurist	MTA jurist	4,5a/2a	MTA, Tallinn	7.02.18	56:00
6. Juhendaja 6	Finants	N/33	SKA finantskolledž, rak kõrgharidus; TLÜ Kulturoloogia bac.kraad	maksusuund	Maksu-ja Tolliamet, Tolli peainspektor	12a/9a	Tallinna Lennujaam toll	16.02.18	41:29

7. Juhendaja 7	Politsei	M/41	SKA Politseikolledž	Politsei- ja piirivalve teenistus	Juhtiv uurija	17a/12a	Narva PJ	12.02.18	1:18:28
8. Juhendaja 8	Politsei	N/26	TTÜ Energeetika rak.kõrgharidus; KAHAR Paikuse Politseikolledž	Energeetika insener	Väärteomenetleja	1a/5 kuud	Jõhvi PJ	12.02.18	57:12
9. <i>Piloot</i> Üliõpilane 1	Justiits	N/ 21	SKA just kolledž III kursuse üliõpilane	Korreksioon	3a üliõpilane		Tartu Vangla	15.01.18	24:00
10. <i>Piloot</i> Üliõpilane 2	Justiits	N/ 21	SKA just kolledž III kursuse üliõpilane	Korreksioon	3a üliõpilane		Tartu Vangla	15.01.18	22:50
11. Üliõpilane 3	Pääste	N/22	SKA rakenduslik kõrgharidus	Pääste eriala	3a üliõpilane		SKA raamatukogu	5.02.18	30:35
12. Üliõpilane 4	Pääste	M/23	SKA rakenduslik kõrgharidus	Pääste eriala	3 a üliõpilane		SKA raamatukogu	06.02.18	39:58
13. Üliõpilane 5	Finants	N/23	SKA fin kolledž, rakenduslik kõrgharidus	maksusuund	3a üliõpilane		Tallinn, avalikus kohas	10.02.18	34:00
14. Üliõpilane 6	Finants	N/22	SKA finantskolledž rakenduslik kõrgharidus	maksusuund	2017a vilistlane, praktikal viibis jaan-aprill 2017	2017 SKA vilistlane	Tallinna Lennujaam toll	16.02.18	34:42
15. Üliõpilane 7	Politsei	M/23	SKA Politseikolledž rakenduslik kõrgharidus	Politseiteenistus	3a üliõpilane		SKA raamatukogu	13.02.18	32:51

16. Üliõpilane 8	Politsei	M/22	SKA Politseikolledž rakenduslik kõrgharidus	Politseiteenistus	3a üliõpilane		SKA raamatukogu	13.02.18	41:52
Kokku: 16 intervjuud	4 Kolledžit	8 Juhendajat	8 Üliõpilast	Juhendaja intervjuu keskmise: 56 min	Üliõpilase intervjuu keskmise: 33 min				

Lisa 8. NVivo kodeerimise järgselt valminud koodipuu näited

The screenshot shows the NVivo software interface. The menu bar at the top includes: Apple logo, NVivo, File, Edit, Create, Data, Analyze, Query, Explore, Layout, View, Window, Help. The status bar shows system icons and the date/time: Mon 09:50. The window title is 'Magistritöö 2018 J.Palusaar'. The toolbar contains icons for Home, Create, Data, Analyze, Query, Explore, Layout, and View. Below the toolbar are sections for Item, Clipboard, Format, Paragraph, Styles, and Editing. The left sidebar is organized into several categories: SOURCES (Internals, Externals, Memos), NODES (Nodes, Cases, Node Matrices), CLASSIFICATIONS (Source Classifications, Case Classifications), COLLECTIONS (Sets, Memo Links, Annotations), QUERIES (Queries, Results), and MAPS (Maps). The main workspace displays a table of nodes under the 'Nodes' category.

Name	Sources	Referen...
▶ Juhendaja ootused kadetile	9	35
▶ Juhendaja panus praktika parendami...	12	28
▶ Juhendaja tegevus	16	168
▶ Koolituse soovid ja ettepanekud	7	10
▶ Koostöö juhendajaga	8	24
▶ Koostöö praktikandiga	9	41
▶ Koostöö probleemide põhjused	13	60
▶ Koostöö tähendus	15	44
▶ Koostööd mõjutavad tegurid	7	13
▶ Lahendused praktika probleemidele	15	51
▶ Praktika eesmärk	16	97
▶ Praktikajuhendajate koolituse kogem...	8	12
▶ Praktikandi võimalused praktikandist...	7	17
▶ Probleemid praktikadokumentidega	6	9
▶ Suhtlus praktika ajal	13	53

At the bottom of the sidebar, there is an 'OPEN ITEMS' section. The main workspace area on the right contains the text 'No Item Open'.

Mac OS X menu bar: NVivo File Edit Create Data Analyze Query Explore Layout View Window Help. System tray: 96% [🔋] Mon 09:51. Window title: Magistritöö 2018 J.Palusaar.

Software menu bar: Home Create Data Analyze Query Explore Layout View. Toolbars: Item (Open, Get Info, Edit), Clipboard (Paste, Merge), Format (B, I, U, Text: [color]), Paragraph (bullets, numbered, indented), Styles (Reset Settings), Editing (Select, Find, Insert, Delete).

Left sidebar categories:

- SOURCES**
  - Internals
  - Externals
  - Memos
- NODES** (Selected)
  - Nodes
  - Cases
  - Node Matrices
- CLASSIFICATIONS**
  - Source Classifications
  - Case Classifications
- COLLECTIONS**
  - Sets
  - Memo Links
  - Annotations
- QUERIES**
  - Queries
  - Results
- MAPS**
  - Maps

Bottom left: OPEN ITEMS

Name	Sources	Referen...
▶ Juhendaja ootused kadetile	9	35
▶ Juhendaja panus praktika parendami...	12	28
▶ Juhendaja tegevus	16	168
▶ Koolituse soovid ja ettepanekud	7	10
▶ Koostöö juhendajaga	8	24
▶ Koostöö praktikandiga	9	41
▶ Koostöö probleemide põhjused	13	60
▼ Koostöö tähendus	15	44
● Jagatud vastutus	4	4
● Koos töötamine	5	5
● Kordamööda eestvedamine	1	1
● Mõlemapoolne panus	5	6
● Suhtlus	4	4
● Usaldus	2	2
● Ühine arusaam	3	3
● Ühine eesmärk	9	12
● Ühine otsustamine	1	1
● Üksteise abistamine	1	1
● Üksteise mõistmine	3	3
● Üksteisega arvestamine	2	2
▶ Koostööd mõjutavad tegurid	7	13
▶ Lahendused praktika probleemidele	15	51
▶ Praktika eesmärk	16	97
▶ Praktikajuhendajate koolituse kogem...	8	12
▶ Praktikandi võimalused praktikandist...	7	17
▶ Probleemid praktikadel...	6	6

Right side: No Item Open

Apple NVivo File Edit Create Data Analyze Query Explore Layout View Window Help

Magistritöö 2018 J.Palusaar

Home Create Data Analyze Query Explore Layout View

Open Get Info Edit Paste Copy Merge

Item Clipboard Format Paragraph Styles Editing

SOURCES

- Internals
- Externals
- Memos

NODES

- Nodes
- Cases
- Node Matrices

CLASSIFICATIONS

- Source Classifications
- Case Classifications

COLLECTIONS

- Sets
- Memo Links
- Annotations

QUERIES

- Queries
- Results

MAPS

- Maps

OPEN ITEMS

- Koostööd mõjutavad tegurid

Name	Sources	Referen...
▶ Juhendaja ootused kadetile	9	35
▶ Juhendaja panus praktika parendami...	12	28
▶ Juhendaja tegevus	16	168
▶ Koolituse soovid ja ettepanekud	7	10
▶ Koostöö juhendajaga	8	24
▶ Koostöö praktikandiga	9	41
▶ Koostöö probleemide põhjused	13	60
▼ Koostöö tähendus	15	44
● Jagatud vastutus	4	4
● Koos töötamine	5	5
● Kordamööda eestvedamine	1	1
● Mõlemapoolne panus	5	6
● Suhtlus	4	4
● Usaldus	2	2
● Ühine arusaam	3	3
● Ühine eesmärk	9	12
● Ühine otsustamine	1	1
● Üksteise abistamine	1	1
● Üksteise mõistmine	3	3
● Üksteisega arvestamine	2	2
▶ Koostööd mõjutavad tegurid	7	13
▶ Lahendused praktika probleemidele	15	51
▶ Praktika eesmärk	16	97
▶ Praktikajuhendajate koolituse kogem...	8	12
▶ Praktikandi võimalused praktikandist...	7	17

Koostööd mõjutavad tegurid

Code Annotations

Summary Reference

Internals\Juhendaja 2 Justiitskolledž
4 references coded, 2.70% coverage

Reference 1: 0.92% coverage

Ma toetun kindlasti enda varasemale kogemusele, et ehk mis mina selle aja jooksul olen omandanud, sest me ju hästi palju suhtleme, suhtleme oma kolleegidega, õpime üksteise käest. Vb see kogemus ongi põhiline,

Reference 2: 1.51% coverage

teine hästi oluline on tegelikult see, et inimesed on kõik erinevad, inimestele tuleb erinevi läheneda. Mina olen kogenud ju seda, et on selliseid väga lõbusaid ja toreid, kellega sa kiiresti ühise keele peale ja samas on kinniseid, kellega raske seda ühist keelt leida. Et kindlasti tule arvestama neid isikuomadusi praktikandi juures et

Reference 3: 0.14% coverage

aga põhiliselt ongi oma kogemus

Reference 4: 0.12% coverage

praktikandi isikuomadused

Internals\Juhendaja 3 (Päästekolledž)
1 reference coded, 1.54% coverage

Reference 1: 1.54% coverage

Ütleme niimoodi, et ega see selle juhendamisega on niimoodi, et... ma lihtsalt mõtlen, et

NODES > Nodes > Koostööd mõjutavad tegurid